

ОТКЛОНЕНИЕ

БЛАГА
ДИМИТРОВА

БЪЛГАРСКИ
ПИСАТЕЛ

БЛАГА ДИМИТРОВА ОТКЛОНЕНИЕ

chitanka.info

„Отклонение“ е сред най-обичаните романи на незабравимата българска писателка Блага Димитрова. С книгата си тя успява да ни разкрие любовта във всичките ѝ форми и измерения, независимо от това дали ни носи радост, тъга или разочарование: „Независимо от това изгодно или не, благоразумно или не. Да обичаш, защото обичаш. Това е единственото основание“. „Отклонение“ е роман за невъзможността влюбените да се завърнат в миналото и да изживеят любовта си. Единственото, което им остава, е истината, че „В живота са повторими само напразните усилия да се върне пропуснатото“.

Вгледай се в това лице. Вгледай се внимателно. Не го ли познаваш? Поглед, вторачен напред в нещо, което всеки миг може да се появи, нещо, от което зависи всичко. Ако отделиш само лицето, опитай се да разгатнеш какво го поглъща така. Съсредоточено тъкмо пред научно откритие. Или при обезвредяване на мина. Или устремено към жена в мига на върховно желание...

Не. Това е твоето собствено лице зад волана. Пред него е течението на асфалта.

Отражения на дървета, храсти и пътеуказатели с нарастваща скорост връхлитат предното стъкло на колата и се разчупват на ситни петна. Но ти зад волана си неуязвим. Носиш се целеустремен, сам и все още цял през света, разсипан от тебе на отломъци от форми и на атоми от багри. Бързаш, готов да разбиеш с челото си всичко, което ти се изпречи на пътя.

Чакай! Къде си хукнал? Гони ли те някой? Ти ли гониш някого или нещо? Толкова ли е неотложно? Заслужава ли си? Ще пропадне ли светът, ако го изтървеш? Не изпускаш ли нещо друго, по-важно? Растящата бързина те носи с подсвиркване, сякаш те взема на подбив. А ти не чуваш насмешката ѝ. Летиш, за да стигнеш по-скоро. Докъде? Има ли нещо по-далече от края на всеки път?

Спри за миг! Погледни какъв ден! Вкуси го с устни, с дъх, с пори на кожата! Напоен със слънчев сок като кехлибарен, прозрачен грозд. Денят бавно зрее и натежава от жегата. Дълъг-дълъг летен ден. От заранта до вечерта — цяла вечност. Големият ден е малък само за тебе, който все бързаш.

40-годишен мъж с пропъстрени слепоочия, ти здраво държиш пътя в ръцете си. Самонадеян, сякаш никога досега не си го изпуснал и никога няма да го изтървеш. Имаш поглед, ненавиждал да се обръща назад, да прави преоценки и да съжалява за стореното или за пропуснатото. Цялото ти внимание е към това, което иде. Сякаш животът ти е все предстоящ.

В зноя на юлския предобед се отварят огромни хоризонти, замъглени от блясък. Равнината като че се отразява в тия матови огледала и става двойно по-голяма. А твоят поглед шари в клетка: от часовника на китката ти до трепкащата стрелка на скоростомера и до

асфалтеното устие на шосето, вливащо се в поредния завой. Колкото по-голяма бързина вдигаш, с толкова по-къси стрели погледът ти се удря в тези три стени — времето, скоростта, пътя. И клетката все повече се стеснява.

Ти си спокоен в своята припряност. Устойчив в своя постоянен вътрешен бяг. Не търпиш пред себе си друго нетърпение. Не само защото твоят мерцедес надвишава по мощност повечето автомобили на шосето. Но и самият ти чувствуваш нужда да изпреварваш всички. Задминаваш колите с непозволена скорост. От тях те сподирят ядни погледи като оси, пущайки жилото си в твоя тил. Но ти не ги усещаш, погълнат от своето бързане. Пътят пред тебе трябва да бъде разчистен. На всяка цена. Нищо да не ти препречва погледа, ни едно петно да не ти затуля кръгозора. Бързането приляга на цялата ти стойка, като добре скроена дреха по мярка. Повелител на пътищата, седнал зад волана като зад бюро.

Подготвен си всеки миг да се натъкнеш на препятствие. В твоята южна страна скоростта не вирее. Движението винаги е застрашено от спиране, от спъване. Волею-неволею ще те принудят да се забавиш, да намалиш ход, да се съобразиш с общия ориенталски ритъм. Изневиделица стадо биволи може да прекоси шосето. Мерцедесът веднъж попадна сред техните асфалтени туловища. Трябваше да спреш. Вървяха мудно, невъзмутимо. Ти изпита чувство на затъване сред калносмолисти, гъсти вълни. Едвам изплува. Но днес е така горещо, че сигур биволите сънно са се кротнали под дебела сянка.

Светът отвред нахълтва с ярки, разногласни багри. Но не попада в зрителния ти лъч и минава през тебе, без да остави някаква следа. Свят не във фокус. При тая скорост боите се сливат в сиво, крайпътните стволи — в резки черти, които зачеркват пейзажа, а лицата и размаханите длани на овчарчета край шосето — в петна. С едно натисване педала на скоростта ти изтриваш света край себе си и го превръщаш в мъглявина.

Получава се шеметно превръщане на нещата: материята става енергия, разстоянието — време, времето — префучал вятър. А самата скорост се превръща в застой.

Изведнъж пътят те спира. Погледът ти сякаш се удря в стена. Стадо прашни коли е заприщило излива на движението. Твоят мерцедес се опитва да намери проход и да се промъкне с лакти напред, но напразно. Заковава се на място, по-нетърпелив от останалите коли, обсаден от кални камиони и готови на всичко москвичи. И ти си по-непримирим от другите шофьори. Марката на автомобила определя темперамента на човека. При смяна на колата той сменя кожата си.

Слизаш и нервно палиш цигара. Удря те излъх от отворена пещ. След освежителния ветрец на движението застоят е непоносимо душен. Тръгваш, олюлявайки се, сякаш си пиан от скоростта. А наоколо — мъртвило. Това ти действа отрезвително. Мотори, хора — всичко е слънчасало. Появата на новия припряк не учудва никого. След миг и той ще миряса като тях. Мързи ги дори да го разгледат.

Вървиш почти незабелязан. Поднасяш кутията цигари на един шофьор.

— Какво става тук?

Ожаднели, мърляви пръсти посягат към скъпите цигари.

— Мерки против шап! Пестете цигарите, че няма да стигнат, докато чакаме!

Провираш се между спрелите коли. Имаш чувството, че оставяш отпечатъци от подметките си по напечения асфалт. Друг шофьор използва престоя и спи в кабината на камиона в първата поза, която му е попаднала: върху собственото си изкривено рамо и вгънат лакът. Помисляш мимоходом: умората превръща и най-неудобната поза в блаженство, и най-коравата подпора — в мека възглавница. Умората придава и на най-блудкавата вода сладост, и на най-велия ветрец свежест. Тя прави и най-противното семейно легло желано. Умората те поддържа верен съпруг и примерен гражданин. Изобщо умората е голямо благо за човека.

Останалите шофьори със забавени от жегата движения се навъртат край запъхтените си мотори, отварят капациите им за охлаждане. До ушите ти стига:

— Едно време шап тръшна нашата крава...

— Какъв шап сега, като изклаха добитъка?

— Аз план гоня, а те насред пътя...

— И те си имат план.

Отминаваш шофьорските грижи. Край една кола на шосето селски малчуган издебва разсеяността на собственика, за да проучва с лакоми очи волана и копчетата. За него нищо не съществува, освен нетърпението да порасне и да кара кола.

Мълком си пробиваш път да разузнаеш. На един стълб над шосето е окачена табела:

ШАП — ЗАРАЗНА ЗОНА

Досами пътя е инсталирана дезинфекционна чешма. Двама санитарни принуждават пътници и шофьори да си измият ръцете до лакът в жълт разтвор с остра, хапеща миризма. Проточила се е дълга опашка като яз пряко шосето. Тъкмо стар работник си облива изранените от тенекии и чукове ръце. Течността навярно щипе драскотините и му люти, понеже лицето му се сгърчва като при ужилване от пчела. Друг, по-млад санитар с интелигентно и приветливо лице заставя колите да минават една след друга бавно напред-назад по сламен дюшек, наквасен с дезинфекционна смес, още по-жълта, по-гъста и хапеща на мирис, за да се напият добре гумите. После колите биват отвеждани да престоят известно време заедно с пътници и шофьори в оградена с въженца карантинна площ. Тревата там е пожълтяла, посипана и пропита с разтвор. И там е окачена табела:

ШАПЪТ Е БИЧ ЗА ДОБИТЪКА

Смерваш с бърз поглед обстановката през два-три залпа цигарен дим от ноздрите си. Заобикаляш колите, заставаш зад приветливия санитар, който ти вдъхва известни надежди. Заговаряш му поверително откъм гърба:

— Май съм закъсал, другарю! — И между думите си му подаваш своите цигари.

— Да, моля? — Момъкът не изпуска от очи камиона, който маневрира по дюшека. — Не пуша, благодаря!

Налучкваш нов оттенък на гласа си, за да привлечеш погледа му. Но санитарят си дава вид, че не долавя това.

— Час по-скоро трябва да стигна в София!

— Всеки бърза! — Той вдига рамене и прави знак на следващата кола.

Зад волана седи новак, обезпокоен дали няма да изцапа лъскавия си, още съвсем пресен москвич.

— Най-много половин час да се забавите! — казва санитарят успокоително, но с това още повече те разстройва.

— Цял половин час?

Новакът ти намига от москвича:

— Да бяхме с чайки...

— Няма ли някакъв начин? — питаш с настръхнал глас.

— Съжалявам! — Вежливият тон на санитаря прави отказа по-необорим.

Стрелваш часовника на китката си с привичния си бърз жест, който изпреварва секундите:

— Добре се наредих!

Един шофьор, изправен на опашката за чешмата, те наблюдава: ти придоби такова лице, сякаш ти е връчена заповед за съкращение. Той излиза от опашката, оставяйки в кривия ѝ жив яз празен процеп, който бързо се стеснява и запълва. Дръпва те настрана:

— Слушай... Ако ти е много напечено... Ей там! — И маха с ръка дъговидно към полето. — Само 200–300 метра назад, вземи вдясно... Едно малко отклонение от пътя...

Проследяваш ръката му, като че ти посочва спасителен изход от горяща сграда.

— Благодаря! — И се втурваш към колата, пропуснал да почерпиш от цигарите си тъкмо тоя, който ти услужи.

— Всяко заобикаляне ще те забави повече! — виква зад тебе предупредителен глас.

Познаваш ги тия гласове, спиращи, дърпащи все назад от леност и послушание. Шофьорите сподирят изпод набито око високомерния

мерцедес, който ловко се изтегля от клопката струпани коли и се отправя обратно. По лицата им пробягва присмивка на патили хора.

А кривият, жив яз на опашката расте, прегражда шосето и спира движението.

Профилът ти отново придобива самоувереност. Едноцигарена почивка — не е голяма загуба. Нищо не е в състояние да те спре или задържи. Винаги си намирал начин да преодолееш или заобиколиш пречките. Целият ти живот е бил бягане с препятствия.

Колата се отбива встрани и започва все по-трудно да преглъща тесен междуселски път. Заедно със скоростите сменяш настроенятия си. Обезпокоен, се подаваш през прозорчето, сякаш пъхваш глава в зинала фурна. Изрътени ями, гърбици, грапавини те принуждават да стигнеш до катърска скорост. Тоя лъкатушен път те връща назад към босоногото ти детство. Но ти си имаш изработен рефлекс да отстраняваш всеки ненужен спомен, щом не е във връзка с пряката ти задача.

Жегата се разпалва от всеки твой дъх. Прах се напластява по антрацитната кола и я оцветява в пепеляво като полски плъх. Сепнат, се вслушваш в едно глухо задавяне в гърлото на мотора. Познаваш всеки придъх и издъх на колата си. Разбираш я повече от всяко живо същество край себе си. Стар модел мерцедес, купен на вехто от един чужденец. Но ти така я поддържащ, че никой не би предположил колко хиляди километри са навъртени на моторната й памет.

Радиаторът кипи. Би могъл да изтрае още, но ти никога не пресиляш мотора, защото не е човек. Само човекът е машина за свръхнатоварване. И колата ти се отплаща с издръжливост в най-решителните мигове, при най-резките завой и трудни отрезни от твоя път. И сега си длъжен да отстъпиш пред нейните нужди. Двама сте едно същество — колата и ти. Авточовек. Болките на колата са твои, твоята нервност се придава на нея. Съвременен кентавър. Нозете ти са продължени в педали, ръцете — в лостове за скоростите. Така самият ти ставаш по-могъщ. Но в същото време издълженият ти корпус става по-уязвим и неповратлив. Бездушният мотор поема от човека вяла воля и става живо, задъхано същество. А човекът поема от мотора бездушност и се превръща в бърз, неумолим автомат. Но бързината е

по-кратколетна, не забравяй! А ти вече си неприспособим към пешеходство. Вече не си двукрако, а четиригумено животно. В постоянното си надбягване с времето ти си инвалид без колата.

Надделял раздразнението си, угасяш мотора. Слизаш и усещаш през подметките си гореща прах, като че си стъпил върху незагаснало огнище. Търсиш сянка, за да прислониш колата. Попаднал си сред голо, изпръхнало поле, над което въздухът трепка сякаш над скара. Буците пръст са черни въглени, посипани с пепел. Да изскочи вятър, ще раздуха тлеещ огън. Спомняш си, че вестниците пишеха за суша през тая година. Но това е почти всекигодишна грижа в твоята южна страна. Кой ти е крив, като си избрал да се родиш в тази мъчна страна.

Сваляш сакото си и го мяташ на предната седалка. Изваждаш от багажника пластмасов жълт бидон. И тръгваш по междуселския път да търсиш чешма. Сигурен си, че ще намериш. Вървиш като през отдавна познати места. Кръстосал си надлъж и шир страната. Знаеш, че няма български път без чешми. Да паднеш от луната със завързани очи, по шуртенето на чешмите ще познаеш, че си в България. И в най-затънтения край, сред най-върлия летен пек си откривал някоя чешма, сградена от незнаен дарител. Най-доброто, което е могло да остане след човека, за да го споменават с благодарна дума в тая сушава земя, е било чешма.

Бялата риза те пари, изтъкана от нишки пламък. При една прегъвка на пътя пред очите ти се явява познатата от детинство белокаменна чешма, с корито, преляло догоре. Но това е полумираж в маранята. Идваш до чешмата и се облакътяваш на горещия ѝ камък. Коритото е сухо. Чучурът, вместо да чурулика с бликаща, бистра струя, е хванат в дълъг хобот на маркуч. Брястово черпало, свито от кора, е пълно с добри помисли, но не може да утоли жаждата. Опитваш се да освободиш чучура от прилепналия, завинтен около крана маркуч, който го изпива до капка.

— Ехей, чакай! Какво правиш?

Старец, подпрян на крива, саморъчно издялана тояжка, се приближава отдалече, отпреди Първата световна война.

— Моторът е жаден, дядо! — отвърщаш с усмивка, предназначена да предразполага. — Аз търпявам, но той не трае!

— Тая вода върши учена работа, не я бутай! — казва важно старецът.

— Ами ние да мрем ли? — Отваряш пред него кутията с цигари.
— Почерпи се!

Пръсти, издялани от кора на дъб, едвам измъкват една цигара. Тръпнешком я изсипват в луличката. Ти пак опипваш маркуча. Водна струя, облечена в каучук, тече през шепата ти. Осезаваш прохладното ѝ шуртене, но не можеш да я хванеш.

— Не се мъчи, ами тръгни по маркуча, и ще стигнеш до водата! Не е далеко, ей таме при могилата! Ти си млад, за тебе е близо!

Взираш се нататък. Плоска могила като съсухрена гръд на старицата-земя диша в маранята учестено. В трепкавия въздух разстоянието е измамливо близко. Пък и за човек като тебе разстоянията са по-къси от реалното им измерение. Маркучът се вие сред спечени буци пръст. Отправяш се натам, накъдето те води тая сивочерна каучукова змия.

Жегата скъсява дъха и крачките ти. Вървиш загледан пред себе си. Земята е една гигантска пета, напукана от хилядолетно ходене боса. Изтриваш с опакото на ръката потта от челото си, мъчейки се да отмахнеш досадата. Застояла тишина, сякаш вкаменена, повтаряща се дума — все една и съща като заклинание.

Слънцето е изсмукало до корен всяка сянка. Вървиш в премала и ти се струва, където стъпиш, ще избият искри. Поглеждаш часовника си: 10,16. Всичко е спряло под това пепелно небе. Само времето тече, независимо от зноя и сушата — единствената река, която никога не пресъхва на тая планета.

Време, време. Часовникът стяга верижка около ръката ти. Времето те държи в окови, свива пулса ти, стиска напора на кръвта. Вечер, като снемаш верижката, върху туптящата ти китка остава белег. Това е следата на времето, което, преминавайки, те избраздява и те държи в окови до живот.

Но ти си имаш една хватка, за да уловиш неуловимото време. В твоята знойна страна, където са пропилены столетия и хората наследяват таланта да си губят времето, изобретението ти е необикновено: винаги бързаш преди определения час. Така имаш

чувството, че не ти гониш времето, а то гони тебе. Всъщност не друго, а закъснението прави времето недостижимо. И с една минута да закъснееш, ти си вече по петите му и трябва да изплезиш език, за да го стигнеш. Времето изглежда невъзвратно само когато го гледаш изотзад при изоставане. Това непоносимо усещане има ученик, повтарящ класа, или младеж, изгубил най-свежите си години във войнишка служба.

Още на младини ти остро изпита необратимия ход на времето в тая балканска, изостанала страна: липса на техника, закъсняла информация, нужда от чужди езици, отдалеченост от света. И в тебе още отрано се създаде рефлекс да изпреварваш минутите, да не ги проспиваш, проскитваш, пробъбряш. Поне с мигове щом крачиш пред времето, ти вече го държиш в ръката си като вързано за синджир кученце и го придърпваш да дойде, когато ти дотрябва. Това е един малък трик. Въпрос само на няколко минути, изпреварили назначения час. И ти дишаш волно. Ето, това е твоята свобода. Единствен начин за разхлабване на стегнатата, впитана в гърлото ти примка на времето, която те задушава.

Разбира се, точен и подранил сред безброй закъсняващи, ти пилееш повече време в чакане. Ставаш смешен сам пред себе си. Но не се поправяш. За тебе е по-важно вътрешното превъзможване на страха за пропуснатото време. Затова си така раздразнен сега. Не по своя вина можеш да се забавиш и да изпиташ непоносимото чувство, че си зад времето, че то е префучало край тебе и те е задминало с неизтощимия си вечен мотор, който никога не дава заден ход.

Но ти не знаеш нещо друго. Закъсненията, липсата на механизирани точност, нарушенията в дневното ни разписание са благоприятна почва за проява на фантаста-случай. В тая все още незаробена от точността страна стъпките ти ненадейно могат да се натъкнат на някаква причудлива негова игра. А кой знае, може би тъкмо свободната игра на случайността е живецът на съществуването.

За миг ти се струва, че замирихва на изгоряло — такъв грозен пек. Могилата внезапно се изправя пред погледа ти като димяща кладя. Над нея висне прах на застояли облаци. Слухът ти предугажда клокочене на вода и прежаднял те затегля по-бързо напред.

Странен вик продупчва небето. Не можеш да определиш какво изразява — уплаха, ликуване, болка, изненада. Викът избликва от вътрешността на могилата. Всеки друг на твое място би се заинтересувал, но ти си изключил възприемчивостта си към света, освен към неща, от които зависи работата ти.

Още една извивка на изкусителната каучукова змия, и ти се озоваваш на отвъдната страна на могилата. Пред тебе зейва дълъг разрез-проход към търбуха ѝ. Един кладенец на прахта. В дъното на изкопа са се скупчили няколко глави под избелели забрадки и каскети. И една сламена, клюмнала шапка, пожълтяла от слънцето. Погълнати са от нещо необичайно. Струва ти се, че не дишат.

Близо до тях от маркуча шиба в дървено корито струя като от порната вена. На единия край се изстудява диня, а на другия са наредени глинени трошляци, плесенявали от времето. Водата отмива пръстта от тях.

Приближаваш незабелязан и надникваш в изкопа. Дори долу няма сянка. През една пролука между сламената шапка и забрадките съзираш някаква облечена в пръст, издута форма. Две ръце, загорели от слънце, внимателно с ножче и четчица чистят венче на отвор на глинено гърне. Не го докосват с пръсти. Почти свещенодействуват. Формата се е очертала в обвивка от спечена пръст, която предпазливото ножче свлича като неодрана кожа. Разпознаваш намек от амфора. Финото острие трепере, сякаш се бои да не причини болка или да не нарани живо същество.

Наблюдаваш тая хирургия с насмешка. Днес наистина не ти върви. Но не посмяваш да прекъснеш прилежното им мълчание. Тръгваш по ръба на изкопа към водата. От твоя нетърпелив вървеж изпод ходилата ти рукват тънки, сухи струйки пръст и потичат с грапаво шумолене по стената на изкопа надолу към групата.

Внезапно широките, клюмнали криле на сламената шапка трепват тревожно и се повдигат право до върха на прашните ти обуца. После нагоре към раменете и лицето ти. Това дълго привдигане измерва целия ги висок ръст.

Ти виждаш как изпод широкополата шапка се открива само отрез от моето лице, набито с прах. Миглите ми са слепени, натегнали от

пепел, като че затова тъй бавно ги приповдигам нагоре към тебе. Сноп коси, изпаднали от шапката до веждите ми, също са побелели от прахта, а може би от годините. Изведнъж започвам да мигам. Моят нервен тик. Струва ми се: облаче прах излита от клепките ми.

Аз те виждам стъпил на ръба на изкопа, неопровержим в бакърената светлина на летния предобед, откроен в прашното небе с високи плещи, подпрели свода. Като че през годините си расъл, расъл, за да дойдеш тъкмо в този ден и да ми затулиш целия хоризонт. Прошарен, оня младеж с недостъпен израз на лицето, който някога беше в мене изследователска треска да го разгада. С глава сякаш разбиваш небосвода — с побеляла глава.

Ние се познаваме в един и същ миг.

— Неда!

— Бояне!

Но в гласовете ни няма радост. По-скоро смайване и раздражение. Ти си всецяло в инерцията на скоростта, набирана през годините. А аз — всецяло погълната от находката, очаквана отдавна. Случаят е избрал най-неподходящия ден, за да ни срещне след 17 години. Впрочем, има ли удобен ден за една закъсняла среща? Но независимо от нас, дори въпреки нас самите, в този скъсен и безкраен миг и двамата преживяваме същото. Прекосяват ни образите на младежките ни дни, багрите, ароматите, самият екстракт на миналото. Може би в някаква биопамет на клетките.

Усещам, че ти си се бронираш със забрава. За да не ти пречи нищо по начертания път. А аз задълго останах в спомена. Пиех го на малки, пестеливи глътки и още не бях го изчерпала до дъно, когато се хванах, че вече съм далече от него. Преживявах наслойките на многократното възпроизвеждане, а не истинското си минало. Неволно вплитах миналото в настоящето, за да постигна някаква цялостност. А може би споменът се бе превърнал в копнеж по нещо неизживяно, неосъществимо.

Но макар и идващи от различни ракурси спрямо един и същ спомен, ние двамата го изпитваме в този миг еднакво. Издебнати сме изневиделица тъкмо в своята умора. Навярно затова сме така податливи. Взаимопроникване на двама души. От пристъпа на този миг се подмладявам.

Краткостта му е немислима. Един сепнат, бърз поглед, който има някакъв лъч от слънчевия удар при първата ни среща. Само че е по-интензивен и всепоглъщащ. При това — съвсем неуместен. Не сме предполагали какво носим в себе си. А сме уверени, че вече сме улегнали. И изведнъж — такъв номер. Младежките ни лудории изглеждат зрелост пред тоя безсмислен и смешен миг. Колкото и нелепо да е, наистина сегашният пи кръстосан поглед дава по-остра искра. Питай го защо. Или е някакво късо съединение в претоварените ни от напрежение нерви?

Както и да е, без да го търсим, без да ни е притрябвал, без да държим ни най-малко на него, дори въпреки че го отпъждаме като досадна муха, споменът ни връхлита и ни подлага на своята лъчева мощност, неизтощена от годините.

Толкова е кратък тоя миг, толкова сбит, че ние нямаме време да го похабим.

Мигът. Нима в един миг, в една точка от времето, могат да се напластят толкова дни, дни, дни, избледнели и изведнъж заруменели от кръв? Все гоним мига. И все ни се изплъзва. Все ни се струва, че е в шепата ни. Разтворим я — вече нищо няма. А ние дори не предполагаме, че мигът е рядко, почти противоестественно явление. Времето е поток от мигове, преливащи се един в друг, разтворили един в друг боята, дъха и трептенията си. Сив поток. Дълги години наред. Цял живот. Все същите пепеляви, монотонни вълни. Ние чакаме един наситен, интензивен, пълноценен миг. Нищожна е вероятността да го изпита човек. Мигът е извън времето. Мигът не е траене, той е гранична точка.

Бърз лъч, отключващ и най-ръждивите ключалки на инстинктите, на тайните. Странно съчетание от съвпадения, случайности, загадки. А пък щом се получи цялата сложна кръстоска, за да експлодира един такъв компактен миг, ние се отдръпваме сепнати. Гневим се на неподготвената му поява, която обърква шаблоните ни представи за света и за самите нас. Не приемаме нелогичната му връзка с всичко останало. В сивия поток се чувствуваме по-удобно, по-свойски и по-сигурно. Бързаме да стъпчем мига в себе си. И в нашия страх, и в нашата слепота той се изпарява,

преди да сме усетили вкуса му. Цял живот копнеем за един-единствен миг. А щом ни връхлети, все сме недорасли до него, за да го пресрещнем. И все го изтърваваме.

Ето такава непредвидена среща след години. Всеки един от двама ни неволно изпраща към другия поток импулси и ги получава обратно отразени, засилени, удвоени. Независимо от намерението ни. Нещо в нас се надига срещу самите нас. Смешно не само за външни очи, но и пред собствените ни очи. Светкавичен миг, пресовал в себе си дълга върволица години. Как да го хванеш?

Ако би намерил свой приблизителен звукозапис в думи, мигът ще се проточи във времетраене. А то е пълна противоположност на неговата мигновена същност. И тъкмо затова самият миг носи в себе си тая потребност да бъде изразен с думи. Макар да бъде преобразен до неузнаваемост. Нямам друг начин да продължа искрата време — проблесналия и отлитнал миг. Освен да я разтегна в слово. Да реставрирам сянката на мига чрез слово. Да стигна до граничната точка на времето и да я превърна чрез думите в безграничност. Мигът е ням. Той иска да проговори, да извика, да прогласи в света, че е бил, че е съществувал. Аз слушам настойчивия вик на миговете.

Думите са времето, което ние владеем. Един такъв миг, единствен в живота, неповторим, префучава през нас, преди да сме го осъзнали и усетили. Но ние притежаваме вътрешно ехо — да го задържим и повторим, да го удължим и превърнем в микровечност. Колкото и различно да звучи словесното му отражение, колкото и да го пречупва като лъч в броеница капки, все пак то е негово по-трайно превъплъщение. Така думите стават време, а времето — осезаема реалност.

Словото е безкрайно. То се простира далече във времето — назад в миналото и напред в бъдещето. Двете му посоки водят към безкрайност. Словото носи не само трайността на един наш миг, но съдържа и безкрайно число кондензирани мигове на други хора преди нас, а също така безкрайно число възможности за нови предстоящи мигове на други идни хора. Мъртвите и още неродените съществуват в нашите думи. Словото е отворено широко назад и напред във вековете. То съдържа в себе си обратимия ход на времето. В думата се чувства движение на времето в две посоки едновременно. Колко неизвестни същества са вложили в словото есенцията на своя отдавна излетял

живот. И колко неизвестни същества от своя още непоникнал живот влагат в зародиш утрешно, свежо дихание в нашите днешни думи.

Думите са наситени със спомени и предчувствия, със съжаление и копнеж, със знание и с недоумение, с минало и бъдеще. Словото е четириизмерно. Самото слово е четвъртото измерение — времето. Ние имаме насъщна нужда от думите. С цялото им несъвършенство, с цялата им детска наивност те ни включват в непостижимото време. Изразяваме крайния миг чрез слово-безкрайност. Повтарящите се думи са нашата упорита съпротива срещу неповторимостта. Ритмично редуващите се съчетания са нашият отчаян отпор срещу откъслечността и краткостта на миговете. Отвесна вибрация срещу безмълвието и неподвижността на нищото.

Мигът е невъзстановим, но бавните, трудно идващи, стипчиво зреещи думи — те са относителното безсмъртие на миговете. Думите, изтъркани, изхабени и вечно нови, се осмеляват да посегнат към невъзможното — да уловят времето. Дори когато не успяват в това, дори когато, вместо да възкресят, те убиват мига — все пак думите ме изпълват със страхопочит и удивление. Заради безумната им дръзновеност да гонят недостижимото време.

Вятър, нахлул от студентските години и довеял застоял мирис на стари книги в библиотеката, примесен с полъх на лютива тухлена прах от пепелища.

За пръв път се видяхме на студентско събрание. В ония невръстни години след 9 септември 1944 събранията бяха почти всекидневна възможност да се срещат момичета и момчета. Ти застана на катедрата, убеден в историческата важност на задачата си. Отговорност за поколението бе паднала върху младите ти плещи и ти ги повдигаше с едно неловко движение, сякаш да провериш дали тежестта е по силите ти.

Препълнената аудитория клокочеше от възбуждение. С бавен поглед, плъзнат по скамейките, ти обра вниманието. Зина очаквателно мълчание. Само три студентки на втория ред продължаваха да си бърбят някаква момичешка тайна, погълнати всецяло, забравили къде се намират и защо са дошли. Дори избликна звънлив смях, който те прониза със своята неуместност.

Ти закова в нас очи, изчаквайки да млъкнем. Обсадени от тишина, под прицела на твоя поглед, трите вдигнахме глави. Ти отби очи напред, вперени в мълчанието на залата. И чак тогава с мигновено закъснение в ъгъла на окото ти се мярна лицето на едното момиче. Неволно ти пак погледна към това лице, сякаш изведнъж си го спомни. За частица от секундата погледите ни се кръстосаха. Толкова бяхме непознати, че се познахме.

Бързешком ти изтегли поглед от моя и се обърна към пустотата над главите. Зарече се да не поглеждаш към втория ред. Но чувствуваше оттам очите ми, впити в тебе. Аз проучвах чертите ти. Някак неуютно лице. Грубовата челюст, издаваща амбиция. По-скоро грозен. Затворено изражение, което ме дразнеше и предизвикваше да го отключа. Чаках гласа ти нащрек, сякаш щеше да ми прочете присъда. Ти още веднъж повдигна рамене, намествайки неудобния товар, и излезе от мълчанието си. Гласът ти прозвуча намръщен, напълно в тон със свръхсериозната епоха:

— Другари! Събрани сме да обсъдим проблема за... любовта...

Тая дума ти бе чужда за произнасяне и ти с мъка я преодоля.

— ... в новото безкласово общество. Повод за това стана оня нелеп факт неотдавна, който потресе всички нас — самоубийство от любов!

Вътрешно се съпротивявах на гласа ти. Продължавах критично да те обследвам. Нещо силно ме оттласкваше в това ъгловато лице. А може би аз още не можех да различа привличането от отблъскването. Профил, вторачен някъде напред, отвъд околните. Гласът ти, все така навъсен, тегнеше над аудиторията:

— Тъкмо в зората на новия живот... Това е закъсняло ехо от миналото. Наша връстница, възпитаничка на тоя университет, известен с бойките си традиции... Да падне не в бой с врага, а от собствената си ръка. Тия развалини...

Посочи с ръка към прозореца. Главите на студентите като люшнати от вятър слънчогледи се извиха натам. В рамките му се очертаваше осакатеният силует на София.

Само аз не погледнах навън, приковала очи в ръката ти: едроставеста, груба, дългопръста. Такава ръка пред нищо не се поколебава и спира. Всичко, което поиска, ще постигне. Може света да преобърне надолу с главата. Жадна и силна. Имаше противоречие между свободния ѝ замах и твоите строги черти. Ръката опровергаваше скованата ти реч.

— Тия развалини чакат да бъдат вдигнати от нашите мишци!

Аз се подсмяхнах. С такива ръце можеш да ровиш в още горещи пепелища. Хлапаците обичат да се залавят с онова, което не им е по мярка на ръцете, но твоята ръка изглежда способна на всичко. Може и да набие някого. А дали би ѝ се удало да погали? Защо гласът ти е така начумерен, сякаш се караш на всички нас? Още не сме пристъпили към масови самоубийства.

— Виж какви дълги пръсти! — прошепнах на приятелките си.

— И каква дълга проповед! — добави Павлина.

Ти продължаваше да ни обвиняваш:

— Вместо съзидателен труд — цианкалий! Къде се крият корените? Там назад, в гнилото капиталистическо общество. Това са буржоазните митове за фатална страст, за любов — мълниен удар, за чувство, заслепяващо разума, и прочие отживелици.

Говореше така убеден в думите си, че всеки мълком се съгласяваше с тебе. Само аз не исках да се поддам. Ядосвах се на гласа ти, който все повече проникваше в мене. С кратко встъпително слово ти откри студентското обсъждане върху проблема за новата любов.

Тогава всичко бе ново, току-що открито под слънцето. И всичко се обсъждаше колективно: нов морал, нова наука, ново изкуство, ново семейство, ново общество. Учихме по нови учебници, които още не бяха готови. Минавахме по прекръстени с нови имена улици, които още не бяха разчистени от развалините. Чакахме нови квартири, които още не бяха построени. Тръгвахме по нови пътища, които още не бяха проправени. Откриваха се нови институти. Изникваха нови професии, за които по-рано не бяхме чували: мелиоративно инженерство, монтажници-върхолази, диспечери, конферансие. Даже парите бяха нови. Всичко бе ново-новеничко. И човекът бе нов, нямащ нищо общо с довчерашните си себеподобни — ех, с някои дребни отживелици, които щяха да бъдат ликвидирани в първата петилетка. Изскочиха цели рояци нови поети. Радиото пращеше от новини. Получавахме все нови и нови задачи. Работехме по нови методи. Бързахме задъхани все към нещо ново. Имахме чувството, че сега с нас започва светът — новороден, наново, по новому.

Трите на втория ред пак събрахме глави и зашушукахме. Избликна моят звънлив смях, задушен веднага в шепата ми. Тоя неуместен смях те раздражни, нали? Зная какво си помисли: „Глупачка. Не е дорасла до такъв сериозен въпрос! Изправил съм се да говоря на свраките!“

Замлъгнах и вдигнах глава. Вратата проскърца. Вмъкнаха се закъснели. Правостоящите се размърдаха и обърнаха лица към стенвестника, на който се бяха облегли. Кабарчето в единия му ъгъл се бе откачило и вестникът бе клюмнал. Рошави карикатури, епиграми, цитати от класици на марксизма се четяха един други.

Аудиторията оживя. Една от нашата тройка вдигна ръка. Ти се направи, че не забеляза това. Изобщо бе зачеркнал мислено целия втори ред. Аз задърпах лакътя на приятелката си да не прибързва, да изчака накъде ще избие обсъждането. Но Павлина не бе съгласна с встъпителното слово. Ръката ѝ запърха настойчиво във въздуха. Ти ѝ даде знак да говори и извърна лице на другата страна, сякаш не трябваше да я гледаш, за да вземеш думите ѝ на сериозно.

Павлина стана, всади очилата си в трапчинката на носа и започна с неизмерено висок тон, от който се изчерви, но вече нямаше как да го снижи към нормален. Младежката аудитория, свръхчувствителна към всичко смешно, наточи зъби за смях. Но ти от катедрата изопна строго

лице и прикова всички лица да останат сериозни. Павлина почти извика:

— И все пак има силни чувства, по-силни от нас! Ние отричаме ли чувството като такова?

Залата ахна. Твоето затворено лице едвам се разкрехна от снизходителна полуусмивка. На прекомерно високия тон, с който бе зададен въпросът, ти противопостави плътен, самоуверен отговор. Аудиторията спря дъх.

— Няма слепи чувства, другарко, по-силни от нас! Това са старомодни схващания на романтични госпожици. Новият човек трябва да стои над увлеченията си, да се самообуздава, да ги ръководи. Как ще преобрази живота, щом още себе си не може да овладее?

Залата се люшна на твоя страна. Тухленочервена, Павлина седна на мястото си. Трите те стрелкахме с ядни очи. Обръцахме се към задните редици да търсим подкрепа, но мнозина явно отричаха сантименталностите. След късо колебание третото момиче вдигна ръка. Аз я смушках с лакът и прошепнах в ухото ѝ:

— Мълчи! Остави го! Сухар!

Но Вера настоя да вземе думата, за да защити приятелката си. Ти ѝ направи знак да говори. Вера скочи, привдигна високо дъгите на веждите си и попита:

— Как ще обясните това: в чантата на самоубийцата е намерено стихотворение:

*Не мога да живея без любов;
как блудкав без любов е всеки плод,
светът — пустиня, празен — пътят нов,
животът без любов не е живот.*

Проча остро изсвирване. Прихнаха на развълнуваната ѝ декламация. Не я оставиха да продължи. Вера пак вдигна удивени вежди, сблъсквайки се с антилиричните настроения на времето. Сред правостоящите се провикна пресипнал от хрема запаянко:

— Така не се пише! Това не може да напише наш поет в наше време!

Дългоноса студентка, подстригана над ушите, се обърна към Вера снизходително:

— Колежке, не следиш ли вестник „Литературен фронт“? Тия упадъчни любовни стихове бяха бити от нашата критика!

Вера подири в тебе опора:

— Нека да прочета стихотворението докрай!

Ти я посъветва настойнически:

— По-добре е да прочетеш Маяковски: „Маруся отровилась“.

Вера си седна уязвена. Трите навъсено гледахме самонадеяния секретар на студентската организация. От окъсял ръкав на войнишка куртка една ръка щръкна високо, сякаш в окопите бе израсла от мярката си:

— Ами защо Маяковски се е самоубил?

От задните редове избоботи тромав глас:

— Маяковски се е самоубил не за лични чувства, а за обществени!

Смях разтърси пъстрата смесица от дебели вишнени пуловери, избелели войнишки куртки, рокли, снадени от разноцветни вехти платове. Ти се обезпокои, че събранието ще се провали от закачки и подигравки. Тропна на катедрата:

— Не се отклонявайте от въпроса, другари! Трябва да разкрием истината за любовта! Да се освободим от вековните измами!

Един от ремсовите активисти зададе предварително стъкмен въпрос, за да регулира потока на обсъждането:

— Възможна ли е любов от пръв поглед?

— Зависи от погледа! — вметна шегобиен глас.

Залата закипя. Едни викаха:

— Да! Защо не?

Други скачаха и ръкомахаха:

— Глупости! Не!

Изобщо отрицателите на страстите бяха по-страстни. Само ние трите седяхме мълчаливи и отчуждени. Аз кроях с присвити очи как да ти отмъстя, загдето злепостави приятелките ми. Ти изчака да стихнат:

— От пръв поглед може да има само физическо харесване, но това е временно и няма нищо общо с истинската любов!

Девојка с плитка, навита на венец край главата, се изправи:

— А какво е любов?

Лумна смях в ъглите на залата. Глас от задните редове, скрит зад гърбовете, подхвърли:

— Ела довечера да ти обясня!

Ти нервно почука с издължени пръсти по катедрата:

— Много правилен въпрос! Какво е истинска любов?

Аудиторията стихна от любопитство каква нова дефиниция на любовта ще даде младежкият ръководител.

В ония дни за всичко се търсеше точна дефиниция от наше, революционно гледище, за да имаме научен подход и към най-дребните явления в действителността и да се въоръжим до зъби с теория за ръководство в практиката. Защо тъкмо неоформената възраст е най-податлива на формулировки? Отде иде тоя стремеж към точен модел на живота? Ако някой би ни подхвърлил само на шега, че животът не влиза в калъп, бихме го сметнали за недорасъл до научно мислене. В нас самите всичко кипеше. Ние бяхме хаос от импулси, кръвта ни бушуваше от неутолени желаниа, сами не можехме да разберем себе си. Може би затова искахме да вярваме, че вън от нас светът е подчинен на строга закономерност, че всичко протича по идеално математическо уравнение, че отвън ще проникне хармония и вътре в нас. Истина е, че никога не сме се уповавали в силата на разума така, както в онази неразумна възраст.

След като пригвозди вниманието на всички, ти подхвана, убеден в своята единствена правота:

— Това е трайна, равнопавна, вдъхновяваща дружба между двама души. Тя се създава само при обща работа, при взаимно опознаване. Пет са условията за една истинска любов.

Ти вдигна петте пръста на ръката си и започна един по едни да ги свиваш. Гледах дългите ти волеви пръсти, несъвместими с назидателните думи:

— Първо: общност в идеите. Второ: общ класов произход. Трето: професионална връзка. Четвърто: сходство в характерите. И на края пето...

Момиче, навело глава с паднали в очите коси, записваше най-прилежно в тетрадка. Ти направи неволна пауза, сякаш да си спомниш забравена точка на урок:

— Най-несъщественото... Може и без това: харесване...

Пак запротестираха, зашумяха. Момичето, което записваше, вдигна глава, отмахна косите от очите си и сбута съседа си:

— Какво, какво беше пето?

Момъкът се бе заплеснал нанякъде и не бе чул. Възви се вяло към нея:

— Петото не е важно! Може да не го записваш! — Но изведнъж се загледа в девойката. Тя му се понрави.

Въпреки смешните прически, които сякаш нарочно предизвикваха хладина, въпреки дървените подметки и скована походка, въпреки небрежното, неженствено облекло, момичетата все пак и тогава имаха нещо, с което привличаха. А може би харесването се събужда не по външен път чрез обекта, а просто по вътрешна необходимост. Впрочем то не бе съществено според тебе.

Ти въдвори ред с ръка:

— Харесването иде по-късно, след взаимна помощ и подкрепа, при съвместна борба и общ труд.

Момичето, което записваше дума по дума в тетрадка, се разговори със съседа си. Ръката му изостана, вече не можеше да догони формулировките на секретаря. Дано е успяло да се справи с първото си влюбване без теоретическа подготовка.

Ти вдигна петте си пръста и ги сви енергично в юмрук:

— Само върху такава здрава връзка ще се изгради новото семейство, крепко като юмрук! Не за пари ще се женят вече, не от сляпо увлечение. Затова са били нещастни браковете досега. Събирали са се хора, които нямат нищо общо помежду си, нямат обща тема на разговор, нямат общ идеал и цял живот не са могли да се понасят. Отсега нататък...

— Всичко ще потече по мед и масло! — изпревари присмехулен глас.

Ти се престори, че не чу, и продължи:

— Ще отпадне икономическата зависимост на жената от мъжа. Две равностойни, пълноценни същества ще се събират по свободен избор, за да осъществят себе си по-пълно.

Павлина се раздвижи неспокойно, сякаш седеше върху коприва. Усетих, че пак я прихваща да се обади. Дръпнах я за полата да седи мирно. Но тя скочи и без да иска разрешение, се провикна, тоя път с естествено висок глас, понеже бе засегната:

— Да се върнем на въпроса! Девојката е била влюбена, по која точка? Той не ѝ е обръщал внимание, по која точка? Страдала е, по која точка?

В гласа ѝ трепна издайническа струнка. Изглежда, не случайно вземаше присърце съдбата на непознатата самоубийца. Ти отговори с тънка насмешка:

— Страдала е от женски предразсъдъци: че жената е пасивна страна. Двата пола са равноправни. Трябвало е да има смелост да му признае първа!

Младежите зашумяха. Павлина възрази енергично с рамене, очилата ѝ се смъкнаха на носа. Вера скочи в защита на приятелката си:

— Аз например никога няма да кажа първа, че обичам някого, не защото аз страдам от женски предразсъдъци, а защото... защото те страдат от мъжки предразсъдъци!

Девојки се присъединиха:

— Вярно!

— Така си е!

— Има да те подиграва, че сама му се мяташ на врата!

— И да се хвали на приятелите си.

Към отделните женски гласове се втекоха още:

— Вярно! Вярно!

Тъкмо се бяха усмирили, едно пискливо гласче възкликна със закъснител:

— Вярно-о-о!

Във внезапната тишина пронизно проеча този изтърван, почти отчаян вик. Младежите се заляха от смях.

Ти заговори и всички се умълчаха. Гласът ти имаше свойство да кара другите да го слушат:

— Не е вярно! Един истински нов мъж би уважавал смелостта на такова признание!

— Нов мъж? — Вера вдигна вежди като пред чудо. — Я ми посочете един такъв екземпляр!

— Гледай мене и не питай! — Атлет в спортна фланелка се удари по изпъчените гърди.

Изригна смях. Ти още държеше свит юмрука на здравето ново семейство и с него тупна по катедрата:

— Такъв младеж, който има наглостта да осмее или оскърби искреността на девойка, да се подиграе с доверието ѝ, не е достоен да бъде приет в нашата среда. Колективът трябва даzakлеймява лоши прояви. С активната намеса на колектива ще се изгради новият характер на човека.

Ти се обърна към двете прави студентки. Аз седях между тях и те поглъщах с критични очи. Ти предположи във въпросите на приятелките ми мое подстрекателство. Затова прицели отговора си право в мене:

— Но и момиче, което с недоверие се отнася към другия пол и се бои да не урони честта си, е еснафка!

Двете девойки си седнаха като покосени. Аз им прошепнах с укор:

— Не ви ли предупредих?

Прекоси ме едно отмъстително хрумване. Ти, без да ме поглеждаш, сякаш долови това и някак се наежи. С прибързан жест, който изпреварва секундите, стрелна часовника на китката си. Аз запомних това.

Ученичка в гимназиална униформа, с бяла якичка и две опнати зад ушите плитки вдигна ръка като на урок и попита храбро, преглъщайки смущението си:

— На каква възраст трябва да се влюби човек?

Нов взрив смях. Тоя път и ние трите се разсмяхме от сърце. Гърлест бас затананика:

— Любви все возрасти покорны!

Залата заръкопляска. Поклони се от мястото си стар студент. Такива старчоци имаше много — все хронически закъсали на изпитите или сменяли различни специалности, или изостанали поради войната. Ти отвърна на ученичката със снизходителна полуусмивка:

— Филмът е забранен за малолетни!

Ученичката, която се бе промъкнала на студентско събрание, си седна разкаяна, удавена в смеха, предизвикан от нея. Павлина не можеше да се помири и пак стана:

— Не ме разбра, другарю! Ако въпреки разума двама души се харесват?

Ти отговори без колебание. Изобщо на всички въпроси ти имаше точен, предварително готов отговор:

— Ще надделеят себе си в името на работата, на голямата цел в живота си, която е по-скъпа...

Вера те пресече:

— Ами ако не могат?

Неколцина потвърдиха полу на шега:

— Случва се!

Ти за пръв път се умълча в размисъл. Подхвана някак предпазливо, сякаш пристъпи по заледена стълба:

— Ех, щом са такива слабохарактерни, има едно средство...

— Какво? — подпитаха нетърпеливи гласове.

Настъпи тишина. Очите ти се плъзнаха неуверено по лицата от втория ред нататък, да ги изпиташ дали заслужават да им довериш нещо. Аз те следях зорко. Тоя самонадеян, недостъпен израз на лицето ти ме интригуваше. Но с това все повече ме дразнеше и настройваше срещу тебе. Ти заговори с променен, рискуващ глас:

— Много просто! Да удовлетворят увлечението си! Десет дни са достатъчни да се наситят един на друг, да се убедят, че нищо не ги свързва, и да си тръгнат всеки по своя избран път!

Разрази се буря. Младежите викаха на провала:

— Как може? Браво! Що за нов морал?

С полуусмивка, която ме вбесяваше, ти изчака да се уталожат шумът. Най-сетне добави покровителствено:

— Не забравяйте, че това е последно средство за слабохарактерни! Колкото да не се самоубият...

Вдигнах поривисто ръка преди още да помисля. Твоята полуусмивка се прибра. Направи се, че за пръв път ме забелязваш. Даде ми сдържан знак да говоря. Всички очи се обърнаха към мене. Станах, както се изправя момиче със самочувствие. Имах дълги черни коси, разпуснати до раменете — единствена сред бойките, по момчешки подстригани девойки от аскетичното поколение. С привична ловкост на ръката оправих косите, паднали от едната страна на лицето ми. Помълчах един миг. Утай се всяко шукване. Ти очакваше гласът ми да бъде писклив и звънък като смеха. Изненада се от алтовия ми, нисък глас, но още повече от моя въпрос:

— Не е ли опасна такава терапия? Двамата може да се влюбят и привържат. Полът е силно нещо!

Без да дочакам отговор, си седнах. Очите се обърнаха към тебе. Ти продължаваше да се вслушваш в замлъкналия ми глас. След известно съсредоточаване отговори със злостна полуусмивка:

— Преувеличаване ролята на пола е фройдизъм!

Тая дума прозвуча като заклеймяване. На времето тя почти се покриваше с „фашизъм“. Един студент прошепна към ухото на другаря си, така че всички да чуят:

— Закла я!

Не промених лице. Само неволно мигнах с клепки като от замахнала пред очите ми ръка. Това бе мой нервен тик, който не можех да овладеея. Мълком кроях как да отмъстя на такъв наперен всезнайко.

Всичко това се развиваше хаотично, в атмосферата на бръмчащ кошер. Препирните се понесоха по мраморното стълбище надолу. До късно продължи обсъждането на новите отношения между новите хора. Хлапците ръкомахаха, прекъсваха се, не се доизслушваха, мъчеха се да се убедят един друг, а главно себе си да уверят, че вече няма да има самота, скука, отчужденост. Човек вече няма да страда от неразбиране и несподеленост. Настъпваше епоха на дългоочаквана човешка общност. Погледите на младежите бяха трескави, свадливи. Имахме самочувствие, че ние създаваме утрешния облик на света по свой образ и подобие.

Спорехме, търсехме думите, не ги намирахме, ядосвахме се. Произтичаха смешни недоразумения поради наивност и неуточнени понятия. Гласовете диреха поддръжка, очите — съгласие. То бе изблик на някакъв натрупан от векове копнеж за разбиране и контакти, който водеше до неспирни караници и дележ на „прави“ и „криви“, на „наши“ и „чужди“. А най-голямата обида, която си нанасяхме, бе: дребнобуржоазно съзнание. Всеки откриваше у другия черти от това неизкоренено като плевел съзнание. Но какво бе новото съзнание, това никой не искаше да си признае, че още не му е ясно.

— Битието определя съзнанието! — проповядваше чорлав хлапак, възседнал перилата на стълбището.

— Аз съм с мадам Колонтай за свободната любов! — заяви девойка на всеослушание.

— Ама на сериозно ли? — попита някой.

— Тя само на теория, на практика е съвсем смотана!
Очилат интелigent припомни на девойката поучително:
— А Ленин какво казва? Отпита чаша вода...
— Защо не дават любовни филми? — учуди се някой.
— Голяма загуба!

Девойка с туристическо яке и груби, подковани обуца, току-що завърнала се от евакуация, запита дълбокомислено:

— Възможна ли е чиста дружба между момче и момиче?
— Да, ама с грозно! — вметна шегобиец.
— А вие сте всички красавци!

Студентите забравяха, че времето тече, може би защото малцина имаха часовник. Споровете преливаха в разправии, готовите формули — в обиди. А във в мрака на разрушения град ни чакаха купища руини, нерешени въпроси, неизпълнени решения.

След студентското събрание аз се втурнах надолу по стълбите, теглейки за ръце двете си приятелки. Зад нас се носеше цяла тайфа момичета и момчета, първокурсници. Личаха си по някои останки от ученическа униформа: фуражка със счупена козирка, изтъркана ученическа поличка, неотрязани плитки. Издаваше ни още ненаситната ученическа страст за лудории, за погаждане номера, а най-вече тая нетърпимост към поучения и наставления.

Дълговрато момче, пъхнало ръце в джобовете, се присмиваше:
— Пет точки! Десет божи заповеди!

Павлина гледаше през очилата да не се спъне по стъпалата и едва ме догонваше:

— Чакай! Къде си хукнала? — Очилата ѝ се смъкнаха на носа.
Разблъсках младежите по стълбите.
— Какво те прихвана? — питаше Вера.

Зърнах те отвън пред входа на университета. Привдигнал яката на вехто, преправено палто. Какво всъщност имаше в тая твоя възпретната яка? Предизвикваше ме да я оправя на врата. Така после щях да те виждам през дългите години — все с вдигната яка, сякаш застанал на открито под суровия вятър на времето. И все така щеше да ми се иска да ти оправя яката на врата с ръка.

Отвън ме пресрещна с хладен вятър една влажна, кална вечер сред развалини, наситена с тревожни обещания за нещо предстоящо. След задухата на събранието глътнах с отворена уста тоя предпролетен вятър и се напих. Вече не можех да отговарям за всичко, което се случи по-нататък.

С тебе бе Коста, приятелят ти. Сламенорус веселяк. Завързал вишнен шал около врата си. Всичко в него бе шегобийно: хитро присвитите очи, тембърът на гласа, движенията, дори примката на идейния шал около врата му. Подиграваше те:

— Голям капацитет се извъди по любовния проблем!

— Как се хванах на това хоро? — процеди ти през ухапана цигара.

Коста не ти даваше мира:

— Сега остана катедра да откриеш! Лекции по половия въпрос, семинарни упражнения.

— Ти ще водиш практиката! — отсече ти ядно.

От стълбището се изсипа тайфата начело с моя милост. Използувах инерцията, без да си дам нито един миг да премисля. Застанах пред тебе с рамо, предизвикателно издадено напред, през което бях преметнала чанта дълга каишка по тогавашната мода. С една ръка придърпвах каишката нагоре към рамото си. Влажният вятър развяваше косите ми. С другата ръка все ги оправях. В косата пърхаше цялото ми самочувствие.

— Може ли един въпрос, другарю?

Гледах те в упор, без да сведа очи. Знаех силата си. Едва доловимо ти се надсмивах с ъглеца на устните си, още невкусили горчилката на целувките. Усетих, че Коста се загледа в мене със смаян интерес. Това не ме учуди. На всяка стъпка бях свикнала да получавам потвърждение на своята самоувереност. А може би тая самонадеяност внушаваше на другите да ме харесват.

Зад мене се струпва тайфата в злорадо изчакване. Ти бързешком обходи с очи лицата им: дяволити подсмивки, заговорнически погледи, наежено любопитство. Взря се пак в мене. Цяла извътре бях облъчена от някакъв хитър умисъл. Разбра, че ти се готви клопка.

— Защо не зададе въпроса пред всички? Частни консултации не давам! — отвърна ти важно.

Тогава всички бяхме на „ти“. Познати и непознати, млади и стари. От балкана бе нахлул един свеж партизански вятър на пълно равенство. Чувствувахме се на „ти“ с цялата страна, с цялата земя, с цялата научно обяснена вселена. И смятахме, че така ще продължи вечно.

Ловях в крайчеца на окото си как Коста не може да откъсне поглед от мене. Но твоето самообладание ме ядосваше. Теглейки каишката на чантата си, продължих играта:

— Въпросът ми е от интимен характер! Не ми бе удобно да го задам пред всички!

— Нямах вид на толкова свенлива! — подхвърли ти през захапана цигара.

Трепнах с мигли от обидния ти тон. Всички зад мене бяха готови да ме осмеят. Уж приятели. Дръпнах каишката на чантата си напред. Изпитливо присвих очи, прецеждайки блясъка им през ресниците. Сгъстих цялата плътност на гласа си:

— Като те гледах, другарю, на катедрата такъв оратор... влюбих се в тебе!

— Ау! Представи си! До какво доживяхме! Еманципация! — викна тайфата и впи в тебе стръвни очи: сега да те видим как ще се измъкнеш!

Ти дълго, прекалено дълго всмукна от цигарата си. После отби поглед встрани и зачете с показан интерес една обява, окачена на входа пред университета:

ГОЛЯМ ОБЩОГРАДСКИ МИТИНГ

УТРЕ, СРЯДА, 18 Ч.

НА ПЛОЩАДА ПРЕД НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ.

ПЕТИМА ОРАТОРИ, ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА ПЕТ ОРГАНИЗАЦИИ...

Тупнах с крак. Издрънча дървената ми подметка.

— Е? Какъв съвет ще ми дадеш? Кажи де!

Ти ми посочи обявата:

— Утре вечер да идеш на митинг! Петима оратори ще говорят, всеки по три часа. Тъкмо да се влюбиш и в петимата!

Тайфата прихна предателски. А ти дръпна за лакът приятеля си Коста да си вървите. Обърна ми гръб. Коста неохотно тръгна, извил глава назад, продължавайки да ме оглежда закачливо. Смерих те откъм гърба: самоуверени стъпки, широки плещи и тая запретната яка. Прилив на яд ме тласна да те догоня. Двете момичета ме задърпаха:

— Остави го! Не си заслужава!

Изскубнах се от ръцете им и се втурнах след тебе. Изпречих се пред самите ти стъпки. Ти направи по инерция още една крачка и застана съвсем близко до мене. Не отстъпих. Гледах те право в лицето. Тайфата се юрна след мене да не изпусне зрелището. Казах с тиха ярост от упор:

— Слушай! Ами ако наистина ми харесваш?

След мълчаливо стъписване ти промълви сериозно:

— Току-виж, че съм ти повярвал!

Едно сепване ме прекоси. Бях отишла твърде далече. Но зад мене бе скупчена тайфата. Нямаше път за отстъпление. Хлапаците онемяха изчаквателно.

— Че защо да не ми вярваш? — попитах храбро.

Ти все така не изтегляше поглед от моя.

— Добре! Утре в 6 часа вечерта ще те чакам пред входа на парка!

— каза разчленено, сякаш ми произнасяше присъда.

Наведох очи мълком. Коста те дръпна за ръкава:

— Остави момичето! Не виждаш ли, че се шегува?

Вдигнах поглед и натъртих предизвикателно:

— Аз не се шегувам!

Ти отвърна с непоносимата си полуусмивка:

— И аз не се шегувам! Утре в 6 часа вечерта!

Озърнах се, дирейки опора. Погледът ми попадна на обявата. Вкопчих се в нея:

— Ах, такъв високоидеен другар ще изпусне митинга заради среща!

Тайфата се закиска. Твоят поглед се заоблачи:

— Искаш да се измъкнеш!

— Кой, аз? Ти ще се измъкнеш!

— Аз ще дойда! — Намръщеният ти глас прозвуча с глуха закана.

— И аз ще дойда! — заявих заядливо.

Мъчех се да скрия, че бях вече разкаяна. Хлапаците от тайфата се намесиха. Вместо да ми помогнат, наливаха масло в огъня. Дълговратият се изстъпи напред и предложи:

— Всички сме свидетели! Утре в 6 часа ще отидем на явката! Който от двамата не дойде, ще бъде обявен за изменник!

Предричаха:

— Ще видите, той ще дойде, но тя ще измени!

— Ами, затичал се!

— И двамата лъжат!

Разпиляхме се на разни страни. Дълговратият проточи шия и извика подире ни:

— Утре в 6 часа пред входа на парка! Бъдете точни веднъж в живота си!

Забързах подръка с двете си приятелки. Още ли се разкайвах? Тогавя всичко ставаше някак колективно. Не бях само аз предизвикала дявола. Заедно участвувахме в шегата. А груповото участие е побезотговорно. Павлина вече живееше с представата за утрешната ми среща:

— Каква ли проповед ще ти държи насаме?

Също и Вера бе погълната от предстоящото ми приключение. Изобщо моята среща не бе само моя.

— Има да ти тълкува „Капиталът“! Първа, втора, трета глава за принадлежната стойност! — Тя засвива пръст след пръст като тебе.

— Хайде на бас, че ще му завъртя ума!

— Ти луда ли си?

— Такива най-лесно влизат в капана! — Протегнах палец за бас.

— На какво?

— На една лимонада! Повече не заслужава! — отсякох аз баса.

— На една лимонада! — одобриха момичетата.

В нощта отекнаха по пустинните улици смеховете и дървените ни подметки.

В друга посока ти и Коста се прибирахте мълком към студентската си квартира. Бе вече късно. Влажна, плъзгава луна се шмугваше между облаците и се носеше над гребена на рухналия град. Пътя ви пресичаха наядени сенки от полусрутени зидове. Висяха късове бетон като откършени от раменете ръце. Чернееше опушена, излизана от огън фасада на високо здание. От вътрешната страна на зейнали прозорци надничаше луната като пълнолика стопанка. Грубите ви туристически обуца скърцаха по пясък и хоросан, тъпчеха купчини вар и кирпичи. Ехото на стъпките ви кънтеше, отразено и преувеличено от пустите здания. Друг на ваше място би имал чувството, че някой върви по петите му. Но вие вече познавахте тоя звуков ефект от собствените си крачки в разрушения град. Не се обръщайте назад, вгълбени в своите мисли.

А за какво мислехте? За утрешната сбирка на кръжока по марксизъм? За студентската бригада по разчистване на развалините? За публичното обсъждане на упадъчните творби на младите поети? Или за онова, за което мислят всички млади хора от всички времена? Сигурно не! Вие бихте изключение през вековете, вие бяхте сеячи на революцията.

Най-сетне Коста наруши мълчанието:

— Нали утре вечер има кръжок? Дай да те заместя на срещата!

Ти го погледна изкосо:

— Приятел в нужда се познава!

— Как ще си губиш времето по срещи?

— Налага се!

— Да свържем теорията с практиката! — издекламира присмехулно Коста.

Пак настъпи тишина, подкована от крепките ви крачки. След пауза Коста подхвърли:

— Слушай, малката ми харесва!

— Разбрах.

— Как разбра?

— Лицето ти е буквар.

— Е, щом знаеш да четеш...

— Ще имам пред вид! — отвърна ти, затънал презглава в някаква своя мисъл.

Ехото от мъртвите сгради ви придружаваше, искаше да ви напомни за краткотрайността и уязвимостта на живота. Но вие не долавяхте предупреждението.

Привечер на другия ден. Тайфата се бе събрала в пълен състав пред входа на парка. Само нас двама ни нямаше. Впрочем само ти не бе дошел. Аз пристигнах откъм алеята край канала. Не ме забелязаха. Скрих се зад вестникарската будка на две крачки от другите. Оттам наблюдавах всичко.

Високоговорителите из целия град ехтяха, препредавайки речите на митинга. Чуваше се проглушително прашене и на залпове откъслечни фрази, които ни се забиваха завинаги в паметта:

— Нашата малка, изостанала страна, съсипана от войната... Със свръхусилия ние трябва да догоним напредналите страни и да ги надминем...

Войничето погледна трофейния часовник на ръката си, източена от окъселия ръкав на куртката:

— Май и двамата са изменници!

Павлина каза пренебрежително:

— Аз на нейно място бих дошла, за да го изпитам!

Вера си придаде важност:

— Пък аз бих си помислила дали да дойда, макар и на шега!

Дълговратият вметна, намигайки:

— Не бих пропуснал случая!

Момчето с пукната ученическа козирка започна да скучае:

— Който иска, да чака! Аз ще се чупя!

Ти се зададе откъм площада. Стегнат в огладен костюм, сложил връзка. Без върхно палто, както и аз. Носеше нехайно в ръка надолу букет от бъзовляк и лайка, изтръгнати заедно с коренчетата. Намръщен, предварително подготвен за някоя лоша шега. Огледа отдалеч младежите, търсейки мене между тях. Даде си вид, че никак не си учуден, загдето ме няма. Посрещнаха те закачливи възгласи. Войничето се провикна:

— Салют от двадесет и две оръдия!

— Друго? — изгледа го ти заканително.

— Ти удържа думата си! — удиви се Вера, вдигнала вежди.

— Ще ти издадем ОФ — бележка за благонадеждност! — добави момчето с пукнатата козирка.

Дълговратият те заоглежда насмешливо:

— Връзката не е ли буржоазен предразсъдък?

— Момичетата държат на този предразсъдък! — отвърна ти, озъртайки се наоколо с привидна небрежност.

Моята наблюдателница бе много удобна. Надзъртах иззад гърбовете им, без да ме съзрат. Павлина подхвърли хапливо:

— Ромео дошел, но Жулиета я няма!

— И балкон няма! — каза ти и запуши невъзмутимо.

— Сега от балконите се държат речи! — уточни войничето.

Въздухът се цепеше от пращящите репродуктори:

— Да преодолеем всички трудности по нашия стръмен път! Другари! Дружно да запретнем ръкави за изграждане на новия живот! Народът взе в свои ръце юздите на времето!

Ти стрелна припряно часовника си с привичния жест, изпреварващ секундите:

— Още две минути чакам и си тръгвам!

Това чакане те унизяваше политически. Тогава всичко добиваше политически характер. А за мене ставаше все по-трудно да се появя от скривалището си. Момчето с пукнатата козирка напомни:

— Ех, 15 минути се чака дама!

— То било едно време! — подметна подигравателно Вера.

— Днес при равноправието жената трябва да чака! — заяви Дълговратият.

Ти раздражено затъпка на едно място, сякаш ядът и нетърпението ти слязоха в петите и ти искаше да ги сгазиш. Стрелна часовника си.

— Точно 6 и 10! — Вдигна глава и омете с поглед площада от край до край: — Както изглежда, няма я! — И с престорено галантен жест поднесе букета на първото момиче, което ти попадна в обсега на ръката.

Вера се забърка, вдигна пак вежди, не знаеше какво да стори. Ти поясни:

— С риск на живота се катерих из развалините да го откъсна!

— Само че за друга! — каза уклончиво Вера.

— Нищо подобно! — запротестира ти. — Знаех си, че тя е от страхливите!

Не усетих как изскочих като изстреляна иззад будката. Най-голямата обида за онова време: страхливост. Бяха така погълнати от този пародиен букет, че не ме забелязаха. Вера вдигна до най-висок предел дъговидни вежди, пое букета като неземно чудо и го хвана за корените. Но в тоя миг...

— Ето ме! — се обадох зад гърбовете им.

Всички се обърнаха стъписани. Гледаха ме, сякаш ме виждаха за пръв път. Явно бях положила грижи да се докарам. Разбира се, несполучливо. Бях навила косите си навътре. В тая нова, непривична рамка лицето ми ставаше чуждо и смешно. Уж да бъде, независимо от прищевките на вятъра и от собствените ми движения, а пък го усещах сковано и неизразяващо ме. Изобщо още не бях намерила нито прическата, пито истинското си лице. Чувствувах очите си уголемени, отворени срещу неизвестността на първата среща.

— Дамата благоволи да дойде! — възвести Дълговратият.

Вера се опомни и протегна букета да ти го върне. Улових мигновена промяна по нейното лице.

— Запази го за себе си! — махна с ръка ти и отстрани букета.

— Закъсна! Изпусна букета! — се заяждаха хлапаците с мене.

— Още малко, и кавалера си да изпуснеш! — прибави ехидно Павлина.

— Няма изменници в тая страна! — обяви Дълговратият.

Двамата не знаехме какво да предприемем. Тайфата ни бе обсадила с непрopusкащи очи. Ти най-сетне предложи:

— Е, да вървим, ако нямаш нищо против!

— Добре, къде?

— Да се поразходим! — отвърна ти и закрачи към голия, графитеносив очерт на парка.

Последвах те мълчаливо.

— Какво ще правите? — попита момчето с пукнатата козирка.

— Наша работа! — подхвърлих през рамо.

— Точно това, което си мислиш! — отвърна ти на момчето.

Тайфата се помъкна подире ни. Така си и знаех. След няколко крачки двамата се спряхме. Ти се обърна към тях:

— Още не е прогласена колективизация в тоя сектор!

Пак тръгнахме мълком. Младежите поизостанаха, сподиряйки ни със закачки:

— Ние за проверка на изпълнението!

— Да проведете една целувка!

— Да не се разделите на другия ъгъл, ей!

Ти им подвикна фелдфебелски:

— Свободни сте!

А Вера все така държеше в ръка бъзовия букет и ни изпрати с дълъг, изумен поглед под своите вдигнати вежди.

Двама вървахме по разкаляната алея, раздалечени един от друг, с несъпадащи стъпки. Над нас ехтеше от репродукторите глас от митинга все в една тоналност, форсмажорна:

— Другари! На нашите плещи пада историческа отговорност! Да притиснем рамо до рамо един до друг, сплотени, за да можем да повдигнем тежестта на века...

Отехтя хилядогърлен рев на тълпите.

— Какво правихте днес? — подхвана ти с официален тон.

Щом останахме насаме, забравихме демократичните веяния на епохата и си заговорихме на „вие“.

— Днес ли? — попитах затруднена, като че ли днешният ден отстоеше на огромно разстояние и време. — Сутринта бях на лекции.

Ти издебваше миговете, когато гледах на другата страна, и ме поглъщаше с очи, сякаш си ме спомняше отнякога отдавна и в същото време всичко в мен те поразяваше с новост и непредвиденост.

— Какво следвате?

— История.

Всичко би могъл да предположиш, само не и това. Младото ми своеволно лице съвсем не изглеждаше обърнато към миналото.

— Кой курс?

— Първи.

— Личи си!

— По какво? — попитах засегната.

— По мерака да носите дълги коси, след като в училището са ви стригали до ушите!

— А вие какво следвате?

— Инженерство! — Ти не можа да приглушиш една струнка превъзходство.

В ония разрушени години бе пламнала епидемична треска по строителните професии. Не ние, самото време в нас си избираше нужното призвание, а ние бяхме опиянени от чувството на свободен избор и се гордеехме с „дейните“ си наклонности.

— И на вас се познава! — казах закачливо.

— По какво? — Ти очакваше някаква похвална дума.

— По носа! — Посочих с пръст важно вирнат нос. — Сега инженер да бъдеш! Богът на нашия век!

Спрях на място, връхлетяна от внезапна мисъл.

— Какво има? — попита ти озадачен.

— Ах, сетих се нещо! — отвърнах, усмихната на мисълта си.

Ти бе нащрек и очакваше нова клопка:

— Да не сте определила среща на друг в същия час?

Трепнах докачена:

— Щом искате да знаете, помислих си: между нас няма точка трета!

— Каква точка?

— Е, за професионалната връзка...

Ти се зарадва, че съм помислила за нас двамата. Отвърна с полуусмивка:

— Ех, не е речено и петте! Другите да са в наличност...

Оставих това да се плъзне незабелязано покрай ушите ми. Минахме под едно дърво, цяло отрупано и разлюляно от чуруликане. Сякаш едновременно се бе разлистило с птици, разцъфнало с птича песен и се огъваше от птичи плодове. Без малко да се прекърши под чуруликаща тежест.

— Колко птици!

— Птичи митинг! — каза ти, използвайки всеки миг, докато съм залисана с друго, за да ме проучваш изкосо.

Движенията ми бяха резки, прибързани, някак неочаквани и за самата мене. Думите ми изхвъркваха преди помислянето. Не се пазех от никого и от нищо. Волност се излъчваше от цялото ми същество. Ти не можеше да уловиш някаква определеност в жестовете ми, в походката. Още не бях влязла в собствени рамки. Ту чинна и високомерна, ту изтърва хлапашко движение, ту опровергая хладината

си с бликнал смях. Сякаш извътре бях тласкана в противоположни посоки от пристъпите на някакъв отвързан, опърничав вятър.

Издебнах погледа ти и те хванах, че ме изследваш. Пак тръгнахме мълком. Вслушахме се как се дави високоговорителят:

— Да напрегнем всички свои сили, другари, за да изградим щастieto на изстрадалия народ. В пределно кратък срок! Енергията на масите, потискана от векове, е освободена! Тази енергия може да стори чудеса!

В ушите ни се смесиха гласовете на микрофони и птици. Ту вълната от шума на митинга надделяваше, ту вълната на птичето чуруликане я заглушаваше, ту двете насрещни вълни се сблъскваха и сливаха в общоечене^[1]. Седнахме на една отстранена пейка. Мълчахме неловко.

— Съжалявате ли, че пропуснахте митинга? — те попитах изпитливо...

— Не особено... — Ти искаше още нещо да кажеш, но го задържа за себе си.

Пак дълго мълчание. Влажен здрач напои парка. Зъзняхме. Срещу студа воювахме с кръвта си. Вдигнах глава. Изобщо миг не можех да седя мирно. И ти гонеше с очи изплъзващото ми се лице. Голи, дългопръсти клони изтеглиха погледа ми нагоре към пролука небе. Една бистра звезда надзърташе през черната решетка на клонака.

— Една звезда... Дали си има име?

Ти пак не вдигна глава. Бързаше, докато съм разсеяна на друга страна, да претърсваш лицето ми с очи. Мъчеше се да разчетеш чертите ми като шифър. Обърнах се към тебе насмешливо:

— Но вие презирате безидейните звезди, нали?

— Защо? Нищо против звездите нямам!

— А каква музика обичате? — прихнах в неуместен смях.

Ти отвърна ядно:

— Разбира се, идейно подкована! За какъв ме мислите?

Пак се вторачих в една изневиделица връхлетяла ме мисъл: Сега, ако искаш да докажеш, че не си сектант, трябва да ме целунеш. Ти ме изгледа обезпокоен. Имаше чувството, че тая хлапачка те влита в неспирна гоненица: да хванеш израза на лицето ми, променливите ми хрумвания, внезапните приливи и отливи на смеха ми.

— Какво пак ви текна? — попита ти наежен.

— Ами... Нещо се сетих! — Тоя мой неуместен смях пак ме задави.

Ти се засегна. Без да искам, те смервах с очи, сякаш правех бързи проби на силата на погледа си върху тебе. Помълчахме. За да потулиш неловкостта, погледна часовника си с привичния си припрян жест на надбягване със секундите. Отдавна чаках това, за да изпълня един предварително замислен номер. Сkochих.

— Вие бързате? — Придадох си обиден вид. — Да не ви задържам повече! — И понечих да си тръгна.

— Почакайте! — Ти ме дръпна за ръка и ме застави да се върна на мястото си.

Ръката ти бе силна и настойчива. Превърна ме в послушно момиченце. Трябваше да внимавам да не ти дам да разбереш какво надмощие има твоята ръка върху мене. Помежду ни възникна още по-непоносима неловкост. От зле към по-зле вървеше. Озърнах се наоколо, търсейки по дърветата тема за разговор. Но клоните им бяха голи. Какво си говорят ония, които всяка вечер ходят по срещи? И двамата се опасявахме от мълчанието. Половин царство за една темичка!

— Изгубихте си скъпоценното време! — казах от немай-къде.

Прозвуча иронично. Ти избухна:

— За какъв наистина ме мислите? Знаете ли, мога да ви целуна!
— заплашително се приближи към мене.

Аз се отдръпнах, премигайки сепнато.

— Казах: мога... Но не искам! — заяви ти натъртено.

И както рязко се бе приближил, тъй рязко се отдалечи от мене.

— Защо? — изтървах неволно.

— Имам си план!

— Вие всичко по план!

Тръснах глава презрително. Но любопитството ми надделя. След кратка пауза попитах с нехаен глас, обърнат към дървото встрани:

— Е, какъв е вашият план, ако не е тайна?

— Днес няма тайни! Ще изчакам.

— Какво?

— Накарайте ме да се влюбя във вас!

Подскочих като ужилена:

— Ха... Досега не сте ли хлътнал до ушите!

— Не чак до ушите!

— Какво трябва да сторя, за да подпаля огнеупорното ви сърце?
Да науча наизуст пълното събрание на съчиненията на Хегел?

Ти извади кутия с цигари. Съсредоточено драсна клечка кибрит. Запуши. Ти бе добре с тия цигари, ами аз? Неловкостта вземаше ужасяващи размери. Изведнъж ти се досети. Отново извади кутията и мълком ми предложи. В първия миг се поколебах. После се хванах като удавник за сламка. Поех една цигара. Захапах я показно свободно. Ти ми поднесе огън. Наблюдаваше ме под вежди. Приблжих върха на цигарата до пламъка и чаках сама да се запали. Ти търпеливо остави клечката да угасне досами пръстите ти. Захапах незапалената цигара и се престорих, че пуша. Ти отне цигарата от неопитните ми устни, захвърли я зад пейката. Наведе се над мене и ме целуна прибързано. В първия миг от изненада се вкамених. После ожесточено се издърпах.

— Как смеете! — скочих от пейката и те гледах онемяла от възмущение.

Досега всичко вървеше някак провинциално, в смутена заядливост. От тоя миг стана сериозно, напрегнато. Ти се изправи срещу мене.

— Нещо липсва нали?

Побеснях. Погледът ми впи нокти в лицето ти, да го одере.

— Да си вървим! — тръгнах си преди тебе.

Ти ме последва мълком. От високоговорители ехтяха неуморни възгласи. Но ние вече не различавахме отделни слова.

— Посоките ни са различни! — казах и ускорих ход.

Стъпките ми бяха резки, непримирими думи, хвърлени зад гърба ми към тебе.

— Не пречи да повървим заедно! — С един-два разкряча ти спокойно се изравни с мене.

— Пак урок ли ще ми давате?

— Не можем ли да говорим за нещо друго?

— Времето е на дъжд. Кълбеста облачност... — произнесох подигравателно.

Бързах с дребни, остри, сприхави крачки. А ти се изравняваше с мене с едри, вбесяващо самообладани, подчертано независими стъпки.

— Едно искам да разбера: какво ви отпрати към историята? — попита ти.

— Моят opak характер! Когато всички гледат напред, аз пък — назад!

— Сигур не са ви приели другаде!

— Как? Завърших с пълно отличие!

— Ясно! История е зубрашки предмет!

Избухнах:

— На вас всичко ви е ясно!

— Не всичко! — отвърна ти тихо, с променен глас.

Хвана ме за ръката и ме привлече към себе си. Открих настръхнала, че не мога да се съпротивявам на тая ръка. Започна да ме целуваш. Тоя път на сериозно. След дълга целувка, отнела дъха ми, се помъчих да дойда на себе си. Облегнах се на стеблото на едно дърво. Искях да бъда сърдита:

— Как можеш да целуваш момиче, на което даже името не знаеш?

Ти отвърна с пародиен поклон, без да отхлабващ прегръдката:

— Приятно ми е да се запознаем! Боян Данаилов!

— Известна фирма!

— А ти?

Заоправях косата си с привичното ловко движение. Но себе си не можех да оправя. Станах послушно момиче.

— Неда Велева.

Посегна отново да ме целунеш. Отклоних устни от твоите.

— Чакай... Какво липсваше преди малко?

— Не зная... Може би името ти... Неда... Неда... Неда...

Целуваше косите, лицето, врата ми, повтаряйки името ми. Сякаш искаше да го впиеш в себе си заедно с целувките завинаги, да не го забравиш, то да заечи със самия трепет вътре в тебе през дългите години, които ни очакваха неизвестни и вече предопределени. Раздялата смътно присъствуваше още от първата ни среща.

На вълни, на вълни се носеше ехтеж от безкрайния митинг. Прибой на море, което навремени заливаше дори тая отдалечена алея. Паркът бе пуст. Пейките — самотни, изоставени. Младостта бе на митинг. В тая пролетна нощ нямаше двойки. Ние бяхме нарушители на стила на епохата. Едно малко отклонение от общата посока. Началото

на една любов, скрито в сенките на вечерта. До късно в примижалата здрачност все си тръгвахме и все още кръжахме омотани в плетеницата от алеи и пътечки. По разкаляната земя стъпките ни бяха близки, съгласувани. Двама бяхме с една сянка. Нито калта, нито локвите ни раздалечаваха и нарушаваха общия ни ритъм. А вятърът се засилваше.

— Вятърът иска да ни раздели! — каза ти и ме притисна по-здраво до себе си.

Засмях се, предоставяйки само косите си на вятъра. Тоя буен пролетен вятър нахлуваше помежду ни, търсеше малки пролуки, за да се вклини в прегръдката ни, да я разхлаби, да откопче телата ни, ръцете, пръстите. Вятърът късаше целувките ни и ги отнасяше. Но вместо да ни раздели, караше ни да се притискаме по-силно един към друг, да ставаме по-необходими един за друг, по-слени в едно.

При това и двама бяхме излезли без връхна дреха. Това неудържимо бързана: да изпреварим времето. Макар с дни, с часове — но да хвърлим по-рано тежестта на зимата от плещите си. Да тръгнем освободени от омразното зимно палто. Сякаш така ще ускорим идването на пролетта. А всъщност още повече зъзнем.

— Студено ли ти е? — попита ти и цяла ме загърна в прегръдка.

Тогавя не знаех, че дълги години занапред в студовете и ветровете, които ме причакваха, щях да се свивам в спомена на тая прегръдка, за да се сгрея.

Луд вятър. Той топеше снеговете по планините и се спущаше надолу, раздал топлината си на преспите, а поел техния студ. В пролетния вятър се кръщавахме. Връхлиташе ни с ехото от митинга и се вмъкваше между целувките ни с призивни викове:

— Другари! Да щурмуваме бъдещето! На нашите плещи пада тежка историческа мисия! Отговорни сме пред идните поколения!

Но тъкмо това, което идеше да ни раздели, всъщност ни събираше. Южнякът, наситен с речите на митинга и с острата свежест на топенето, налиташе със заплаха да ни раздалечи, охлади, отнеме един от друг. А ние му се смеехме в лицето. И мислихме, че здраво се държим. Отхвърлях вятъра с коси. Но един скрит вътре в нас вятър се надигаше, без ние да го съзнаваме. Само смътно долавяхме някакви подмолни разминавания, първи симптоми на сблъсъци, от които се набираше зъл вихър, решен да ни раздели на всяка цена...

Но ние бяхме от поколението, което се смееше над предчувствия и тям подобни суеверия. В парка се прегръцахме самонадеяно срещу вятъра, който нахлуваше помежду ни да ни изтръгне един от друг.

[1] Правописът на тази и други думи е запазен. — Бел.кор.ел.изд.

↑

За танцов салон служеше някогашната студентска менза — един дълбок подземник, който още носеше следи от противобомбено скривалище: прозорците бяха зазидани и затрупани с торби пясък. Изгъркан надпис личеше пред стълбището на входа:

ПРОТИВОВЪЗДУШНО СКРИВАЛИЩЕ

ЗА 250 ДУШИ

Червена стрелка сочеше надолу по стълбите към зимника. Сега по тях слизаха груби туристически обуца — твоите и на Коста. А край тях тракуляха дървени налъми на някои момичета.

— Ние на танци! — каза Коста с насмешка. — Революцията е в упадък!

Ти се бе решил да дойдеш на такава несериозна забава само защото не се решаваше да ме потърсиш направо. С тръпно нетърпение очаквах тая вечер. Бях почти сигурна, че ще преодолееш революционната си принципност и ще пристигнеш.

В подземника под ниско надвиснал свод от бетонни трегери, сред тухлени грапави стени, напоени с влага и мухъл, бяха провесени по диагонал пъстри книжни гирлянди. Лозунги по стените: „Всички на Хаинбоаз!“ Бе претъпкано. Младежи в алени фланели с високи яки до брадата, ръчно плетиво на майките и сестрите им, с дървени подметки, с изгъркани поли и кърпени панталони, танцуваха румба. Самодейци свиреха на разни, несъвпадащи един с друг инструменти: цигулка, акордеон, устна хармоничка. С чорлав перчем до тавана, студент, изпаднал в трескав унес, удряше празен варел, служил доскоро за събиране на вода за гасене на пожари при бомбардировките. На него бе написано с блажна боя: „ПОЖАРОГАСИТЕЛ“. Тоя тенекиен барабан издаваше кухоеклив тътен, поддържайки буйния ритъм. Разиграна блъсканица. Момичетата бяха с прави, подстригани коси над ушите, сресани на страничен път, както героинята Лиляна Димитрова от портрета, закачен без рамка на голия зид.

Още от прага ти ме откри по смеха. Заобиколена от тайфата, аз се заливах във водоскоци смях, които се удряха в ниския циментен свод, сякаш да го повдигнат по-високо. Бях облякла единствената си рокля, снабдена от две разноцветни майчини рокли, която пазех за тържествени случаи. Само аз си позволявах суетата да нося дълги, разпуснати до раменете коси. Все ги оправях назад с ръка. Наричаха ме Дългокосата. Въпреки усилието ми да прикрия това, от мене се излъчваше тревожно самоусещане на харесвано момиче. Със смеха си причинявах болка.

Погледнах те през рамо, подчертавайки своята независимост. И в тоя миг открих как зависима бях от тебе, който ме бе целунал. Нас ни свързваше една тайна, която само нашите устни знаеха. Колкото и явно да би станало това, колкото и да би се разказвало, осмивало, тълкувало — истинският вкус на целувката ни бе познат само на нас двамата и на никого друго в целия свят. И никой никога не би се добрал до парливата тайна.

Във времето, когато всичко бе обществено и явно, да си имаш една тайна с някого...

Коста пръв ме покани за танц. Ръката му, обвита около кръста ми, се препречи пред твоите очи и им затули всичко друго. Ти, новият мъж, ревнуваше от приятеля си. А аз, новата жена, тържествувах от това. Стрелках те със скокливи от радост и възбуждение очи. Но улавях някои фанатични, неодобрителни погледи от аскетични младежки лица, които изпод вежди сподиряха моето свободно, лудешко танцуване. Излитах от строгия такт на времето. Коста послушно се водеше по мене, сякаш аз бях кавалерът, а не той.

Свирачите тъкмо при най-бързия водовърт на румбата смениха ритъма. Засвириха танго — любимия танц на всички с ограбена младост. Ти разцепи навалицата и доплува до нас. Изскубна ръката ми от ръката на Коста:

— Това и аз го мога!

— Подарявам ти тангото, танца на сектантите! — замахна Коста щедро и се оттегли към стената, откъдето ни заследи с поглед.

Имаше и по-върли сектанти от тебе, които не се решаваха да танцуват дори това старо, достолепно танго. Ти предпазливо досегна талията ми. Двамата пристъпвахме сериозни в бавния ритъм, раздалечени един от друг, сковани, несръчни — един рязък дисонанс

сред общата завилняла младежка веселба. Танц от дистанция. Постепенно се поддадохме на близостта. Превърнах се в кротко, послушно момиче. Нежност се прокрадна в общия ритъм на движенията ни. Косите ми сами падаха близко към твоето лице. Това не убягна от зорките очи на тайфата. Дълговратият сбута с лакът войничето, което дори за танцовата забава не бе успяло да заеме граждански костюм от някого. Коста не ни изпускаше от погледа си, искрящ от снисходителна насмешка. Вера, както винаги, вдигнала удивени вежди, не откъсваше очи от нас. Коста се наведе над ухото й. Стрелна ме смътно безпокойство. Но бях твърде погълната от твоята близост, за да обръщам внимание на околните. Те отстояха на все по-далечно разстояние, все по-замъглени.

По-късно разбрах какво се е мътило край нас. Но в спомена всичко става едновременно. Чутото и разкритото след време стига до моите уши в момента на спомнянето. Така споменът е многогранен и по-пълнен от реалното преживяване. Той е полифоничен. Там празните петна се попълват, пропуснатите звена се възстановяват, мъглявините се изясняват. Изобщо споменът е друга реалност, с други, значително по-широки възможности. Времето е прожектор от разстояние, залива със светлина тъмните ъгли на миналото. В момента на преживяването нашите възприятия са ограничени, еднолинейни. А споменът е многоизмерен. В него невъзможното става възможно: още в самото начало на случката е известен краят. А това дава друга отсянка на всяка дума, на всеки жест. Всичко в спомена е естествено: да видиш невидимото, предварително да знаеш неочакваното, да докоснеш недосегаемото. Споменът разширява нашите несъвършени сетива, прави ни по-безкрайни.

Спомняйки си, аз виждам неща, ставали зад гърба ми, и чувам думи, прошепнати тайно, без да са стигнали до обсега на слуха ми. Коста подхвърли в ухото на Вера:

— Тия двамата май...

Вера се сепна, като чу собствените си догадки, изречени от другия.

— Май какво?

— Май вземат шегата на сериозно!

— Вятър! Тя заради баса... — изгърва Вера, по-скоро за да успокои себе си.

Какъв бас? — Коста, превърнат в ухо, цял се наостри.

— Никакъв! — Вера се изплаши, но не можеше да намери дума, за да заличи току-що изпуснатата издайническа дума, сякаш някой друг я бе произнесъл, а не тя.

Коста веднага промени тона, за да я предразположи:

— Зная всичко! Нали съм ѝ съюзник?

Дори твоят приятел бе мой съюзник. Всички бяха мои. Вера се почувствува изоставена.

— Само че няма тъй лесно да му завърти ума, както тя си въобразява! — отново се изтърва тя.

Собственият ѝ глас прозвуча чужд за самата нея. Някой друг говореше, не тя. Коста пошушна лукаво:

— Зная дори на колко кинта се е хванала!

Вера вече нямаше сили да спре неизвестния, който бе проговорил чрез нейните уста:

— Ами! На една лимонада! Повече не струва! — издаде тя.

Злорада искра лумна в погледа на сламенорусия Коста. Но ние тогава не я забелязахме. Бяхме твърде млади, твърде влюбени, за да виждаме. През това време танцът ни се извиси до щастлив унес. Откъснахме се от земното притегляне. Издигнахме се над пода, над земята, над всичко. Лицата край нас се сляха и завъртяха в една звездна мъглявина.

Музиката замлъкна. Ние двамата със закъснение забелязахме това. Продължихме още няколко такта под съпровода на музиката, звучаща вътре в нас. И се заковахме изненадани сред опразнено от танцуващи пространство. Паднахме от друга планета, закръжили в друга орбита.

— Утре свободна ли си? — Ти изтърва въпроса, който през целия танц бе стискал зад зъбите си. Сега съвсем не навреме и място го зададе, изплашен, че след като се пуснем, пак ще се разгубим.

— Утре ли? — попитах с нарочна разсеяност. — Зависи.

— От какво зависи?

— Не помня къде трябваше да ида! — Много добре помнех, че имам семинар.

Ти отвърна с взаимна разсеяност:

— Ако ти е на път, отбий се в сладкарница „Принцеса“.

Бяхме поразени от нашата полууговорка за среща. Потънахме сред навалищата, все още недоумяващи какво става в самите нас. Макар и раздалечени, разгубени сред блъсканицата, продължавахме да усещаме присъствието си като допир. Не виждах нищо наоколо. Павлина ме посрещна с крещящ поглед: „Какво става с тебе?“ В прибързаността си да я залисам още по-точно я наведох по дирята на подозрението:

— Да не забравя! Утре следобед не мога да дойда на семинар! Води подробни записки, чу ли?

Един прозорлив лъч блесна през очилата на любопитната Павлина.

Тогавя нищо не можеше да остане скрито-покрито. Живеехме на групи. Студентски тайфи, кръжоци, бригади, агитки, активи. Колективно посещение на театър. Разглеждане на книга в читателска група. Групово Четене. Самодейна летяща бригада с хорова декламация за изборите. Разбор на международното положение в ремсова ядка. Бригада за разчистване на развалините. Младежки актив в квартала за събиране на старо желязо. Студентски комитет по настаняване и грижи за югославските сираци. Редакционна колегия за стенвестника. Гласно мислене. В общ ритъм бързахме. Заедно се хранехме в постния студентски стол. Групово разглеждахме изложби. Колективно мечтаехме. Заедно бъркахме. Всичко ни бе общо: и заслугите, и вините. В такъв пчелен живот любовта не можеше да се потули. Тя бе под непрестанно наблюдение. Дори тя бе съставна част от груповия живот — твърде пренебрегвана част, подлагана на присмех и закачки. При масовото увлечение от обществена дейност любовта изглеждаше дребна, неуместна, дори нелепа. Всичко останало бе по-важно и значително. Интимните трепети, които въпреки общата насоченост ни връхлитаха, търсеха усамотение. А то бе в противоречие с унеса от колективност. В патетичната тоналност на обществените прояви интимните нотки звучаха като нахлули от друга радиовълна. Ние побързвахме да очистим тона от смущения, да потъпчем увлечението си. Или да го приспособим към груповата програма. При такова координиране обикновено любовта се подчиняваше на общия вкус, на общото възприемане. Сякаш не ние се избирахме един друг, а групата ни избираше и приемаше като двойка.

Преценявахме се през очите на всички. Ако групата не ни одобряваше, взаимността ни бе осъдена на смърт.

Разбирайки това, инстинктивно се опитвах да скрия увлечението си дори пред своята приятелка. Но Павлина не бе вчерашна.

— Да не си сменяш и ти факултета? — попита тя.

— Откъде-накъде?

— За да се спазва точка трета!

— Глупости! За никакъв мъж не си сменям специалността!

Откак се помня, все за история бълнувах. Имахме един стар учител, голям чудак. Все ни водеше из старините край града. Веднъж изрових в пепелта някаква зеления сала пара. Сякаш не аз, а тя намери ръката ми. Изтичах при него. Той я пое в разтреперана шепа, вдигна я към слънцето да я разгледа. И отгатна: римска монета! Разнасяше находката по класовете и ме хвалеше. Провъзгласи ме за откривател. Оттам започна моята история...

— Чу ли новината? — прошепна Павлина загадъчно.

— Не, каква?

— Вера се прехвърли в инженерство...

— Откога?

— Откак получи букета!

— Той беше за мене!

— Да, но отиде в ръцете на Вера! Внимавай и Сухарът да не отиде в нейни ръце!

— Не ме интересува! — И те затърсих с очи.

Пак подновиха танците. Пожарогасителят разпалваше ритъма. Вера се завъртя на високите си токове като на кокили край тебе. Издалеч ви заследих през малките пролуки в навалищата като през ключалка. Ти се бе облегал на една тухлена колона към изхода и пушеше. Вера кръшно се изви пред тебе в закачлив поклон:

— Дами канят!

— Покани някой по-благонадежден кавалер! — отвърна ти.

Веждите ѝ се вдигнаха от смайване:

— Отказваш ми?

Като че ли новият мъж нямаше право да отказва нищо на една нова жена.

— Какво свирят? — попита ти примирително.

— Фокстрот!

— Не го мога!

— Ще те науча! — Тя започна да ти показва стъпките. — Много е просто!

Показваше ти не толкова стъпките, колкото краката си. Ти се опита да я следваш в такта, но бе разсеян и се отказа.

— Аз съм бавно развиващ се в танците! Намери някой по-преуспяващ!

Все ви следях през разиграните вълни от рамене и глави. Вера се приближи към тебе, използвайки шума, за да ти повери нещо в самото лице:

— Знаеш... Прехвърлих се от история в инженерство.

— Не губиш ли семестъра?

— Знаеш, днешното време е обърнато с лице към техниката, а не към миналото.

Ти пушеше и гледаше настрани. Погледът ти търсеше през цигарения дим сред смесицата от усмивки, движения, гласове някакво познато лице, за да се откопчеш. Отговаряше по навик назидателно:

— А, трябва и история! За да не повтаряме старите грешки.

— Знаеш, мене повече ме привличат новите грешки!

Ти кимна със своята полуусмивка:

— Е, ще имаш широко поле за дейност! — И понечи да се измъкнеш.

Вера суеверно се бе вкопчила в ония твои пет точки за любовта. Смяташе, че щом се премести в твоята специалност, автоматически се настанява и в твоето сърце. Момичетата, които не са сигурни в своя чар, се подсигурият с правилници.

Тя се опита да те задържи:

— Нуждая се от един съвет!

Ти настръхна да не би и тя да ти иска любовен съвет.

— Кои лекции да посещавам?

— Предвидените по програма! — отвърна ти с досада.

— Все пак кои са най-важни?

— Всички! Тук не е история да можеш да прескачаш цели векове. При нас едно уравнение да пропуснеш, и край...

Мъчех се отдалече да разгатна дългия ви разговор.

— Много ме е страх от математиката!

— Да, разбира се. Математиката не е лесно нещо. Съветвам те всеки ден да решаващ задачи...

А дали пък не ти харесваше това — да бъдеш търсен за наставник, за ръководител? Аз никога не бих вдигнала към тебе такива идолопоклоннически очи. Младежи ме канеха един след друг. Познати и непознати. Отказвах им само с поклащане на глава. Коста изникна изневидело и хвана погледа ми, прицелен във вас двамата. Викна в ухото ми закачливо:

— Защо стана така сериозна?

— А кога съм била несериозна?

— Не, но нещо ти развали настроението!

— Нищо подобно!

— Щом отричаш така, значи, има нещо!

Сламенорусият Коста, почти разтворен във въздуха, когото едва забелязвах, а той забелязваше всичко! Разсмях се предизвикателно, за да скрия ревнивата тревога. Все пак и аз съм имала малко страх от петте ти точки. Вера печелеше една точка пред мене. Ти по смеха ми се ориентира къде съм и побърза да си отвориш път към мене през блъскащите лакти на играчите. Ритъмът се ускоряваше, поддържан от тракащите налми като от кастанети. Между нас се изпречи Коста. Той те издърпа по-настрани от шума. Поверително сниши глас:

— Пази се!

— От какво?

Коста погледна крадешком към мене. В този миг тайфата ни повлече към бюфета, инсталиран върху един сандък в ъгъла.

— Хитрушата се е хванала на бас да ти завърти ума и да те обори по петте точки! На една лимонада! Толкова струваш!

Погледът ти изстина. През падналите коси пред очите ми те зърнах: неподвижен, сякаш получил парализ на говор и лицеви мускули. Смехът ми бликна с нова сила. Помислих, че пак ме изревнува. Моят еквив смях видимо те прониза. Ти ме проследи мрачно, навъсено. Още по-лудо се разсмях. Сгорещени от танците и теснотията, хлапаците от тайфата взеха лимонадени шишета от щайги. Започнахме да пием направо от бутилките. Към нас се присъедини и Вера. Смерих я от глава до пети с бърз поглед. Оживена, пламнала, тя бе станала хубава. За да заглуша ревността, аз се разсмях още по-

буйно. Тоя мой безпричинен смях се удряше о ниския таван да го отмахне, да не тежи над главите ни.

Ти ме изгледа злобно. Помисли, че се черпя с лимонадата, която съм спечелила на бас, загдето ти завъртях ума. Захвърли недопушената си цигара на пода и я стъпка. Разблъска с лакти младежката закипяла веселост и се отпрати навън. А аз се питах: дали не те раздразни ръката на Дълговратия, метната през рамото ми? Да си умреш от смях!

— Какво му стана на Боян? — попитах невинно русия Коста.

Той вдигна рамене недоумяващ. А ти наистина си тръгна. Вървеше в светлата пролетна вечер с мрачни крачки. В ушите ти пронизително ечеше моят смях.

Следобед на другия ден бързах за среща към сладкарница „ПРИНЦЕСА“, срещу университета. Валеше пролетен, словоохотлив дъжд. Въпреки локвите, в които скачаше на бос крак, дъждът имаше настроение. Над площада ечеше съветска песен: „Москва моя, ты самая любимая!“ Изобщо всичките ни срещи преминаха под гласа на високоговорители, които заглушаваха собствените ни гласове. Сложила си бях баретка. Цяла в сиянието на дъжда подтичвах. Усещането за собствената ми руменина ме опиваше като вино. Щом наближих входа на сладкарницата, се обърнах, огледах чорапите си отзад дали не са изпръскани. Просто да намразиш свежия дъжд заради тия пръски по краката. Наведох се и оправих ръба. Една бримка се бе спуснала. Нови-новенички чорапи, купени на безбожна цена на черна борса. В края на месеца щях да ги изгладувам. Наплюнчих пръст и го залепих върху бримката, да не пълзи надолу. Дъждът продължаваше да ми бърбори весели неща. Влязох вътре важна, за да скрия смущението си. Обходих масите с бърз поглед под искрящи от капките мигли. От една маса до прозореца стана Коста. Направи ми знак. С внезапно повехнала усмивка върху устните аз се отправих към него. По масите седяха студенти. Обръщаха се след мене и ме сподиряха с дълги погледи. Коста отдалеч през две маси над главите на седящите ми протегна ръка с широк замах — всички да го видят какъв е кавалер.

— Здравей!

Без да му отвърна на поздрава, спрях пред него изчаквателно.

— Боян се извинява. Много е зает, не може да дойде!

— Така ли? — казах безразлично.

Смъкнах мократа си баретка. Косите ми се разпиляха и аз ги оправих с привичното си ловко движение на ръката.

— Заповядай! — Коста ми придръпна галантно стол да седна.

— Благодаря!

Отвред ме следяха любопитни очи. Бе неудобно да се върна, да мина повторно през дългия шпалир от погледи, лазещи като конски мухи по ръбовете на чорапите ми. Седнах срещу Коста. Дъждът изведнъж притихна зад прозореца, стана неразговорлив, а може би от глъчката в сладкарницата не се чуваше. Вторачих се във връзката на моя кавалер. Сянка от усмивка пробяга по лицето ми:

— Да не сте си купували заедно връзките?

Той се смути. Нищо не бе в състояние да изтрие постоянната му оптимистична усмивка.

— Ние с моя приятел живеем в комуна! Отстъпваме си един на друг вратовръзките!

— И момичетата ли?

Находчивият момък не можа да налучка бърз отговор. Той имаше безцветно, почти прозрачно, четливо лице, по което се отразяваше всяка промяна в настроението му. Пълен антипод на твоето недостъпно изражение. Какво ви свързваше?

— Момичета не се допускат в нашата комуна!

— Не са дорасли?

Към масата ни се приближи келнерка. Джобът на престилката ѝ бе претъпкан с инфлационни банкноти.

— За мене нищо! — предупредих строго.

— Картоф плюс захарин равно на паста! — препоръча Коста.

— Тъкмо няма да хванеш захарна болест! — рече келнерката.

— Не, благодаря! — отказах.

— Вече поръчах! — Коста с увлечение играеше ролята на кавалер.

Аз се загледах през прозореца. Водни криволици пълзяха надолу по стъклото. Келнерката донесе два сухи триъгълника. Той заби виличка в пастата си и тя се разпадна, сякаш бе от пясък.

— Опитай!

Още преди да вкуся, ми бе блудкаво. Коста огледа цялата сладкарница, горд, че седи така интимно с момиче.

— Ние с моя приятел живеем във въздуха!

— Във въздуха? — повторих като ехо.

— Трябва да ни дойдеш на гости в нашия гълъбарник!

— Гълъбарник? — отекнах глухо.

— Нямахме квартира. Тръгнахме из развалините да дирим оцелял кът...

Вслушах се по-внимателно.

— Е, открихте ли нещо?

— Цяла половин стая между земята и небето!

— Къде?

Запомних адреса. Преглъщайки с усилие песъчливата паста, попитах:

— С какво е зает?

— Боян? С какво ли не?

Край масите се провря опърпан малчуган и ни подаде първи кокичета. Коста посегна, избра едно букетче и ми го поднесе.

— Не, моля ти се! — запротестирах.

Той направи провинциален жест. Трябваше да поема букетчето, за да спре да разиграва сценки. Събирахме погледите отвред. С два пръста улових нежеланите кокичета. Затъгувах за един смешен букет от бъз и лайкучка, откъснат с коренчетата. Той бе набран за мене, а отиде в чужди ръце. Сигур Вера си го бе изсушила между страниците на учебника по статика.

— С какво, казваш, бил зает?

— Закачил е един ферман! Нищо не е разписанието на влаковете на гарата!

— За днес какво пише в разписанието му?

— Цяла серия заседания.

Мачках в пръстите си невинните кокичета. Пак се загледах в дъждовните браздулици по прозореца, сякаш решавах кръстословица.

— Аз съм най-добрият му приятел! За него в огън се хвърлям.

Голяма гордост бе тогава да имаш дружба на живот и смърт. После нещо вкусовете се промениха. Приятелите започнаха да се позабравят. Дори ако тук-таме още се срещаха, бяха обвинявани в груповщина. И те се стараеха много да не показват верността си един към друг. Но тогава подозрителността и отчуждението бяха още далече.

Не откъсвах очи от криволиците на дъжда по стъклото. Коста се опита да ме изтръгне от това вторачване:

— Щях да забравя най-важното!

Впих очи, не в него, а в думите, които бе забравил.

— Отивам на бригада!

Отместих разочарован поглед пак към дъжда. Попитах насила:

— Къде?

— Хаинбоаз! За десет дни!

Капките причудливо се проточваха и лазеха надолу, сливаха се, ускоряваха хлъзгането си, чертаеха йероглифи, които не можех да разчета.

— Кога?

— Другия понеделник.

— Сам ли?

— Не, разбира се!

Изтръгнах. Тоя проход в Балкана изведнъж доби за мене мирово значение. След кратко онемяване попитах колкото може по-безучастно:

— А с кого? С Боян?

— С тебе, с кого! Хайде! Навита ли си?

Погледът ми пак запълзя с дъждовните червеи по стъклото. Нямахше проход към тебе.

— Да речем, че се навия. Какво ще правим?

— Ще ударим първите копки.

Не откъсвах очи от прозореца. Погледът ми течеше бавно по стъклото заедно с водните криволици. Дъждовната привечер съвсем изгуби настроение.

Лекции, семинарни упражнения, занимания в университетската читалня. Достатъчно предразполагащи условия, за да се вдълбочиш в сърдечните си грижи. Няма по-благоприятно време за любовна мъка от следването. Всичко съдействува за твоето хлътване: жужащо бръмчене в аудиториите, муден ход на груповото мислене, прилежна тишина в библиотеките. Монотонното слово на професора те обгръща в сива звукова мъгла. Напразно съзнанието ти се напруга да различи през тази мъгла определен образ или поне връзка. Скуката на пепелявите часове по студентските скамейки създава най-благосклонния климат да се

развие и избуи рядкото цвете на една страст. Може би затова най-силното чувство в живота на човека се корени там, в студентските години. Ако знаеха как разлагащо действуват най-сериозните лекции и върху най-сериозните студенти, моралистите биха забранили следването през тази опасна възраст.

Както и да е, аз страдах. Никак не бе в тон с бодрата епоха, но наистина страдах. На лекции бях почти отсъстваща. Силех се да се справя с това си първо, ненадейно влюбване. А твоето необяснимо отдръпване ме поболяваше. Думите ти, изгървани на шега в парка: „Вятърът иска да ни раздели“, зазвучаха с натрапчива сила в мисълта ми. Тръпки ме побиваха от невидимото присъствие на някакъв студен вятър, който фучеше край нас и ни раздалечаваше. Самозаставях се да се съсредоточа в другата си любов — историята. Но това бе вън от обсега на волята ми. Аз, най-жизнерадостната и упорита между връстниците си, бях потънала в безизходна тъга. Собствената ми шега се обърна срещу мене. Това незапланувано чувство ме караше да се ядосвам на себе си и ме отчуждаваше от самата мене.

Щом дори историята не ме лекуваше, потърсих цял в практическата дейност. Така съветват марксихеските педагози. Вързах една пъстра забрадка ниско над челото си, както правят селянките по жътва, и отидох с доброволна студентска бригада да разчиствам развалините на Сточна гара. Всъщност дирех възможност да срещна тебе. Естествено бе да се предположи, че студентският ръководител ще участвува и в тая обща проява.

Младежката бригада от петдесетина души ръчно прехвърляше тухли, дъски, циментни плочи, начупени като бисквити. Бяха изтръгнати от дълбочините на земята железобетонните коренища на зданията, стърчаха навън уплетени, възлести, изкривени. Сводовете бяха станали изкормен под, по който тъпчехме като по трошач се лед. Размотавахме арматурни, накъсани сухожилия на някогашни сгради. Прахта щипеше ноздрите и се полепяше по тях като скреж. Миришеше на разруха — един лютив, задушаваш дъх.

Заделяхме на една страна оцелели тухли, вадехме гвоздеи от греди и дъски. Работата на багери и скрейпери, каквито още нямаше, извършваха нашите непохватни ръце, издраскани от железата, ожулени от тухлите, зацапани от черната прах на пепелищата. Студенти, които с такава мъка бяхме дошли от провинцията да следваме в София, под

пепелно небе виждахме града на мечтите си. Виждахме го извътре като скелет, изравяхме натрошените му прешлени и с въображение се мъчехме да възстановим как ли е изглеждал като цял. Вятър виеше въртопи от пепел. Зъбите ни хръскаха от пясък, сякаш на върховете си държаха града. Чувствувах блудкавия вкус на разрухата в устата си. Помня ония млади лица, изцапани, изпити, почти носещи белези от срутвания. Някои бяхме с кърпи, вързани през устата.

Видях те някъде начело на бригадата. Изведнъж рухналият свят се вдигна от пепелището и оживя за мене.

Ти ни ръководеше. С няколко едряци пренасяше недонатрошени дъски и ги складираше встрани. По твоите дрехи имаше следи от пепел и мазилка, като тежки лапи, стоварени на раменете ти, които те държаха здраво и притискаха надолу към земята. Аз подавах тухли в редицата от човек на човек. Кашлях. Задушаваше ме кърпата, вързана през носа и устата. Само очите ми бяха открити. В ония прашни години често вятърът възпаляваше мигачите ни. Някоя пращинка като искра попадаше в окото и глождеше, насълзявайки го. Може би някое човешко същество, изгоряло в пепелищата, превърнато в прахолинка, търсеше съчувствие.

Тухла по тухла от ръка на ръка минаваше някогашният град. С тия стари, напукани, излезли от огъня тухли щеше да се изгражда нов град за нов живот на нови хора. Плитките ми обувки се напълниха с пясък. Наведох се да ги изтърся, но така си останах с недообут крак, понеже потокът на тухлите не спираше. Ти мина край мене. Очаквах с широко отворени очи над кърпата да ми се обадиш, да ми се извиниш за несъстоялата се среща. Ти помрачня, като ме видя. Поздрави ме сухо, сякаш разрухата бе обхванала и нашите отношения. И ме отмина. Изгледах те поразена. Стоях с тухла, увиснала в ръка, с изут крак, с пепелни устни под кърпата. Имах чувството, че съм стъпкана и изравнена с пепелищата.

— Хайде, хайде! — подкани ме редицата.

Аз забавях вдигането на града от развалините, възкресяването на живота. Накриво мушнах крак в обувката си и започнах да подавам тухла по тухла, без да внимавам в ръцете си. Нараних си нокътя о един тухлен ръб с неизкъртен, грапав хоросан. Потече кръв и се смеси с пепелта. Съседът ми протегна своята голяма мъжка кърпа със съмнителна чистота. С една ръка продължавах да прехвърлям тухла

след тухла. Забавях щафетата. Съседът ме изблъска и започна с изпънати ръце да подава, попълвайки празното място. Вяло си застыгах пръста, изръсвайки кръвта върху тухлените купища. Радвах се на драскотината, че ме отвлечаше от другата, по-непоносима болка. Както носеше дъска на рамо, ти изваждаше от джоба си по някой фиш с непозната дума на чужд език и си я повтаряше наум. Миг не пилееше на вятъра. И това ме нарани.

Отдалеч ти все пак забеляза, че нещо се случи с мене. С дъската през рамо се приближи, хвана ръката ми да видиш пръста. Дланта ми имаше тухлен оттенък. А твоята бодеше, затвърдяла от труд и пепел. Въпреки това усетихме докосването. Ти се изненада от друго:

— Маникюр!

Още един повод, за да ме презреш. Свих гузно пръстите си. Неколцина се разсмяха:

— Бригадирка с маникюр!

Едва налучках с крак обувката си. Тръгнах си с премазана походка. А ти продължи да разчистваш развалините и едновременно да заучаваш чужди думи.

Една топла привечер ято студенти изхвърча от сградата на университета, размахали кой чанта, кой тетрадка. Пуснати от кафез. Коста се навърташе на пост край входа с ръце в джобовете. Аз излязох последна. Поспрых се, сякаш не знаех накъде да поема. Тъкмо свърших най-любимите си семинарни упражнения по археология. Цяла седмица бях чакала тоя ден с надежда, че ще забравя болката си. Проявявах се като най-жива участница в семинара. Професорът бе загатнал, че ще ме вземе през лятото на практика с по-горните курсове. Но дори това вече не ме радваше. По време на занятията мисълта ми витаеше далече от мен. Все повтарях единствената ни среща в нови варианти, развивах я и насищах с нови подробности. Представите ми се въртяха все в парка. Сега намирах почти точни отговори, давах друга насока на тогавашния несполучлив разговор. Облегната на рамото ти, разказвах за любовта си към историята. Сякаш от това зависеше твоята любов към мене:

— Старият учител бе голяма скица. Водеше класа из старините край града. По хълма разкопките се белееха с повалени, щърби камъни

като изровени бели кости на загинала епоха. А учителят, свел над камъните плешива глава, отдалеч не се различаваше от тях. Изкопаем камък, проговорил, за да ни разкрие миналото. Още от малка изтръпвах, щом видях някоя древна отломка. Поемах я като таен залог от непознати, отдавна впепелени ръце. Чудотворец ми изглеждаше старият учител, че притежава ключ към загадките. Имах чувството, че всяка старинна зеленясала черепка, оцеляла по чудо през вековете, е дошла от много далече при мене, тъкмо при мене, да ми повери нещо важно, съдбовно. А аз не умея да разбирам езика ѝ. Самата мъдрост на времената бе утаена в невзрачните, мълчаливи останки.

Във въображението ми ти ме гледаше и откриваше като находка. А в действителност Коста ме чакаше пред входа. Почувствувах се зле пред себе си. Самоукор натегна на плещите ми.

— Да не си болна?

Доста усилие ми струваше една крива усмивка.

— Не си ли още заминал?

— В понеделник! Нави ли се да дойдеш? Само за десет дни!

Внезапно хрумване ме прекоси като електрическа змийорка.

— За колко дни, казваш?

— За десет!

— Може да се навия!

Коста бе огрян от надежда:

— Решено! Славно ще бъде... Вечер ще накладем огън, висок до звездите!

Аз се загледах в една своя, съвсем друга представа. Бях поразена от собственото си хрумване. Коста пък си въобрази, че картини на балкански нощи, озарени от пламъците на бригадирския огън, ме поглъщат така.

— Кога тръгваш? — попитах делово.

— В 5 часа заранта! Камионът ще чака...

Подадох му ръка:

— На добър път! Да се върнеш с орден!

Коста не можа да измисли никаква шега, за да прикрие съжалението си. Ръката му не изпита радост от сърдечното ръзтърсване на моята ръка.

— Ами ти? — Той гледаше подире ми, сякаш го бях ограбила.

Отдалечих се мълком със стъпки, които крояха нещо.

Рано сутринта в понеделник преди лекции пристъпих към изпълнение на своя луд замисъл. Взех изтърганото си куфарче, с което пристигнах от провинциалния град да следвам в София. Едната закопчалка не държеше. Завързах го през средата с връв. Куфарчето тежеше от книгите и тетрадките ми. Тръгнах в сивия пуловер и окъсяла пола, в ръка с ученическото си палто. Чантата през рамо. Едвам намерих разрушената кооперация, в която се бяхте подслонили вие, двамата студенти. Бе слънчево утро.

Пролетта из развалините. Най-лудешката пролет в живота ми. От всяка пукнатина на рухналите сгради бяха избуяли бурени. Цели гейзери зеленина из съсипните. Трева на силни ручей бе плиснала през разкъртените павета, сякаш сама бе натрошила камъните, за да залее целия град. Над тухлените купища растяха перести листа, пъстрееха се бодил и жълта млечка, бъзовляк и лайкучка. Въздухът сред града ухаеше на ливада. Полето бе нахлуло в столицата, за да я превземе. Само вятърът навремени вдигаше завъртяна на фуния пепел, за да напомни, че тази неистова пролет е разцъфтяла върху съсипни. Цяло дърво бе поникнало върху покрива на срутена къща и се зеленееше горе като знаме на неотстъпчивия живот. Такъв треволяк и буренак бликаше и сред разкопките на древната крепост край моя роден град.

Спрях с поколебани крачки пред порутено стълбище. На места парапетът бе паднал. Незабелязани досега чудеса ме заобикаляха. Тухлените рани и драскотини бяха заръбнали с повитак, плъпнал нагоре. Лястовички с бял нагръдник излитаха от гнезда, полепнали надлъж под клюмналата, запустяла стряха. Съборетината цъфтеше и чуруликаше. Добих смелост от тоя ликуващ пролетен кипеж на живота, надвил страха пред запустението и смъртта.

Заизкачвах се по самотни стълби, посегнали към въздуха. Плитките ми обувки с дървени подметки се закрепяха с мъка по щърбите стъпала. Все нагаждах дръжката на чантата си през рамо. Крачките ми кънтяха остри, стържещи по стъпалата. Ехо от кухнята на развалините ги подсилваше. Тръпки ме побиваха от собствените ми дръзки стъпки. С една ръка се придържах за напуканата мазилка на стената. Стори ми се, че почувствувах обелената кожа на сградата върху дланта си като прилепчива екзема.

От стъпало на стъпало смущението ми нарастваше. Катерех се все по-бавно и се оглеждах наоколо. Пред мене бе разкрит декор на вътрешни стени, отрязани от въздушната вълна на бомбата. Още личаха старомодни тапети на бронзови цветчета с влага на слоести облаци. Минавах през напречно сечение на някогашни етажи, на някогашен живот. В пустото пространство висяха отрезни от прежен домашен уют. На най-долния етаж бе окачен на стената семеен портрет, килнат на една страна. На горния етаж висеше пукнато огледало, в което се оглеждаха облаци и лястовичи стрели. Дали са били красиви лицата, отразявани някога в него, които сега лежах обезобразени и затрупани под руините? Минавайки, надигнах се на пръсти да се огледам. Видях едно бледо, смъртно уплашено лице, сякаш пред най-тежък изпит, за който не се е подготвило. Оправих косите си, но това не промени нищо. Тръгнах нагоре с изтръпнали колене. На най-горния етаж вятърът се люлееше над зиналата пропаст в надвесено детско кошче, отдето подрънкваше хлопка. Жалки отломки от домашна атмосфера висяха на открито под нехайството на ветрове и дъждове, под безразличието и забравата на небето. Тия запустели пещерни ъгли викаха мълком със зейнали гърла да напомнят на живите за несигурността на стените, с които се заграждат.

Загледана в собствената си уплаха, не забелязах липсващото стъпало и се подхлъзнах надолу. Приседнах на стълбището. Куфарът, изтърван от ръката ми, заподскача от стъпало на стъпало. Рукна откъртена мазилка. Вдигна се шум. Най-горе вратата се отвори и ти надникна от висяща площадка. Твоята изненада се предаде и на мене. Бях поразена какво търся тук. Изправих се, опирайки се заднишком о стената, и се смъкнах няколко стъпала надолу да си взема куфара. Ти ме наблюдаваше безмълвно с една мрачна подозираща искра в погледа. Вдигнах си куфара, нагодих каишката на чантата си през рамо и се заизкачвах отново, без да поглеждам към тебе.

— Коста замина ли? — попитах.

— Замина! — отвърна ти с глас, който ме отгласна надолу.

Пак стигнах до изкъртеното стъпало и се спрях нерешително. Ти ме наблюдаваше недоумяващ. С една ръка прехвърлих куфара по-горе през две стъпала, метнах палтото и понечих да прескоча зеещата празнина.

— Рано тая заран замина! — Гласът ти още по-настойчиво ме блъсна надолу.

Но аз си бях турила оглушки. Прескочих опасното място. Продължих нагоре, загледана в нозете си.

— Закъсняла си! — Тонът на гласа ти направо ме пъдеше.

Упорито се качвах. Ако бях сама, сигур щях да се върна. Но пред твоите очи вече нямаше връщане. Надзърнах за миг надолу. Изтръпнах. Някогашна пететажна кооперация — превърната в дълбок, пресъхнал кладенец. В него вече не клокочеха детски смехове, не избликваха женски караници. Пустош. Зави ми се свят. Потърсих опора в твоя поглед. Но в него имаше неразтопяем лед и ме отблъскваше назад. Какво неудобно лице, като тоя обезлюден дом! Прониза ме вътрешно зъзнене. Разрухата ме обхващаше отвсякъде. Какво търсех тук?

— Поеми де! — измърморих ядно и ти подадох куфара.

В недоумението си ти се пресегна и взе куфара от ръката ми. Държеше го във въздуха над пропастта.

— Само не го изтървай, че вътре ми е цялото имущество!

Ти погледна куфара, погледна мене забъркан. Всичко можеше да си помислиш, освен това, което аз бях намислила.

— Е, няма ли да ме поканиш вътре?

Ти блъсна с крак заднишком вратата да се отвори по-широко. Притисна се плътно към стената и ми отстъпи първа да мина. Гърбът ти отнесе мазилката. И аз с варосана отзад пола прекрачих изкъртения праг. Влязох в необикновена таванска стая. Заоглеждах обстановката. Едно отдавна зародено любопитство не можеше така бързо да се насити.

— Какъв комфорт!

В това по чудо оцеляло таванско половин помещение вие, изобретателни студенти по инженерство, си бяхте създали примитивен уют. Куца, дълга маса, подпряна с тухли от развалините. Върху масата, постлана с вестници, бяха разтворени чертежи, затиснати с тухли, та да не ги отнесе вятърът, който се промъкваше през едно отверстие в покрива. То бе запушено с дъски и ламарина, но през пролуките прозираше небето. Два накуцващи железни кревата, сложени на ъгъл и заметнати с войнишки одеяла, бяха опрени о двете стени, тапицирани от горе до долу с петна от мухъл. В къта — саморъчно скована

етажерка от голи дъски. Върху нея — подредени книги. А над нея бе инсталирана стряха от покривна ламарина и водосточен улей, за да не се мокрят книгите, когато вали. На стената бе окачен с кабарче портрет на Едисон, изрязан от илюстрирано списание. Една голяма червена стрелка на стената с надпис „Към банята“ сочеше към ъгъла зад голям комин. Надзърнах там. Леген и кофа с вода. Отсреща ръка с показалец, изрисувана на зида, сочеше: „Внимание! Към верандата!“ Там таванът се снишаваше, счупен на ъгъл. Запушеното отверстие водеше към бетонна плоча, отрязана от бомбата. Ръбестите ѝ краища висяха във въздуха. Въртях се показно свободно, като че се намирах у дома си. Разхождах се назад-напред, изпитвайки здравината на пода.

— Крепи се! Хоро не би издържал, но едно танго — като нищо!

Направих няколко танцови стъпки. Ти все така стърчеше до вратата с куфара в ръка и се чудеше какво да предприемеш.

— Е, остави тоя куфар!

Ти постави куфара сред стаята, за да ми напомня по-скоро да си тръгвам. Престорих се, че не забелязвам това. Неловкостта заплашително растеше. Завъртях се на пръсти и се приближих към прозореца. Стъклото бе счупено, залепено с пожълтял вестник.

— Какъв изглед! Витоша и целият град, поднесени на длан! Само че това стъкло откога не е мито?

Наведох се над разписанието, окачено на стената до масата. Разграфени дни по часове като клетки: лекции, заседания, кръжоци, бригади...

— У-ух! Само мене ме няма в това разписание!

Разсмях се от сърце. Тоя мой неуместен смях те прониза с едно неприятно припомняне за танцовата забава!

— Коста ще се върне след десет дни! — заяви ти сухо.

Внезапно се извърнах към тебе. Решителност изопна лицето ми и цялото ми тяло.

— Достатъчни са!

— За какво?

— Забрави ли собствената си теория?

Ти ме погледна не облачно, а свирепо. Помисли, че пак съм ти стъкмила някаква лоша шега.

— Виж, изрязах си ноктите! — протегнах ръце с разперени пръсти; ноктите бяха изрязани ниско като чуканчета. — Е, сега

харесвам ли ти?

— Ще изгубиш баса! — процеди ти през зъби.

— Какъв бас?

— Не се преструвай! — Гласът ти таеше злобен призвук.

Креснах разярена:

— Ти се преструваш, че не разбираш!

— Какво искаш от мене? — попита тихо, с клокочеща закана.

Без малко да се разплача. Брадичката ми затрепера. Стиснах челюсти с все сила.

Все по-разгневен и недоумяващ, ти закрачи по диагонал из стаята. Едвам не се препъна в куфара.

— Защо си дошла? Какво търсиш тук?

— Коста ще чакам — натъртих упорито.

— Чакай, като си нямаш работа! Закъснях за лекции!

Грабна свитък чертежи и изскочи навън. Погледът ми се удари в хлопнатата врата зад гърба ти. Не бях очаквала такъв прием. Нищо не проумявах. Над главата ми старомоден стенен часовник тиктакаше натрапливо, подчертавайки празнотата. Започнах безсмислено да снова из стаята. Докосвах смълчаните предмети като добри домашни животни, сякаш чаках те да ми обяснят отде иде тая неприязан у тебе. Наведох се от прозореца навън. Само съсипни. И вътре в мене нещо рухна. От прословутото ми самочувствие остана вкус на пепел в устата ми. Изведнъж скочих, грабнах куфара и хукнах да бягам от тая прокълнатата съборетина.

Минавайки през етажа с пукнатото огледало, ми се мярна едно бледо, унижено, не моето лице. Не видях как стигнах до долу. И тъкмо на последното стъпало се сблъсках с тебе. Ти се връщаше запъхтян. Бе скочил от трамвая в движение. Удавих лице в падналите си коси, за да скрия унижението си. Ти изтръгна куфара ми и ме сграбчи за лакътя. Даже в тоя миг, когато ми бе станал съвсем чужд, не можах дълго да се опъвам срещу ръката ти. Застави ме да се върна. Насила ме издърпа нагоре по висящото стълбище. Блъсна ме вътре в стаята. Тръшна вратата зад мене и викна отвън:

— Да не си посмяла да избягаш!

Стъпките ти полетяха през две-три стъпала надолу. Разтворих куфара. Започнах една по една да вадя дрехи и книги. Бяла блузка, изтъркана от пране, кърпено бельо и единствената моминска рокля,

която майка ми бе ушила за абитуриентската забава, снаждайки от две разноцветни свои рокли. Пазех я само за тържествени случаи, които идваха толкова рядко. Това бе целият ми момински гардероб. Както вадех последните дреболии, ти отново нахлу вътре. Бе търчал още веднъж обратно. Пое си дъх, като видя, че не съм успяла да избягам. Грабна от ръцете ми някакво коланче:

— За залог!

Аз го задърпах. Ти го изскубна, пъкна го в джоб и се втурна стремглаво навън. От насрещната полуразрушена кооперация рошава жена гледаше любопитно към мене. Покатерих се на рамката на прозореца и вместо перде окачих единствената си рокля. Както бях вдигнала ръце, за да я закрепя, ти пак надникна през вратата. За трети път се бе върнал тичешком. Като че ли едва сега бе осъзнал огромността на постъпката ми. Очите ти ме грабнаха и понесоха из стаята с ликуване. Подхвърли закачливо:

— Като закачиш завесите, изтупай персийския килим!

— Ти нали бързаше?

Тоя път неохотно се измъкна. Очите ти останаха вътре и ме следяха неотстъпно. Развъртях се из стаята. Открих проскубана метла зад вратата и започнах великденско чистене. Рошлата смаяно гледаше отсреща към окачената на прозореца, снабдена моминска рокля в тоя висящ над нищото полурухнал таван. Нейде отдолу, от дъното на стълбището, из кладенеца на руините, се донесе твоят настойчив, обърнат нагоре към мене вик:

— Ще ме чакаш, чу ли?

Ехото от оня млад глас, заглъхнало през дългите коридори на годините, сега се събужда. Светкавично спомняне, пълнокръвно, без преработвателния процес на ума, без задръжки и странични примеси. Просто цялостно усещане, че не сме забравили нищо или почти нищо.

И ти ме намираш сред това голо поле, пак сред руини, търпелива, потънала в прах, сякаш все така съм те чакала и времето е оставило върху раменете ми, върху косите и лицето, дори върху миглите ми своите прашни стъпки. В тоя миг-проблясък ти съзираш като при щракване на магнезий цялата нелепица — ето защо така трескаво си бързал днес и вчера, и през миналите дни, и през миналите години. И защо така си дърпал лоста на скоростите. И защо жаждата — твоята и на мотора — те е довела тъкмо до това пепелище. Аз също осъзнавам сляпата връзка на нещата — защо съм станала днес така рано преди росата, и вчера също, и през всички прашни дни в живота си и защо държа с такъв трепет тънкия скалпел в ръка, и защо така упорно съм настоявала да копая тая безнадеждна на вид могила сред тая пустинна равнина.

— Какво правиш тук? — питам безсмислено и не очаквам на тоя въпрос отговор.

Каквото и да търсиш тук, то съвсем няма да е обяснение.

— Ами ти? — отвръщаш със същия безсмислен въпрос.

И двама сме учудени не от ненадейната си среща, от друго: че няма какво да си кажем, че сме заети с нещо много по-важно от нашата среща — нещо, което дърпа моя поглед с по-властна сила надолу в изкопа, а тебе тегли по-настойчиво да не се бавиш тук.

— Извини за малко! — казвам с виновна усмивка и се навеждам над земята като над люлка.

Широкополата сламена шапка скрива лицето ми. Ти приклякваш над изкопа, за да видиш какво ме поглъща по-силно от твоето идване. Загорелите ми ръце, взели цвета на земята, продължават своето прекъснато за миг движение, свличайки с тънкото ножче пръстта от находката и чистейки я с четчица. Замахът ми си остава все така внимателен, равномерен и грижлив, сякаш не са се вмъкнали в мигновената пауза разстройващите ветрове на младите години. Острието чегърта с вбесяващо търпение бучица по бучица. Керамичният съд рони едри сухи сълзи от пръст по закръглената си буза.

— Какво е това имане?

— Ранна тракийска амфора! — казвам шепнешком, защото се боя резонансът на гласа ми да не разсипе на прах безценната находка.

Ръката ми продължава да обелва със скалпела глинения съд от многовековната напукана черупка на земята. Все по-ясно се очертава заоблената форма, като че изниква някакъв плод, зрял в продължение на векове. И все по-предпазливо става движението на ръката ми. Открива се стената на амфората като избраздена коруба на столетник-дъб. Ти отмаляваш да чакаш приклепнал. Изправяш се внимателно, заразен неволно от нашата напрегната предпазливост. Боиш се, да не би да раздвижиш въздуха и да причиниш навреждане. Всичко край нас е уязвимо. Оглеждаш околността. Ръбовете на равнината димят от зной. Ти си почти безразличен. Няма защо да се радваш или дивиш на своята закъсняла находка. Сред лъх на прах и запустение — младостта ни, изкопана от забравата. Но ти си самонавит в една посока — напред. Връщането назад съвсем не влиза в плановете ти.

— Само да не я дотрошим! — промълвя моят глас, почти непроменен, както го знаеш отнякога. И все пак...

Погледът ти скача долу в изкопа. Едва сега забелязваш, че горната част на амфората около шийката се е разпаднала. Но, разбира се, не виждаш, че на дъното има надпис: името на притежателя. А това е повече от цяла кола здрава керамика. Разпервам ръце над разсипаната амфора:

— Не мърдайте!

Снемам фотоапарата от рамото си и започвам да щракам под разни ъгли и ракурси. После вадя от големия джоб на панталона си блок и на коляно рисувам неуловимия образ на разкапалата се в горния край амфора. Искам да скрия от колектива една тревожна догадка. При изравяне с такова прецизно спазване на правилата е много рядко, почти невъзможно да се строши древната керамика. На какъв огън е била печена тая глина, каква е била сместа, за да оцелее под натиска на земята в продължение на толкова столетия? Неведнъж при разкопки селяни са се сбирали край мене, докосвали са с благоговейни пръсти изровените съдове и са се дивели на якостта и устойчивостта им. Днес тая амфора ме навежда на едно безпокоително предположение: може би могилата е била ограбена. Варварските ръце, които са я преобърнали и пребъркали, са счупили някои глинени съдини. Никой

не бива да прочете съмненията ми. Инак ентузиазмът на групата ще угасне. А ние все още нямаме добри условия, за да си позволим лукса да работим без ентузиазъм.

— Ами сега? — питаш със смътно чувство за вина.

Би било твърде смешно, ако си въобразяваш, че твоето ненадейно пристигане ме е развълнувало дотолкова, та да не опазя своята находка. Без да вдигам очи към тебе, те успокоявам:

— Това е редно при нас! В керамичната лаборатория ще възстановят точно формата.

Говори ти не момиченцето с куфара, завързан с връв, а жена, делова, самоуверена, намерила своето място сред тази суха, разкопана земя. Ти гониш времето напред, а аз — назад. Не може да се разбере: кой от нас е победил времето или кого от нас то е победило! Може би аз с търпението си гоня времето по-упорно и неотстъпно, отколкото ти с твоята припряност. Но и двамата сме еднакво безсилни пред него. Доизмъквам полустрошената амфора с ловки движения. Не съм разстроена от малката несполука. Свикнала съм. Целият ми живот е поредица от несполуки. Удар след удар, рана след рана, ставах по-силна. Под сплъстената прах съм почти неузнаваема. Като че ли вече не мога да се разсипя в смях. Но край мене витаят младежки смехове. Сякаш съм предала своя смях на другите. Изведнъж дотърчава запъхтян Варадин, студент от помощната бригада:

— Джипката още не се е върнала! А камионът е зает в полето!

Това може всичко да обърка.

— Видях една кола при чешмата, само че шофьора го няма! — съобщава Варадин.

— Моя милост е шофьорът! — отвърщаш ти.

— За къде?

— За София.

— Има ли място? — напират хлапаците.

— Място има, време нямам!

— Другарката Донева трябва да отиде час по-скоро в музея!

— Къде е тази другарка?

— Моя милост е другарката! — отвърщам.

Ти си изненадан от непознатото ми презиме. Значи, оная независима Неда, която някога познаваше ти, е приела нечие име. Не

твоего. Би трябвало да те представя на групата, но вече пропуснах първия миг и сега е по-трудно.

— Мога веднага да те откарам в София! — предлагаш щедро.

— Да? Чудесно! Случаят те изпраща тъкмо навреме!

По това, че не скривам радостта си, е ясно, че аз се радвам не на случая да пътуваме заедно до София, а на възможността да пренеса по най-бърз и сигурен начин своята полуразпаднала се находка. Но работата не чака. Обръщам се към групата:

— Сега отломка по отломка...

— Какво ще я правите? — любопитствуващ само от нетърпение да не закъснееш.

— Ще получи паспорт! — отвърщам и соча към първата черепка.

— И за глината ли трябва паспорт? — недоумяваш ти.

— И още какви!

Вадя от горния джоб на костюма си писалката с цветно мастило и вписвам върху всеки глинен трошляк данните на паспорта му: място на откриването, дата, дълбочина, номер.

Закрачил в несвойствено безделие, ти се връщаш в своя ден, в своето бързане. Почти се разкайваш, загдето не послуша предупреждението на непознатия, че всяко избикаляне ще те забави повече. Досега да си потеглил вече. Но за тебе е по-важно да действуваш, да не заглъбваш в застоя. Не би могъл да си представиш, че едно спиране и изчакване би те придвижило повече напред, отколкото самото движение, макар и с известно отклонение. Впрочем не е в нрава ти да съжالياваш и да се обръщаш назад. Пак се прибираш в себе си, в своята тристенна клетка, която ти е станала втора кожа: времето, скоростта, пътя. Спомняш си, че си жаден — ти и главно моторът. Отиваш при коритото, в което се излива водната струя. Оставяш пластмасовия жълт бидон до гърнета с обелена, напукана кожа, сякаш покрита със струпей. Редом застават две отдалечени столетия: едното — глинено, сиво, тежко, трайно. А другото — лъскаво, ярко, леко като перце, неиздръжливо. Разлика и във формите: едната вечна, другата преходна. Пиеш вода направо от шепа. При твоята жажда нашата вода те опиянява — мека, необикновено вкусна. Изобщо жаждата ни прави водата сладка.

Студентът Ячо промива глинени отломки в коритото. Ти го наблюдаваш замислен, докато пълниш жълтия си бидон.

— Какво ще се изкопае от нашия пластмасов век след време?

Ячо, изглежда, е размишлявал по тоя въпрос:

— Археологията за в бъдеще ще се прехвърли в космоса да издирва древни ракети!

Отново гълташ от шепата си живителната свежест на водата. Такъв тежък ден носи най-сладката вода и сянка.

Започваш видимо да нервничаш. Аз полагам дебел слой пластелин върху надписа. Пак се приближаваш към мене. Подхвърляш първата шега, която ти хрумва, само за да ми напомниш за себе си:

— С жълтици ли е пълно това гърне?

— С нещо по-ценно! — отвърщам, без да вдигна поглед от глинените късчета, които номерирам едно по едно и ги огъвам внимателно в пашкул от лигнин.

— С какво?

— С време.

— Дай да си гребна малко!

Подсещаш ме, че твоето време се пилее по моя вина. Но аз подлавам с неумолимо търпение да опаковам разсипаната амфора, сякаш с такъв почти религиозен обред ще я съживя. Уплитам край долната оцеляла част на съда с осем връвчици мрежа, връзвам възелчета, прихващам краищата им горе и ги свързвам. Получава се нещо като висяща кошничка, която отвед обгръща формата и я крепи. Всичко това върша с неизменен ритъм. Пръстите ми са обиграни, точни, сигурни. Ти запазваш за себе си една заядлива забележка: Докато ръцете й държаха здравата амфора, бяха по-неуверени и я строшиха, а сега така ловко и безпогрешно прикрепят счупената! Но ти не знаеш, че тая амфора е била вече пропукана и само е чакала докосване на въздуха. Освен това в науката и отрицателният резултат е ценен.

— Откога е тая могила? — питаш разсеяно.

— От V — VI век преди новата ера...

— Солидна възраст!

Макар и забавни като игра, движенията на ръцете ми започват да те дразнят. Смерваш часовника си с привичния си нетърпелив жест,

изплашен, че секундите ти се изплъзват. Аз те разпознавам в това присъщо само на тебе движение.

— Не си се променил!

— Мога да бъда само същият! — казваш иронично, за да отстраниш всякакъв сантиментален призив.

Трепвам с прашни клепки. Тоя мой проклет тик. Струва ми се, че от това премигване излита прозирно облаче прах. И ти ме разпознаваш в това присъщо на мене издйническо сепване.

Готов да отложи всяка радост, защото бърза! — си помислям.

Такъв ли си ме запомнила? — питаш с поглед.

Все припрян, все запъхтян! — отвръщам мълком.

Сам се изненадваш от себе си в моите представи като от някакъв непознат: Гледай ти, какъв съм бил! Чрез мене се сблъскваш със самия себе си. Проверяваш се и преоценяваш. Срещата с първата любов ни изправя пред собствения образ, който все ни се изплъзва.

— Тоя път наистина бързам!

— Тогава да не те задържам!

Възразяваш закачливо:

— Как, нали съдбата на твоето счупено гърне е в мои ръце?

Внезапно се размивам със своя млад смях. Само нещо малко му липсва, за да бъде същият от ония години. Какво точно, можеш ли да определиш? Замисляш се над тая гатанка: наистина, нещо съвсем малко, което е всичко, липсва на моя смях, за да звучи както някога. Не се поддавам на заразното ти бързане. Продължавам да огъвам отломка по отломка в лигнин, после с дебела опаковъчна хартия. Вписвам всичко в инвентарната книга.

А ти си се променила! — казват очите ти.

Остаряла, нали?

Никак! Само си станала търпелива!

Това не е ли признак на остаряване?

Навярно професията ти налага търпение.

Дължа характера си на земята, нали все из нея се ровя?

Твърдоглава като земята! Винаги си била такава.

Подновява се нашето словесно и мисловно двуборство. И в това двамата се разпознаваме.

Подреждам находката в селска кошница, пълна с талаш. Движенията ми си остават все така неподатливи на външни смущения,

сякаш ги извършва някой друг. Свойството припряност им е неприсъщо.

Ако съдя по ръцете ти, работата ти е увлекателна! — мислиш.

Аз си останах увличаща се натура, колкото и да ти е смешно!

Наблюдаваш унесените ми движения, видимо вкусни за самите ръце. Те вадят отнети от забравата сенки, полъхи, образи, форми. Търсят да докоснат дирите на други, отдавна изтлели ръце, да познаят в една строшена гривна топлината от ръката на своята далечна, непозната прамайка. Изравят отдавнашни мисли, страсти, навици от техните подземни гнезда.

— Мъчим се да възстановим паметта на човечеството, която винаги му е липсвала!

Звучи ти изкуствено. Опитваш се да разгатнеш дали говоря така от смущение, за да скрия естественото си състояние. Впрочем нямаш представа през годините, откак сме разделени, в какво при мене се изразява естественото. В наше време всеки си има изработена маска на естественост.

— Да помогна ли? — протягаш услужливо големите си недодялани ръце.

— Само ти не бутай! — виквам изплашена и отклонявам тия обезпокоителни ръце.

Усещам, че се вслушваш в гласа ми. И започвам сама да се вслушвам в собствения си глас през твоите уши. Остарял ли е гласът ми? Уж същият, пък навярно съвсем друг. Налял се е като зрял, натезал плод. Някак наведен надолу. И ти чувствуваш в него времето, през което не сме били заедно. Продължавам усърдно работа.

Ти мериш времето с векове, затова не бързаш! — ми се надсмиваш мислено.

Колкото по-бавно и търпеливо, толкова по-сигурно ще уловя времето!

Тъкмо обратното е при мене!

Двама сме включени в две противоположни времена. Така бе от самото начало. Никога не бихме намерили обща скорост на времето, общ ритъм на живота. Какво щастие, че сме се разделили!

Разхождаш се назад-напред, за да разтъпчеш нетърпението си. Аз те поглъщам с един кос поглед. Същият някогашен самонадеян вървеж, който толкова ми харесваше. Само жестовете ти са станали някак

затворени. Ръцете — току ги прибираш в джобовете, за да ги възпираш да не проявяват своеволния си замах. А някога с резки движения ти нарязваше на причудливи форми пространството около себе си. Кого ще излъжем, че не сме се променили? Нима себе си?

Летният ден жужи от жегата и от напрежение. Сега подлавям нов обред: нареждане отломка по отломка с благоговееен трепет в кошницата и засипване поотделно с талаш. Бързам, без да се помръдна от мястото си. За тебе това не е никакво бързване. Въздъхваш притеснен:

— За археология човек трябва да има запасни нерви!

— Да ви дадем нерви назаем — казва Варадин с една подигравателна подплънка в гласа си.

Моят колектив не те приема. Мълчаливо те изолира като чужд, нежелан елемент. Единственото, което ги свързва с тебе, е колата. Твоето бързване няма никакво значение за нашето време. Ние сме в две различни времена, като на две отдалечени планети, които никога няма да се срещнат. Най-после кошницата е покрита и завързана със суверен страх. Счел, че това е всичко, ти повеселяваш:

— Тръгваме ли?

— Как не си загинал още от бързване? — извиквам.

— Днес ще загина от чакане!

— Така ли да седна в колата ти? Нося прахта на 25 века!

Поверявам кошницата в скута на студентката Бора, приседнала на купчина пръст. Тя я прихваща внимателно, сякаш поема пеленаче, което може да се разплаче от най-малко разтърсване. Бора е на същата възраст, на която аз бях тогава по време на нашата любов. Какво дете! Ние не бяхме ли по-възрастни на нейните години?

Изтичвам до нашата жалка барачка. Трябва да те накарам да минеш край лагера да видиш как сме се настанили — столова на открито, палатки, бараки, цветни лехи отпред. Днес ти си се самонаказал с чакане. Пътем ти показвам разкопките:

— Водопроводът тук продължава до третия най-голям басейн. Вилата е строена през I век, когато Тракия става римска провинция. А долу разкриваме праисторическо селище. Можеш да го разгледаш, докато се приготвя! И това е най-важното за нас, че тук са си дали среща много епохи: 3000 години владетелите са се сменяли. Пластово време, натрупани един върху друг в земята.

Ти се спираш над кратера с човешкия скелет. Сянката ти пада върху извития, сякаш запазил конвулсиите на смъртта скелет.

— На един етаж под нас са мъртвите!

Грабвам от барачката хавлиена кърпа, сапуниера и дрехи. Мятам ги зад примитивен параван от сплетени клони. После отивам при коритото и вдигам маркуча. По навик всичко върша със същото търпение и доизпипване, както при разкопките. Това те дразни. Държа предпазливо струята настрани, сякаш да не се препъна в нея. Пръстта със зейнали устни я пресушава. Земята е ненаситна на влага. Би изсмукала и кръвта ти до капка, стига да ѝ падне. Отвеждам маркуча зад клонестия параван и го закачам за един гвоздей горе. Водата шибва дъговидно.

— Това е нашият душ! — Гласът ми предвкусва насладата от разхладителната баня.

Скривам се зад паравана. Изхлузвам прашния дочен костюм, сякаш свличам от себе си пепелява змийска кожа. Краката ми до глезена се виждат отдолу. Ти се обръщаш с досада към голото поле. После пак навеждаш очи към скелета в дупката. В мъченическата извивка на костите ечи предсмъртният вик на жертвата. За какво ли е бил убит тоя древен човек? Какви ли смешни, нелепи закони е нарушил?

Чуваш как разцепвам водата с тяло. Ти помниш това тяло младо, още неосъществено напълно. Може би за миг ти се струва, че чуваш някогашния ми смях в клокоченето на струята. Как се смеех тогава, с цяло тяло! От всяка пора на кожата ми бликаше смехът. Младостта ми бързо изтече през порите на кожата с тоя пороен смях. За какво толкова съм могла да се смея?

Ти гледаш скелета замислен. И тоя долу се е смял някога. За какво ли пък той е могъл да се смее в ония мрачни времена? Виждам през пролуките на клонестия параван как запушваш цигара, бълвайки кълба дим срещу слънцето, да го забулиш с облак. Но лилавите извивки на тютюневия пушек се разсейват и слънцето забива нажежени пирони в темето ти. Изваждаш от джоба си вестник и си правиш шапка наполеонка. Момичето с кошницата в скут те наблюдава мълчешком. „Сигур ѝ се струвам много стар“ — си помисляш и ѝ посочваш шапката си:

— Бригадирски навици!

Девојката нищо не отговаря, сякаш да не разбуди в скута си глиненото пеленаче от вековният му сън.

— Адска жегга! — казваш ти, изпотен повече от притеснение.

— Ние сме свикнали! — отвръща Бора спокойно.

Правиш нервни движения с рамене, като че ли под ризата ти полазват слънчеви осили. Аз вдигам ръка до лакът иззад паравана:

— Ячо! Варадине! Ами почерпете госта!

— Няма време! — протестираш ти.

— Тоя човек претендира да е жив, а ще отминне такава любеница!
— Гласът ми звучи влажен, освежен.

— При това крадена! — уточнява Варадин.

Ячо вдига мократа леденисто-зелена диня от коритото и възкликва:

— Сега ще я заколим!

Младежите отдавна чакат тоя миг. Разполагат се в полудъга край коритото. Само девојката с кошницата не помръдва. Поканват те. Сядаш неохотно върху нагорещения до пукване, гол череп на един камък. Ячо вдига нож, изрязва кръгло капаче при опашката на динята. Затисва капачето с ръка:

— Жълта или червена?

— Червена! — отвръщат в един глас.

Ячо вдига капачето:

— Разбира се, червена! След Девети у нас растат само червени дини.

Ячо също с такива отмерени, грижливи движения, заучени от ръководителката, разрязва динята на седем равни резена. Тя разцъфва като огромен ален мак. Няма по-освежителна гледка в жегга от разрязана диня. Черните семки са обвити в скреж. Всеки получава по един резен с червен петльов гребен от сърцето на динята. Запазват най-хубавия край за нас двете с Бора. Направо захапват резените, по брадите им потича сок. Ти навярно отдавна си забравил тая вътрешна свобода. Впиваш зъби в прохладната, озахарена, хрущяща като сняг сърцевина на резена. Изведнъж те лъхва ароматът на динята: това е дъх на топящ се сняг. За пръв път след много години усещаш вкуса и мириса на тоя плод, роден в жеггата, а носещ някакъв навей от снежен хлад. Трябва да се изгубиш сред такова пустинно поле, да прежаднееш, слънцето да остърже кожата ти, да няма сянка да прислониш глава, за

да разбереш живителната сладост на глътката вода и на хапката диня. Овладява те просто, земно щастие. То се предава и на мене, която вече съм свикнала на тия примитивни радости.

— И, как е? — Гласът ми зад паравана звучи гол, закачлив.

— Пак се почувствувах студент! — се изтърваш ти.

Това буди нежелани асоциации. През целия път до София темата „студентство“ трябва да бъде изключена.

— Другарко Донева, да донесете хладилник! — се шегува една девойка.

Пак се изненадваш от непознатото ми презиме. Бях Велева. Сякаш, сменяйки името си, съм сменила и нещо съществено от себе си.

— Готова съм! — казвам в гърба ти.

Ти се обръщаш. Виждаш първо мокрите ми очи. Спокойно устоявам на погледа ти. Косите на рукнали смолисти струи се стичат край лицето и шията ми. Реша ги с отломка от гребен, повтарям и потретям не защото това е нужно, а за да се уверя, че те все още са гъсти, мъчно проходими, със заплетен южен вятър в тях.

Ако ги боядисва — помисляш ти, — добре ги поддържа при тия катунарски условия!

Облякла съм бледожълта спортна рокля от лен, без ръкави, с четвъртит разрез на деколтето. Зная, че тоя анемичножълт тон най-добре подчертава бронзовия ми загар. Съблечена от прахта, измита от умората, нося в тялото си оживелите форми на амфората. Понапълняла съм. Не можеш да познаеш своето момиче. Пред тебе стои зряла, загоряла от слънце жена. Също и динята е зряла и сочна. Лято.

— Съхнем като съчки! — казвам неволно, за да предизвикам възражението в мисълта ти, че никак нямам вид на изсушена съчка.

Снова пъргаво от паравана до барачката. Отвеждам маркуча обратно в коритото. Ти имаш впечатлението, че заедно с работния костюм съм съблякла и своята бавност, предпазливост в движенията. С цяло гъвкаво тяло общувам със слънцето. Обичам това жарко съприкосновение, това цялостно осезаване на юга. Да замра в прегръдките на слънцето и да поглъщам, да попивам в себе си неговата знойна светлина, тъй както плодовете. Това е най-трайната взаимност на живота ми. Имам сигурността, че докрай слънцето все така ще ме

прегръща, без да охладнее към мене, когато съвсем погрознея и остареея.

Вбивам зъби в резена диня. Стоплила се е, но самата ѝ сочност е освежителна. Ти хвърляш динената кора с впечатани следи от зъбите ти.

— Тръгваме, нали?

С женско ухо долавям в гласа ти, че сега към нетърпението ти се прибавя и неосъзнатата още радост, че ще пътуваме заедно.

— Хайде, че другарят инженер бърза да строи планини в равнините!

— И равнини в планините! — добавяш ти, наблюдавайки ме.

Мъча се да се видя през твои очи. Изправена сред голото поле, гледжосана от слънце, аз все още нося своите години с лекота. Има някаква органична връзка между мене, земята и слънцето.

— Другарко Донева, да не забравите от София адмирата!

— Ако не са я грабнали други!

Измиваме си ръцете, лепнеци от динен сок, под струята на маркуча. Зноят мигновено ги изсушава. Нанизвам до лакът дръжките на огромна плажна торба. Връзвам си тънка кърпа на косите, свити на саморъчен кок. Поемам с две ръце кошницата от Бора. Нося я като дарохранилница. Ти предлагаш услугите си да поемеш товара ми, но аз го браня от твоите големи, тревожещи ръце. Позволявам ти само да изнижеш внимателно дръжките на плажната торба от лакътя ми и да я носиш заедно с твоя жълт бидон. Групата ме заобикаля с шеги и смехове:

— Какво ще правите без фасул?

— На кого ни оставяте?

— Накъде без нас?

Ти ме виждаш пак сред студентската тайфа. Сякаш още не съм излязла от младежкото си обкръжение. Все така в центъра на смях и закачки. А ти отдавна си се откъснал от тях. Край тебе е мълчанието, подмолните борби, охлаждането. Групата ме изпраца със заръки да предам поздравите на имена, които ти не си чувал, да изпълня задачи, в които ти не си посветен. Сякаш времето, което ни е разлъчило, се е въплътило в хора, предмети, работа — една реалност, разделяща ни осезаемо и непреодолимо.

— Докато се върнете, ние ще открием тракийско погребение!

— И маска, и златни накити!

— И колесница със златни украси, и два коня, и стенописи!

— Дано! — отвръщам, но едно стипчиво съмнение засяда в гърлото ми. — Да покриете всичко с брезент! Следобед може да завали!

— Адмирата! Без кинокамера докога?

Вика след мене моят живот, моят ден, така чужд на тебе, както ничий друг живот, ничий друг ден на земята. Как стигнахме до такава отдалеченост? Нима, тръгвайки от най-голямата близост, може да се стигне до най-голямата отчужденост?

Представям си остроумните коментари зад гърба ни.

— Стари познати, а? — Ячо намига.

— Остави ги! Тяхното загубено поколение! Сигур спомените им са идейно издържани! — Варадин махва с ръка.

— Но тя е била хубава на младини! — предполага Бора, която и сега се възхищава от мене.

Зевзекът Ячо представя цяла сценка:

— Другарят инженер е бил здрав кадър. „Другарко, готов ли е отчетът за тримесечието?“ „Планът е преизпълнен, другарю отговорник!“ „По кои показатели, другарко?“ А когато е поемал отчета от ръцете ѝ, е внимавал, да не би да им се докоснат пръстите!

Хлапаците не биха могли да допуснат, че ние по-дръзко и от тях влизахме боси в огъня на любовта, за да открием... Какво?

Тръгваме с тебе сами по стария изрътен път. Едва сега чувствуваме помежду си огромното разстояние от 17 години. Раздалечените ни стъпки в прахта няма какво да си кажат. Впрочем нашите стъпки никога не можеха да бъдат сговорни. След дълго, гнетящо мълчание рискувам да попитам:

— Е, за къде така си хукнал?

— Не ми напомняй!

Снемаш шапката си от вестник, смачкваш я и запокитваш в тръните, сякаш да захвърлиш неприятен спомен. Още веднъж се убеждавам, че движенията ти са станали затворени. Държиш едната си ръка все в джоба. Някога с две свободни ръце като с весла гребеше въздуха. Струваше ми се, че сам произвеждаш край себе си вятър.

Сякаш сме надживели себе си. Вървим по извивките на черната змия на маркуча. Стигаме до чешмата. Все пак трябва нещо да се говори.

— Как попадна тук?

— Несполука.

— Ти и несполука? — Не мога да скрия един заядлив присмех.

— Да не мислиш, че само твоите грънци се трошат?

— Хайде, недей да скромничиш. Макар в дивотията, и ние четем вестници! Пак ново изобретение: носещи черупковопокривни конструкции, така ли се наричат? Какви ли са тия покриви?

— Ще се сгромолясат върху моята глава!

— Как така?

— Едно да е... Лошо изпълнение. По тях обикалям сега в командировка.

Мислите ти бягат далече от мене. Един лош ден. А да знаеш аз какъв ден имах! Къртичи ден. Но ние нищо не знаем един за друг. И вече никога няма да проникнем в своите несъвместими дни. Вървиш до мене с някогашната си походка, излъчваща самоувереност. И все пак не може да ме заблуди. Тая походка някога бе израз на същността ти, а сега е прикритие.

— Ти едно време обичаше трудностите! Който каквото си търси, го намира — казвам злорадо.

— Не мога да се оплача от липса на трудности. Едно ме тормози най-много: невежеството. Все се боря с него. И все ме преследва. Това е най-упоритият ми, доживотен враг, по-силен от мене!

И моят най-опасен враг — отвръщам мислено, — организираното невежество!

— Е, как завърши командировката? — питам гласно.

— Да я отчетем добре... Още един обект остава край София.

Мислите ни мълчаливо продължават в една посока:

При най-стръмните задачи все се опитваш да предотвратиш ненадейните ходове и капани на противника. Но как да предвидиш неизчерпаемата изобретателност на невежеството? Най-агресивната напаст. Особено когато то може да те издебне и в тебе самия.

Стигаме солидна кола, покрита с прах като с платнище. Ти се преобразяваш. Добиваш нов, непознат за мене нюанс самоувереност. Това не е от суета. С колата сте едно същество. Дори твоята по-сигурна, съществена част, изглежда, е колата. Сега си цялостен.

Отключваш я с автоматичен жест. Отваряш вратичката пред мене, посягайки да поемеш кошницата. Ръцете ни се докосват. Това не дава контакт. Извивам се гърбом, закриляйки глиненото си съкровище. Колко ли жалка ти се виждам с тая своя придобивка? Ето че ти си преуспял: кола, име, пътувания в чужбина. А аз от целия си живот съм получила едно празно глинено гърне, и то полусчупено. И съм така смешно горда.

Без да усетиш, в тебе се възстановява един отдавна забравен навик да използваш миговете, докато аз съм залисана с друго, за да ме проучваш с кос поглед. Разпознаваш ме в едва доловими движения на лицето, веждите, устните. И една бучка може би препречва твоето гърло, предавайки по индукция същото усещане и в моето. Това е неприятно за двама ни. Близостта ни не носи радост, само глуха съпротива и раздражение.

Внимателно оставяш тежката ми плажна торба на задната седалка редом до твоята издута, делова, навярно често пътуваща чанта. Връхлита ме натрапливо сравнение: тия две чанти са така отдалечени и несъчетаеми, както ние двамата.

Сядам предпазливо с кошницата в skut като селянка във влака. При тия движения ти ме теглиш с поглед. Дали съм много напълняла и остаряла? Навярно изглеждам тромава в сравнение с онова палаво момиче, което помниш. Проклет апетит, който се отваря на открито. Сякаш за пръв път се сблъсквам с възрастта и теглото СИ. Всеки излишен грам в тоя миг ми натежава страшно. Тънката кърпа се изхлузва от косите ми. Чувствувам се несръчна. Изобщо, защо ли е притрябвало на случая да ни среща след толкова години? Можеше да ни спести това неудобство. Как спокойна и самоуверена се усещах в своите килограми. А сега собствената ми младост се надига като мерило и обвинение срещу мене.

Душегубка. Вътре се е събрала цялата жега. Оставяш вратите отворени, да предизвикаш течение. Вдигаш капака на мотора. Цял си погълнат от вътрешността му. Сякаш надзърташ в собствения си гръден кош и трепереш да не откриеш признаци на заболяване. После наливаш вода от бидона в резервоара. Заглеждам любопитно колата. Познавам твоя педантизъм във всяка бравичка и копче, изтъркани, чисти, добре поддържани. Колата е твоята черупка, която ти грижливо

лъскаш. Кой кого вози? Колата ли тебе, или ти нея мъкнеш на гърба си като охлюв къщицата си?

Поемаш сакото си, метнато на предната облегалка, и го обличаш. Отново влизаш в своята кожа, в необходимостта да бързаш. Тая деловитост добре лежи на фигурата ти. Навярно сутрин играеш тенис, както всички застаряващи момчета. Заедно с колата ставаш по-силен, по-уравновесен. С нея сте скачени съдове.

Сядаш до мене, запалваш мотора. Сега си доволен от ръмженето му. Състоянието на колата видимо се отразява върху тебе. Все повече у мене се утвърждава впечатлението, че ти и автомобилът сте едно общо тяло. Нозете ти са продължени в педалите, ръцете ти са сраснали с волана. Нервите ти са пряко скачени с вибрациите на мотора. Бензин ли тече във вените ти вместо кръв?

Какъв хоризонт от копчета! — си мисля иронично, гледайки блестящото табло уреди пред тебе.

Не по-тесен, отколкото на дъното на могилата! — Възразяваш ти в мислите ми.

Поне цял живот съм на чист въздух!

Има ли някъде чист въздух?

Ех, при мене е по-свежо! — продължавам мисления спор.

Свежо, сред пепелта на всички минали времена! Аз гълтам поне прахта само на нашия век!

Не ти ли пресяда?

Мога да се препирам с тебе наум до довечера. В това по-осезаемо усещам твоето присъствие. И пак една бучка задавя гърлото ми. Поглеждаш ме крадешком. Търсиш по загорялата ми кожа отраженията на моите дни, които минават далече от теб, може би еднакви с твоите по една голяма празнота.

Стрелваш часовника си с бърз жест, изпреварващ не секундите, но и моя бдящ поглед. Не можеш скри нищо от мене.

— Колко стана часът?

— 12 без нещо! — отвръщаш с прекалено спокойствие, което ме обезпокоява.

Кой ли те чака? Правиш припрян завой по най-съкратен начин, минаваш по маркуча, сякаш прегазваш змия, и потегляш по неравното отклонение на пътя. По пепелта пробягват малки вълни. Ако никога преди това не бяхме се виждали с тебе, ако нямаше помежду ни

преградата на миналото, за нас навярно би била голямо изкушение една такава самотна разходка в колата. Защото ти можеш да ми харесаш. Пък и аз бих могла да ти се понравя, ако поискам. Но някогашната ни близост сега ни отдалечава. Спомените са като пропаст помежду ни, която ние не можем да прескочим. Едно смътно съжаление се прокрадва помежду ни.

— Още не си ми казал закъде бързаш. Или е тайна?

— Днес няма тайни. Тая вечер заминавам за Виена.

— По какъв случай?

— Така...

— Служебна разходка?

— Почти... Утре се открива конференция.

— Добре, че са тия конференции, да видим свят!

— Нали сме във века на конференциите!

— Как ще успееш?

— Само съм нахвърлял бележки за доклада. Ще се изправа пред толкова чужд свят...

— Ние, българите, все така, всичко в последния момент!

Втренчил поглед напред, ти се поглъщаш от пътя. Сякаш се вкаменяваш. Рамо до рамо седим. Няма нищо по-далечно на света от тия две близки рамене, които някога се топяха едно до друго.

— Сега насам! — посочвам при разклона.

Още един-два труса, при които здраво стисвам кошницата в скута си. И поемаш по асфалтеното шосе. Гумите засвирват. Колата иде на себе си, заедно с нея — и ти. Придобиваш вид на владетел на пътищата. Съглеждам скоростометъра: надскача 80.

— Не караш ли много бързо?

— Бъди спокойна! Отдавна съм шофьор! — подхвърляш снизходително. Сменяш интонацията на говора си със скоростите.

— Виждам!

— Или си станала страхлива?

— Не ми е за това!

— Зная, зная... За гърнето!

Пак не ме разбра. Вече не се разбираме от половин дума. И по-добре. Не бе сложно да се досетиш, че не ми се иска така скоро да стигнем до София. Впрочем и в това не съм сигурна.

Млъквам. Неволно се отдръпвам назад в спомена. И тогава, в младините, когато пред нас бе простряно безкрайно време, ти все бързаше. Ревнувах те от твоето бързане. Всяка вечер врязвах с нокът една черта в стената над леглото — един изминал ден. Нашите дни бяха броени на десетте пръста на ръцете ни. Усмивката ми се прислоняваше върху твоето рамо.

— Знаеш ли как те нарекох отначало?

— Как?

— Ама няма да се сърдиш!

— Кадровик?

— Не...

— Проповедник?

— Не.

— Е, как?

— Сухар.

Ти се смръщи, за да потвърдиш прозвището.

— Ами ти, росна теменуго, какво правиш при един сухар?

Започваше да ме целуващ ядно, сякаш ми се караше с целувки. Сънят ни бе палава игра. На ранина будилникът пресипнало зъртеше. Бях го изровила от развалините. Изобщо домакинството ни се попълни с мои находки. Гласът на този будилник бе глух, задавен, притиснат като че ли под тежестта на рухналата кооперация. Идеше като изпод земята да ни напомни, че всичко има край. Изведнъж ти се изтръгваше от прегръдките ми. Целувката ни бе все наполовина откъсната. Дори прощалният ти поздрав бе сведен до едно късо махване на ръка, за да не ти отнема време. Скачах боса от леглото и ти препречвах вратата:

— Дори за един поглед си скъпиш времето!

— Закъснях!

Очите ти тичаха през мене отвъд прага, навън към света — още суров свят, неразгълкуван, пълен с разруха и надежди, който те очакваше нетърпеливо. Защо? За да разруши и тебе или за да се изправи върху твоите млади плещи? Ти, който се бе запретнал да направиш цялата земя приветлива, сам не можеше да бъдеш приветлив. Упреквах те с очи и затисках вратата с гръб. Тогава ти се връщаше в погледа ми отдалече, отвън, където мислено бе хукнал. Не притежавам вече оня поглед за тебе; той те поглъщаше и повличаше като водовъртеж към зеленото дъно. Ти ме отнасяше на ръце в леглото

и забравяше времето. Будилникът цъкаше приглушено над главите ни. Бях победила времето. Чувствах се по-силна от всички твои философи. Гледах нагоре през отверстието на тавана един тънък, поруменял отрез от небето. Наведен над мене, ти виждаше как люлея в очите си зората. От джобовете ти се изръсваха и ме посипваха листчета с немски думи. Ти ги четеше върху раменете и гърдите ми и ги заучаваше направо от тялото ми. Галеше ме, мърморейки:

— Der Schraubdeckel — капаче с винт.

— Така по-лесно ли ще ги запомниш?

— Имам зрителна памет! Няма да забравя тези думи!

— Der Preßlufthammer — пневматичен чук.

Наведен над мене, вместо любовни думи ти шепнеше сухи немски технически слова. Върху голите части на младото ми тяло учеше названията на машинни части.

— Die Schleifscheibe — шлифовъчен диск.

Ти се готвеше настървено за живота, за света. Отвъд мене те чакаше голямото, истинското съществуване. Не искаше миг да губиш, за да не го изпуснеш. А може би единственото истинско съществуване е било там, в оня полуразрушен таван. Ние сме държали в шепите си целия свят, но не сме разбирали това.

— Der Stromerzeuger — генератор.

Аз те изпитвах с шепнещ глас в самото ти ухо. Ти отговаряше, загледан в мене, съсредоточен. Рядко сбъркваше. Звучаха строги, несъвместими слова с влюбения израз на лицата ни:

— Die Schwungkraft — центробежна сила.

Дори аз съм запомнила твоите немски думи. А ти, когато ги срещаш из конструкторските си книги, дали се сещаш къде и как си ги заучил? Или така си погълнат от своите амбиции, че си се превърнал в човек без спомени?

Отсреща от съседите един рошав, свадлив женски крясък и един сприхав, начумерен мъжки бас пак подлавяха всекидневната си разпра.

— Ето какво ни чака! — се надсмивах, гледайки врата ти.

— С нас е изключено да е същото! — прошепваше ти в ухото ми и започваше да го целуваш.

Струваше ми се, че чувам ехото на океана, звучащо като сватбен химн в ушната ми раковина. Мъчех се да разгатна ти сериозно ли казваше това или се подиграваше. Може би от думите ти се

подразбираше, че ние изобщо няма никога да се съберем, за да имаме повод да се караме. А може би тъкмо обратното...

Внезапно ти стрелваше през рамото ми часовника. Започваше боричкане. Не те пуцах.

— Трябва да проверя изчисленията на подпорите на моста!

Бе много важен. Още недоизпечен инженер, а вече ти възлагаха да проектираш мост. Изтръгваше се от мене като от трънлив шипков храст, който те дърпаше за пръстите, ръкавите, пешовете. Ти се полуобръщаше само за един поглед.

— Невъзможен бързак!

— Сънла!

Караницата ни се смесваше с виковете на съседите.

— Сухар!

Ти замълчаваше оскърбен. Скачах и те прегръщах, да изтрия лошата дума. Но ти се изскубваше от примката на ръцете ми.

— Слушай, никой не те е викал тук!

Тогава изплювах камъчето:

— Знаеш ли защо съм дошла? Да не мислиш, че за тебе?

Обърнат с гръб към мене, цял се превръщаше в слух.

— Дойдох, за да се освободя от всякакви илюзии!

Ти изскачаше навън, без да си дадеш вид, че си ме чул. Втурвах се боса навън. Заставах горе на висящата площадка. Влажен пролетник развяваше косите ми.

— Мога да си отида! — виках на всеуслишание.

— Вратата не се заключва! — отговаряше ти, без да се обръщаш.

— Добре! Няма да ме видиш вече! — крещях разплакана.

Ти не се обръщаше. Но ме гледаше долу отразена в локвата. Поглъщаше ме с очи цяла, заедно с хасената смешна нощница, плувнала като бял облак в калната вода, и с порутения зид зад мене, и с огромното младо утринно небе над голото ми рамо. После се спущаше по стъпалата и ме прескачаше нехайно, като докосваше с бегла крачка локвата и отражението се разбиваше на ситни вълни. Белият облак на нощницата ми потъваше кален и стъпкан. Пътят те дърпаше навън със силни ръце, които аз не можех да отстраня. Изведнъж ти се спираше, досетил се за нещо. Заставаше под прозореца и се провикваше:

— Пусни ми линияката! Малката, сметачната!

Дълго огъвах пакет. Ти нервничеше отдолу:

— Не я ли намери? На масата, потърси под листовете!

Най-сетне мълком спущах кратуната с въжето. Ти посягаш да я поемеш. Издръпвах въжето под носа ти нагоре. Ти със скок сграбчваше кратуната, измъкваше пакета. Започваше припряно да го разгъваш. Хартия в хартия. Развиваш, развиваш. На края намираше вътре тънка филийка хляб, посипана с чубрица. Лакомо го захапваше. Аз гледах отгоре. Имах те за една секунда повече. После ти хукваше да гониш пропуснатите мигове. Оставах сама на тавана. Лекциите на историците започваха по-късно. Изобщо историята нямаше къде да ни избяга, за да я гоним. Озъртах се горе с лице на фаропазач. Тая полустая бе изпълнена все с припряно изтичане навън към някаква неотложна цел, с липса на време, със задъханост на зает, презаает човек, устремен към един далечен, настойчив, незаглушим зов...

Сега извивам глава и те поглеждам крадешком. Една сечка през челото ти, тогава само заканваща се. Обхванал волана като своя съдба, ти вдигаш скорост по шосето. Струва ми се, че със същата скорост се отдалечаваш шеметно от мене. Погледът ти започва да снове на все по-къси стрели от часовника на ръката ти към скоростомера и към поредния завой. Пак влизаш в своята тясна, тристенна клетка: времето, скоростта, пътя. И сякаш все така си вслушан в оня далечен, настойчив, неотложен зов, който някога заглушаваше всички близки гласове, а също и моя глас.

Мигът. Не аз го връщам, а той ме връща към мене самата, към миналото, което е било моя същност. В спектъра на мига се добавя още една боя: изненада от промените, станали в самите нас. Казват, че припомнянето е измисляне на миналото. Как мога да измислям онова, което бе по-нереално от всяка измислица? Искам да прогоня спомена, за да не се сблъскам до нараняване с промените. Вече го няма онова свежо чувство, оня звезден трепет. Чувството не може да издържи в четириизмерния свят от време и пространство. Може би при стълкновението с реалността на нашия свят анихилира. Чувството вирее в някакъв друг свят, с други измерения. До този недостъпен свят ние се докосваме само в мига. И сега един такъв миг ме връхлита в настоящето. Повторно и в същото време за пръв път изживявам миналото. Някогашните мигове се вплитат в настоящето и стават негова съставна част. Не припомняне, а опомняне. Не търся в спомена повторение, нито доизмисляне, а търся за себе си истината, която съм

разпиляла по пътя от много залисии. Лъч по лъч от погледа ми е ограбен. Не смея да се озърна по изминатия път, защото ще съгледам собствената си пустиня. Връщането ми към спомена не е в посока назад, а някъде към неизвестното в самата мене.

Колата лети напред. Скоростта замъглява света наоколо. Все едно че прекосява звездна мъглявина. Двама чужденци седят един до друг. Не знаят никакъв общ език. Искам и не искам да науча нещо за тебе.

— Уморява ли те пътят?

— Уморява ме не пътят, а тъпкането все на едно място...

Дали ние с тебе отдавна не сме спрели? Може би времето ни е задминало. Може би тъпчем на едно място, а си мислим, че продължаваме напред. Дали не вървим по инерция, а вътрешно сме вече неподвижни? Всяка вечер в устата си чувствавам един блудкав вкус на неудовлетвореност от своя изминал ден. Дали това не е тревожният сигнал, че изживявам чужд, а не свой ден? Ако е така, питам се: от кой миг изгубих крачката си и тръгнах с чужда? А тръгнеш ли с чужда крачка, ти тъпчеш на едно място, ти си повторение, отричаш себе си.

— Мисля си...

Пресичам те, боя се от липсата на мисъл:

— Пак за конференцията ли?

— Старая се да не мисля за това!

— Какво толкова?

— Там трябва да направя добро впечатление. Представяш страната пред чужди очи, които нищо не знаят за твоя народ и те смятат едва ли не за полудивак...

Даваш ми повод да се заяждам иронично:

— Е, няма да ти струва много труд да направиш добро впечатление на чужденците... Език знаеш...

Двамата усърдно заобикаляме издалеч спомените си, но без да искаме, току се сблъскваме с тях. Един полъх ни заговаря с полузабравен глас. В неловкото замлъкване проечат сухите немски думи, заучени в прегръдките ни:

— Der Schraubdeckel — капаче с винт.

— Der Preßlufthammer — пневматичен чука.

За да заглушиш нежеланото звучене на спомена, ти ставаш разговорлив:

— Напротив! Придобил съм навик все да правя лошо впечатление!

— На кого? На чужденците или на своите?

— Ако всички у нас бяха свои... Колкото повече се дразнят и наежват срещу мене, толкова по-силен и сигурен се чувствавам в своята правота. Да правя лошо впечатление — това е признак, че все още не съм остарял!

— А за чужбина трябва да остарееш?

— Трябва да се превключа на други вълни: да се ръководя от обратното мерило — да правя добро впечатление! Чувствам се предварително навлякъл чужда кожа.

Лицето ти се променя от предстоящото усилие. За да се изтръгнеш от тия неприятни мисли, отскачаш с поглед към кошницата в скута ми:

— Я по-добре ми разкажи биографията на твоята амфора!

— Интересува ли те наистина?

— Счупеното може ли да се залепи?

— То е цял роман с много загадки...

— Почти криминален роман, да?

— По-скоро приключенски. Амфората е странствувала през много земи. С нея са пренасяли благовонни масла. Страница през времената. Тракийските могили са от VII до V век преди новата ера. В амфората са поставяни украшения на мъртвите: гривни, обици, мъниста. Тя е скътала в своите пръстени шепи през около 25 столетия накитите и ни ги е донесла до днешни дни, за да ги изсипе в нашите ръце и да ни разкрие отдавнашни естетически представи. Амфората е опазила от времето най-крехкото, най-уязвимото: копнежа по красота и щастие, душевния трепет. Украшенията, скрити в нея, са събрали излъчванията на живи погледи, били са носени от топли ръце, блестяли са на развълнувани гърди, на тръпни уши, в които са били нашепвани любовни призови... Не е ли странно, че от завоеванията и победите на тракийските вождове, от тяхната слава и величие са останали само тия могили, а в тях — нито помен от могъществото на владетеля, от подвизите му. Само онова, което е било сърдечна тайна,

спотаен стремеж към изкуство, крехко изваяние на най-човечното: красота, творчество, нежност — само то е оцеляло... Амфората с търпение през повече от 2000 години е стискала под земята в глинени шепи тоя безсмъртен огнец. Ние трябва не по-малко търпеливо да го поемем от нея, за да го предадем на поколенията. Дори когато е празна, ограбена, както моята, амфората пак ни поднася огромно богатство...

Говоря, както пред студентите. Усещам, че мислено ме прекъсваш с насмешливи забележки. Продължавам все по-угаснало:

— Самата ѝ форма е изящна и благородна. Каква простота на линията...

Измоделирвам въздуха с ръце. Това е закръглена като планета, вечна, неразбиваема форма.

— Ранното гърне няма украса. По-късно се появяват по стените му вълни. Обикновено с костено шило по една вълна, а с гребен по няколко успоредни вълни. По това се определя възрастта на глинения съд.

— Жалко, че се счупи! — казваш не на място.

Гледаш втренчен напред в пътя си. Може и да не ме слушаш. Говоря по-скоро на себе си:

— Винаги ме смайва това разпадане на някои глинени находки при докосване. Сякаш до последен дъх са устояли срещу разрухата, минали през огън, наводнения, земетресения, понесли варварски копита и грабежи, за да стигнат до моята ръка и да ми предадат ключ към тайната на времето, от която може би в някаква степен зависи пътят на бъдещите хора. Знаем ли ние всичко, каквото са знаели древните? Аз трябва да дешифрирам тая важна вест. Щом ги досегнеш, някои глинени съдини мигом умират, изпълнили своята мисия през хилядолетията. Както маратонският бегач, който издъхва, съобщавайки вестта за победата...

Мога да предположа как звучат моите думи в твоя автослух и колко са смешни за твоите автопредстави.

Литература! — мислиш със същата насмешка, с която някога ме поднасяше заради младежките ми афектации.

Може! — промълвям наум, доволна, че поне в това не съм се много променила оттогава.

Обръщам глава към пейзажа. Застояла жега. Храсти, посипани със слой прах като препарирани. От голямата скорост всичко се

прелива в някакви пепеляви, изтлели тонове.

— Е, какво носи твоето маратонско бегаче?

— Не зная... Смешно ти е как треперя над едно глинено гърне. Но и то носи някаква вест през времето, която трябва да разгатна.

Собственият ми глас ме дразни. Някак напрегнат, не мой. И двамата сме сковани, без да има причина. Само допускането, че може би единият си мисли, че другият се смущава, ни притеснява. Слънцето блести ослепително, отразено от пътя. Слагаш черни очила. Стената на скоростта расте помежду ни.

— Ами от нас какво ще остане? — питаш, за да поддържаш някакъв разговор.

— Като сме цели от найлон! Ще изровят твоите черупкови покриви и ще кръстят нашия век „Костенуркова епоха“...

Погледът ти зад черните очила се откъсва от пътя и се обръща към моите думи, към моето лице. В подмолите на гласа ми ти чувствуващ утайките на годините, през които сме били разделени. И смътно долавяш какво ти е липсвало през цялото време, през целия ти живот. Ей това, да възразяваш, да се препираш, да се съпротивяваш на тоя глас, който има различна тоналност от своята и те наежва да спориш. Чужда ти е всяка склонност към поетизация, която превръща глинени отломки в един оживял свят. Но тая преувеличена склонност в мене се разпалва контрапунктно — при съприкосновение с твоя делови рационализъм. Усещам, че и на мен ми е липсвал нашият заядлив вътрешен заряд. Неусетно и ти се отбиваш към спомена за нашите караници. Пред черните ти очила се спуща някогашен здрач.

След дългогодишно отсъствие отново се прибиращ към една млада вечер. Връщаш се да се приютиш в сянката на косите ми, гъсти и далечни... Вдигаше глава. Отдалече търсеше своя фар в мрака над пепелищата. Една светлинка, висяща над нищото. Прозорче с очакващо те око се вираше в тъмнината. Ти крачеше забързан в дрезгаво осветената уличка. Нагоре в още по-гъст мрак се виеше стълбата към небето. Ти усещаше в кръвта си кипене. Вечерта щеше да проникне в тебе.

Познавах те отдалече по тоя стремителен вървеж, присъщ само на тебе и на никого друго. Сякаш ти току-що бе излязъл изпод

развалините, разблъскал с рамене притискащи те бетонни плочи и зидове, поел въздух отривисто с пълни гърди, та вървеше така направо, без да се озърташ назад, без да заобикаляш изпречените пред тебе купища руини, без да търсиш сигурен покрив над буйната си глава, нито да се прислоняваш на завет зад спокойни стени, защото знаеш, че такъв покрив и такива стени не съществуват.

— Познах те по самомнителните стъпки! — виках аз, задавена от смях.

Моят звънък, безпричинен смях се бе поселил в съсипните. Искрящ в мрака смях. Ти тичаше нагоре към смеха ми, прескачайки по две стъпала наведнъж. Неуютното ти лице бе оживено и озарено извътре като току-що населен дом.

— Какво прави днес? — строго искаше отчет от мене.

— Проучвах Археологическия музей!

— Много си назад от времето!

— А ти си толкова напред, че те няма тука!

Още при втората целувка се скарвахме. Може би това създаваше онази острота и тръпчив вкус на целувките ни.

Навярно помниш едно друго завръщане:

— Не-да! Не-да! Не! Да! Не! — викаше по стълбите, играейки си с името ми.

Никакъв отклик. Прозорчето хитро блещукаше. Ти на един дъх се изкачи догоре.

— Не-Да-Не! Пак ли си се скрила?

Блъсна вратата. Очите ти претърсиха стаята. Бе пуста. Няма да се заличи от паметта ти тая пустота. Сякаш отвори врата към бъдещето си. Това те очакваше занапред. Ти трескаво затършува под леглата, отвори гардероба.

— Излизай! Знам, че ми правиш номера!

Ставаше все по-неспокоен. Аз бях се скрила горе в капандура. Увиснала над тавана и стъпила на пръсти върху издатината на рухналия балкон, надзъртах оттам вътре иззад пердето, за което служеше собствената ми окачена рокля.

— Неда! Стига си играла на криеница!

Почти ядосан, ти рипна навън да ме търсиш долу из двора. През това време бързешком се прехвърлих през капандура вътре, втурнах се към масата и на лист си тетрадка надрасках бележка:

Ти крещеше надолу по стълбите:

— Стига глупави шеги! Не-Да-Не-е-е!

Отново се прехвърлих навън, тъкмо ти се върна. Пак храсна вратата и застана на прага, втрещен пред празната стая. Колко пъти в сънищата ти после се е раззивала тая врата да ти открие празнотата. Видях в очите ти как се разтваря една незапълнима с нищо пустота. Но всичко тогава ми бе на смях. Ти забеляза листчето на масата. Грабна го и прочете. Стоеше сред стаята като поразен от гръм. Аз надзъртах през капандура и се тресях от ням смях. Ти приседна на леглото. Лицето ти съвсем помръкна. Нямахше желание нищо да правиш. Нервно запуши и пак впери поглед в бележката, обръщаше я от разни страни, търсеше още някаква думица. Не можах повече да се сдържам. Смехът ми избухна и огласи вечерта. Никога не е проечавал по-неуместен сред мрачните развалини.

— Детинщини! — мърмореше ти начумерен.

Преметнах се вътре, заливайки се от смях. Тържествувах, че ти се хвана в капана и се издаде.

— Е, стига си се смяла!

Ставаше все по-заоблачен. Това още повече ме размиваше.

— Ти нищо друго не знаеш, само да се смееш!

Смехът ми се пръсна на искри като духнато глухарче. Пак ми засегна честолубието. Произнесох натъртено:

— Извинявай, другарю! Но професорът е много доволен от моя реферат. Каза, че ще ме вземе на дългосрочна експедиция!

Гледах те в упор, за да не изпусна ни едно трепване по лицето ти при вестта за моето заминаване. Ти остана невъзмутим. Сякаш нищо не бях казала. Зад цигарен пушек скри изражението си. В настъпилата тишина едно глухо протътване ни застави да се вслушаме. Това бе далечно предупреждение за приближаваща буря. Вън изскочи вятър. Забравихме спречкването си. Всичко ни радваше. Дори глухата закана на гръмотевицата ни накара още по-осезаемо да почувствуваме, че сме

заедно, сами, под общ покрив, макар и пробит, защитени от общи, макар и полурухнали стени. Заедно двама!

Завтекох се към прозореца. На възенце, изпънато до отсрещния балкон на свадливите съседи, бях окачила да съхне твоята риза, която бях изпрала скришом, докато те нямаше. Ризата, яхнала вятъра, препускаше с отворени за прегръдка ръкави към простора над града. Пресегнах се да я откача от щипките. Едва я изтръгнах от засилващия се вятър. Затворих с мъка прозореца. Стана течение. Вратата се отвори и хлопна о стената. Ти се втурна и я залости с едно буре, което ни служеше за табуретка. През пролуките в тавана и стените вятърът нахлуваше и се разхождаше свободно из стаята, вдигаше твоите чертежи от масата, захлупваше ги върху моя учебник, отворен на страница с изкопаема керамика. А във върху пречупения гръбнак на сградите лягаха тежки облаци.

Ти стоеше изправен до прозореца, сякаш искаше да хванеш бурята за рогата. Гледаше право в слепящите й очи. При една силна светкавица лампата изгасна. Ти ме потърси с ръка там, където ме бе запомнила светлината. Не ме намери. При следващата мълния ме откри свита в ъгъла.

— Страх ли те е? — питаше развеселен, сякаш бурята бе твой празник.

И ме прегръщаше, бранейки ме от страха. Очите ми блясваха при светкавиците. Вятърът внасяше в тясната ни таванска стаичка необятността на далечините, широкото дихание на бурята, тръпчивия аромат на пътищата. Правеше я безкрайна. Вятърът, напоен с озон, ни къпеше с плискащи вълни и смъкваше от нас преструвки и фалш. Аз гледах втренчено към прозореца, отдето надничаше страшната усмивка на бурята. Бях защитена от стихииите с една прегръдка. А ти чакаше следната светкавица, за да видиш лицето ми — недействително при блясъка, ослепително близко и в миг изчезващо. Така при тези мигновени електрически експлозии лицето ми се е впечатило, вгорило в паметта ти завинаги, с очи, бляскащи от мълнии, с коси, бухнали от вятър. При внезапната смяна на светкавици и мрак пред погледа ти зейваше оная празнота. Отваряш вратата и стаята е пуста. Новата светкавица идваше да напълни стаята с моето присъствие.

После рукна дъждът. Двама се свихме в ъгъла. От капандура в насрещния кът прокапа. Бързешком метнахме палтата си върху

свитъците с чертежите. Ти издърпа кревата и подложи пробито корито, което бяхме изровили от мазето. В единия край заваля не на шега. Квартирата ни бе пронизана от влажната свежест на дъжда. Тоя таван все пак героично се крепеше върху своите разклатени патерици от греди. А двама се радвахме още повече.

— Вятърът ще вдигне тавана!

— Ще полетим като в балон!

Смехът ми пак огласи бурната нощ. Поройният дъжд над нашия несигурен покрив ни заставяше да се притискаме по-крепко един към друг, да чувствуваме по-плътно близостта си. Аз протегнах ръка и при блясването на една закъсняла светкавица вдълбах още една рязка с нокът в стената за още един изминал ден. Сякаш самата мълния връза в зида тоя ден.

Любов под погледа на дъждовните капки.

Ваят, ваят върху предното стъкло на колата отражения на крайпътни дървета с бели наколенници. Неволно намаляваш скоростта, сякаш да се изтръгнеш от времето и да се върнеш в десетте дни в полурухналия таван над пропастта. Едва сега и двамата вдъхваме оня озониран въздух, който поради младежка разсеяност и нехайство сме оставили да ни се изплъзне тогава. Като че ли амфората, съхранявала диханието на далечни страни и времена, и на нас донася опазен през годините парфюма на десетте неповторими дни на младостта ни.

Пропуснах да уловя в кой точно миг ти започна да изоставяш скоростта. Вече не надбягваш колите по шосето. Снизходително ги пущаш да бързат, да гонят вятъра. Кални камиони, леки коли, мотоциклети задминават твоя високомерен мерцедес. От тях те стрелкат присмехулни погледи през рамо: дилетант шофьор, не подхожда на такава марка кола. Отпращаш ги с взаимна насмешка. Дори се сещаш, че в колата имаш радио. Щракваш копчето. В двама ни се обаждат забравени думи от първата ни среща:

Обичате ли музика?

Каква музика?

Идейно подкована!

Усмивваме се на този мълчалив диалог на спомените. От радиото зазвучава гласът на диктора:

... За нов стил на работа, нова организация на труда. За внедряване на технически нововъведения в нашата всекидневна практика. За търсене на нови и нови стимули за ускоряване на производството, повишаване на производителността на труда по всички показатели. За творческо осмисляне на опита на челниците...

— Двадесет години все гоним едно и също и едно също...

Пресичаш говорителя сред думата за новия небивал подем в не знам какво си. Тишината е заредена със странни мисли. Тая ненадейна среща ни сблъсква с нашия живот — досегашен и предстоящ. Пътят, който се изнизва под гумите на колата, ни навежда на размисъл върху собствения ни път, назад и напред. Откъде тръгнахме и докъде стигнахме? Сякаш този компактен миг на срещата кондензира в себе си целия ни живот, минал и бъдещ. Мълчим сепнати. Дали не сме допуснали някаква органична грешка? А как самоуверено мислехме, че съдбата ни е изкована образцово от собствената ни воля в името на големия идеал. Не сме ли изтървали някаква незабележима, но важна брънка? Може би най-важната? Едва сега, опомнени, долавяме, че нещо насъщно ни е липсвало през всички изминали дни и че това нещо ще ни липсва още по-неутолимо през всички предстоящи дни до самия край. Но какво е всъщност то?

— Сега какво работиш?

— Преизпълнявам план.

— И още?

— Губя си времето.

— Нима целият живот не е изгубено време?

— Как хвърчат годините!

— Всичко се оказва по-сложно...

— Какво тичане бе тогава...

— Поддържало ни е бодри и тънки.

— Не е било толкова лошо.

— Но не знаехме да го ценим.

Сякаш всеки говори сам със себе си. Репликите ни могат да се разменят — това, което казвам аз, да го кажеш ти и, обратно. Нищо няма да се промени. Двамата сме този, който задава въпроси и чака отговор. Но отговорът трябва да дойде от някакъв трети, невидим и

смътно присъстващ. Времето помежду ни. То крие отговора, от който се боим. Едно малко отклонение от пътя ни срещна. А дали целият ни живот не е бил едно отклонение?

Времето помежду ни седи като пътник, когото не можем да изгоним. Прашен, уморен, всезнаещ. Кара ни да се обърнем към собствените си минали крачки. И ние се мъчим да стъпваме в следите им, заднишком. Но никога не можеш да стъпиш точно в своите дири. Как хубаво би било да са единни минало и настояще, да няма разногласие между вчерашния ни, утрешния и днешния ден. Това би било вътрешна опора и сила. Днешният ни ден да не отхвърля миналото, а да го продължава, да не го заличава, а да го подчертава. Времето да не носи в нас умиране и изхабяване, а траене и продължение.

Все по-често отклоняваш очи от пътя към моето лице. С повод и без повод. Търсиш отпечатащи от пръстите на времето по лицето ми. Сваляш черните очила. Виждаш ме едновременно в днешния ми облик: със загара от слънцето и от живота, с тънка мрежа бръчки около устата като следи от буйния ми смях — вълнисти следи от смеха, които сега звучат тъжно. И върху мургавия, поизносен фон на това лице — моето някогашно младо, бяло, още търсещо своя днешен израз лице. Пред погледа ти се наслагват едновременно всички мои образи, които само ти в света можеш да съзреш; лицето ми при светкавиците, при първата ни среща, след първата целувка, днес при изненадата на срещата с тебе, утре през новите вълни от бръчки, след години, когато никой не би ме вече познал, дори и ти...

Очите на първата ни любов. Те са най-силната, неизтриваема памет за нашия образ. Само те могат да ни видят през реката на времето, която всеки ден подмолно заличава по някоя наша черта, всекичасно ни отнема и поройно отвлича завинаги нещо наше, характерно и впечатва нещо ново, изплъзващо се от погледа на другите, които са близо край нас, пък и от собствения ни поглед. Течащите промени могат да бъдат уловени само от очите, които са ни обичали в нашата ранна младост. Тия очи ни пазят в най-свежия ни, най-красив и най-нетраен образ и в същото време не пропускаат разновидностите на новото ни лице, защото те най-остро и наранимо възприемат промените, станали с нас през годините. Ние в пълния си, истински облик съществуваме само в очите на старата си любов.

Нашата младост и зрелост, нашето цялостно развитие е само там, в очите на неосъществената ни любов. Човек в никой отделен момент не е цялостен, не е той. Човек е в безбройните си образи, наслоени през целия му съзнателен живот, противоречиви, самоизключващи се, взаимно допълващи се, несъвършени всеки поотделно, но само всички заедно завършени и споени в една неповторимост. И всички различни наслойки от наши образи и нюанси на наши образи могат да се съчетаят в едно, да се възприемат едновременно само от очите на старата ни любов, с която сме се разминали. Тия очи могат да уловят със свръхчувствителност промените в нас. А промените — това е човекът. При среща след много години ние, разпилени, раздробени, неясни за самите себе си, изведнъж в любимите някога очи можем да се открием цялостно. Срещата с прежна, непостигната любов е най-силното преживяване за зрелия човек, не като приключение на чувството, а като откритие: това е среща със самия себе си, със своята убягваща същност, с най-хубавото от себе си — с неосъщественото...

Ти вече си разчупил своята тясна тристенна клетка: времето, скоростта, пътя. И си излязъл на простор. Караш колата по-бавно и откриваш света. Каква пъстрина! Багрите вече не се сливат в едно сиво, изпепелено, а заговарят всяка поотделно на свой глас. Крайпътните стволи не зачеркват пейзажа, а го поставят в рамка и го подчертават. Лицата на овчарчета и селянки наоколо вече не са петна, а добиват черти и изражение. Светът иде във фокус. Пред нас се отваря безбрежен летен ден, прострян отвъд границата на хоризонта. Наближаваме Пловдив. И двамата се опасяваме от мълчанието. Не помалко се опасяваме и от думите. Знаем ли накъде могат да ни отведат? В разговора едва пристъпваме, сякаш внимаваме да не хлътнем с крак в цепнатина на развалини. Зад всеки завой се задават спомени и ние нащрек се пазим от сблъсък с тях. А най-опасни са спомените за неосъществените възможности, за пропуснатото.

— Колко тракийски погребения! — сочиш ми тревясалите, заоблени могили като преобърнати гърнета в равнината. — Има много да копаеш! Цял живот няма да ти стигне!

— Край пътищата са най-безнадеждните. Обрани са. Навътре в по-затънтени места ни очакват изненади.

А на полето селянки с бели забрадки работят усилно под жегата. Превити одве, поят сухата земя с потта си.

— Тая страна има минало и бъдеще, няма настояще! — откриваш ти. — Днешният й ден е вчера и утре!

Всичко учудва прогледналите ни очи. А най-много ни учудват собствените лица с едновременното наслявяване на образите от младостта ни върху сегашния ни зрял и уморен израз. Започвам да разбирам, че единствен контакт с младостта ни е това да бъдем заедно, двамата с тебе.

— Какво се замисли?

Тръсвам глава да отпъдя натрапливата мисъл. Поглеждам навън дано хвана някаква попътна тема. Отсреща се задават две коли една след друга.

— Знаеш, мислех си... Идват, идват коли. И във всяка — една съдба. Колко много различни посоки, стремежи.

— Ако погледнеш земното кълбо отгоре, цялото опасно от шосета, пътища, автостради. По тях сноват коли напред, назад. А всъщност всички все на едно място се въртим...

Небето изведнъж се насича от мощни железни конструкции. Колата навлиза по мост. През решетката на железата се вижда долу реката, почти пресъхнала. Камъните на дъното й се броят като ребра на издъхващ кон.

Сушата изпила Марица! — помисляш.

Като изсякохме горите... — отвърщам мълком.

Построихме стоманени гори.

Сушата ще изпие душите ни! — продължавам вътрешния спор. — Реките напояват не само почвата, но и нашия поглед. Горите прочистват дробовете и психиката ни. Зеленината е необходима за свежестта на вътрешното ни състояние. Осакатен пейзаж — това са осакатени души. Красотата на природата е насыщна за психическото ни здраве. Какви опустошени души ще отгледа един пустинен, обезлесен хоризонт. С всяко отсечено дърво се отсича някакъв порив у някого, някаква поетична жилка, някакъв творчески изблик. Птици не навестяват голи сипеи...

Ти възразяваш мислено:

За мене индустриалният пейзаж е несравнимо по-красив и примамлив. Не мога да откъсна очи, когато пътувам през крупни

индустриални зони. Гледката на ония необятни хоризонти от комини и марсиански конструкции укрепва моето душевно здраве. Чувствувам се силен и окрилен, щом човешка ръка и човешка изобретателност е могла да създаде всичко това, да промени лицето на планетата. Строгата красота на модерния пейзаж тласка към полет творческото въображение, конструктивната мисъл. Сред новия пейзаж ще се отгледат други хора, със самостоятелна, активна душевност, самоуверени, енергични, реалисти, а не сантиментални въздихатели... Зависи с какви очи гледаш...

Потъваме в мълчалив диалог. Какво ми напомня това? Нищо не мога да видя, да усетя, да помисля, без да се ударя до болка о същия стар навик. Това е закъсняло продължение на нашите някогашни безсмислени и така насъщни спорове. Дълбоко в нас ечи ехото на младежките ни противоречия. За да го заглушиш, ти се обръщаш към мене служебно:

— Е, ти осъществи главните цели в живота си!

— Преди да ги осъществя, ми поникнаха други!

Продължаваме мислено:

Каква бе амбициозна!

Ами ти?

Цяла напаст е тази амбиция да постигнеш свръхзадачи, да хвърлиш свръхсили, да изпълниш свръхпланове. Всичко това се заплаща с вътрешно обедняване, с изчерпване. Иде един миг, озърнеш се — ти си забравил, че си човек, че имаш нужда от глътка...

Преглъщаш мисълта си. Поглеждам навън. Мълчим. Помежду ни витаят разкъсани, невикани образи. А навън е ярък ден. Попадаме в някакъв вакуум. За миг няма какво да си кажем дори мислено. Навярно твърде много съм предвиждала, очаквала, предвкусвала тази наша случайна среща, че вече трудно мога да я приема в реалното ѝ възплъщение.

Денят. Ето го. Невероятният, почти митичен ден на нашата среща. Един обикновен летен ден. Дори отегчително застоял. Ни бразда от птица по деня. Колко може да трае такъв ден? Няма ни един признак, ни един намек, че той може да свърши някога. Безкраен като пътя, прострян отвъд хоризонта. По-дълъг от цял живот. Какво би

могло да налее догоре един такъв необятен ден? Кой може да намери онова огромно нещо, което би запълнило цял такъв ден, би го наситило от съмване до мръкване, да не остане ни един миг празен? Дори една среща с първата, с най-силната любов не може да го напълни. Зейват празнини като пропасти. Никакви думи не могат да ги засипят. От заранта до вечерта — цяла вечност. Достатъчно време, за да се роди отново една любов и още веднъж да умре. Дълъг, убийствено дълъг ден. Страшно ми става, че все пак и той ще свърши, без да донесе нищо ново.

Да изживееш истински един ден. Всъщност само завършеният живот съставя един пълноценен ден. Безбройните дни на живота ти се допълват взаимно до един-единствен ден. Пропилените часове и минути на всеки отделен ден съставят мъглявината, от която се образува краткият, компактен, сбит до един малък ден твой живот.

Изтръгни който и да е било ден от върволицата изминали дни и се опитай да го изживееш повторно. Невъзможно. Толкова кухни трябва да прескочиш, толкова пустини трябва да прекосиш от заранта до вечерта, за да откриеш някакъв оазис от интензивно преживени мигове. Вяло протеклите интервали не остават никаква диря в тебе.

Колкото и да напругаш силите и изобретателността си, волята и опитността си, не е възможно да постигнеш един свършен ден. Все нещо ще го наруши, ще го прекоси някаква сянка, ще го пониже някакъв дисонанс. Дори да го започнеш, както искаш, не можеш да го завършиш докрай самостоятелно. Все нещо чуждо ще се намеси, за да го отнеме от ръцете ти, да го измоделира в неочаквана форма, да опровергае началния му замисъл.

Но случва се и това чудо: един пълнокръвно изживян ден. Веднъж в живота най-много. Въпреки нашата намеса да го развалим. Денят-чудо иде и ни се налага, по-силен от волята ни, от страховете и предубежденията ни. Може би ние сме били родени, за да изживеем един такъв ден. И все нещо се явява, за да ни го отнеме.

Дали днес е този голям ден за нас? По какво ще го позная? Нужно ли е да чакаме завършека му, за да го усетя цялостно? Във всеки негов миг се оглежда целият ден, както небето в капка роса. Необикновен. А сякаш вече преживян, познат до най-малката подробност. В кое друго съществуване сме изживели същия този наш ден? Струва ми се, че откак се помня, съм чезнала в носталгия по този

отдавна принадлежащ ми ден. И сега се връщам в него като в далечна родина. Разпознавам го отново. Дори неговите грапави мимолетности, дори неговите мъчителни празници ми са скъпи. И странно: постепенно някакво върховно спокойствие прелива в този ден. Срещата с моята голяма, единствена любов не ме разтърси, не ме разстрои, не ме опияни. Направи ме спокойна. Най-чудното на този ден — чудо е спокойствието. По това съм го помнела: един вечен копнеж в мене за ведрина и вътрешен мир.

От двете страни на шосето ни посреща и изпраща шпалир от дървета с варосани коленници като войници с ботуши в строй. Колата минава край новопостроен модерен ресторант „Полски Боровец“, блеснал от стъкло и пресни бои. Спираш внезапно:

— Чак сега усетих, че сме гладни, нали?

Хвърлям тревожен поглед към тебе: какво ти текна?

— Ще се забавиш много!

— Ех, тръгнало ми е от заранта! Да издържа целия ден в един стил! — казваш ти и махваш щедро с ръка.

Внимателно полагам кошницата на седалката. Влизаме в ресторанта. Гърми радиоточка. Неволно търсим по-защитена от музиката и от погледите маса. За миг се виждаме през чуждите очи. Двойка. Все още годни за любов. Как да опровергаем случайното съчетание? Съвсем не сме го искали. Изпълва ни стеснение и негодувание от самите нас. Отворената врата към терасата ни притегля. Откриваме, че тя води в градината. Там всички маси са празни.

— Да седнем на въздух!

Всъщност там е по-голям задух. Вътре е по-хладно. Пък и вън ще ни обслужват по-бавно. Но инстинктивно се отправяме към най-крайната, закътана от погледите маса. Първо прегазваме плитчината на сянката под нависнала лозница. Сядаме в ъгъла и се потапяме в дълбокия вир на сянката под клонест орех. Сега лице срещу лице ни обхваща растяща неловкост. Заобикаляме като коприва единствената тема, която ни интересува: за семействата си. А какво друго да говорим? С един случаен спътник бих намерила повече теми за разговор. Избягваме да се разпитваме за неща вън от работата си,

сякаш нищо друго не съществува в живота ни. А вече изчерпахме професионалните теми. Стараем се да пренебрегнем натрапливото присъствие на 17-те неизтриваеми години, които ни разделят и все пак по особен начин ни свързват. Но за какво наистина бихме могли да приказваме? Настоящето ни отчуждава. Миналото ни смуцава. Дреболиите около обяда ни спасяват. Дреболиите — най-сигурното убежище от всички затруднения. Ти се озърташ и викаш келнера. Той пристъпва вяло, като слънчасал. Подава ни лист с менюто. Предлагаш на мене да избирам.

— Половината зачеркнато!

— Кой свари, той завари! — казва келнерът поучително.

Той е въплъщение на безразличието, омаломощен от жегата. Ти гледаш след мудните му стъпки.

— Тоя вид келнер е наш патент!

В това разпознавам някогашния Боян.

— Още ли се чувствуваш виновен за всичко, което се върши далече от тебе?

Пронизваш ме с непознат, натежал от горчива насмешка поглед:

— Вече и за това, което се върши близо до мене, не се чувствувам виновен!

Поглеждаш ръцете ми. С неволна прибързаност си скривам пръстите, очукани от буците пръст, с нащърбени нокти. Някога ме бе срам от маникюра, а сега ме е срам, че нямам време за маникюр. Поемаш листа от ръката ми.

— Я какво е останало?

Съсредоточаваш се в менюто. Гледам прошареното ти слепоочие. Слана. Отбивам поглед встрани.

— Тук никак не е лошо!

Тая среща нахлу ненадейно и предизвика вятър в застоялата душност и жегата на нашия живот. Едва сега усещаме колко е бил тесен, наблъскан със срочни задачи, запъхтян като пренагрял мотор, буксуващ на едно място, нашият ден.

Проследяваш погледа ми. Гъсти, маслинозелени клони. Но те вече носят едно тлеещо предупреждение за близка есен: тук-таме листата жълтеят. Обкръжава ни буйната преходност на лятото, създаваща впечатление за трайност, за нерушимост. Мисълта ти изведнъж прескача менюто, прескача възрастта ни, заобикалящата ни

реалност, прескача разделящите ни 17 години и се накланя да ме целуне. Не ставай смешен! Устата ми се вкаменява. По нея минават като сенки вълните на твоите млади целувки, които някога заливаха устните ми, стопяваха ги, заличаваха, отнасяха. А сега същата уста е променена, отстинала от твоя дъх, някак твърда, с една гънка в ъглите от горчиво-соления, разяждащ вкус на времето. С годините най-много се променя устата на жената. Твоите очи се спират пред устните ми като пред каменен праг.

Мислено за някаква частица от секундата ме целуваш в спомена. Устни с дъх и вкус на първи черешки. Но тогава едва ли си долавял тоя вкус и дъх на младост. Сега започваш да го търсиш и прибавяш към спомена. Наистина спомнянето е по-пълно преживяване, разширено от опита, изострено от липсата, обогатено от въображението.

От безчислените целувки през ония десет дни паметта ти сега изважда една, кой знае защо тъкмо тая. Кратка, почти несъстояла се целувка над развалините... Веднъж ти се върна рано следобед. Качваш се стъпало по стъпало към небето. Дебнешком се прехвърли през зида, мина по полегатата бетонна плоча. Държеше се за щръкналите арматури. Вкопчи се в комина и се препъхна през капандура в нашия таван. Скочи зад гърба ми. Тъкмо пишех нещо в непознатата за тебе тетрадка. Изпищях от изненада и скрих тетрадката зад гърба си. Това те озадачи. Ти посегна да видиш какво укривам, но аз като тигрица отбранявах своята тайна.

— Какво криеш?

— Нищо! Нищо!

Това настървено отричане събуди в тебе наежена мъжка подозрителност. Опита се да изтръгнеш тетрадката. Отчаяно се съпротивявах. Сборичкахме се. Ти изви ръцете ми назад. Стисна ги в една ръка като с клещи. С другата ръка се пресегна към тетрадката зад гърба ми. Грабна я и побягна с нея надолу по стълбите. Впуснах се след тебе. Тичешком ти отгърна тетрадката. Провикна се:

— Десет дни, които разтърсиха света!

Моят дневник в твоите ръце! Бих ти издрала лицето с нокти като бясна котка. Засилих се надолу по стъпалата. Едната ми обувка падна чак долу в усойния двор. Подскачах на куц крак. Ти слезе и грабна

обувката. Наведе се да ме обуеш. Аз измъкнах дневника от ръцете ти. Подгонихме се из квартала. Възмутихме пенсионерите по пейките в кварталната градинка. Край детските люлки ти ме настигна, вдигна ме и спусна по пързалката. Паднах долу в пясъка. Ти измъкна тетрадката повторно от мене, докато изгърсвах обувките си. Хукнах подире ти. Цяло надбягване се разигра. Ти се оставяше да те настигна, грабваше ме, завъртваше ме по инерция и пак бягаше, размахал дневника. Закатери се по скелите на новострояща се сграда. Едвам успях да се закрепя подире ти по гредите. Гореструва от скелите, увиснал на някоя греда, ти четеше, където наслуки отвориш. Освирепях. Ти видя, че мога да падна, и побягна обратно към нашия таван. Настигнах те. Ти се прилепи към стената, пусна ме да те задмина засилена, а сам се върна, бягайки надолу. При тая лудешка гоненица още едно стъпало се откърти на онова място, където вече липсваше едно. Образува се доста широк процеп. Аз залитнах и се спрях изплашена. Погледнах тетрадката си в твоите ръце. Доволен от новото препятствие, ти застана на стълбището, облегна се на зида и продължи да я прелистваш. Зачете полугласно:

— „... Не спах цяла нощ...“

Засмя се тържествуващ. Аз крещях безсмислено:

— Не е вярно!

— Как да не е вярно! Черно на бяло пише!

Продължи да прелистваш:

— Ето: „Не мога да разбера от кой момент започнах да го...“

Ликуваше, че си ме хванал.

— Престани! — се пенех аз.

Засилих се да прескоча отверстието. Но се олюлях и върнах назад. Зави ми се свят. Ти се спусна да ми подадеш ръка. Аз се протегнах и изскубнах тетрадката от тебе. Запратих я с все сила далече през покривите. Вятърът я запрелиства край един окаден комин. Тогава ти ме сграбчи за раменете и ме прехвърли нагоре. Задържа ме за миг над зиналия кладенец от разрушения. Извиках от уплах. Ти се наведе и целуна полуразтворените ми, викащи устни. Над пропастта сред развалините една бегла целувка, изтласкваща страха.

Обръщам лице към дърветата. Ти отново се вглъбяваш в менюто. С кос поглед смервам прошарените коси край слепоочието ти. Побелял младеж. Улавяш погледа ми. Отмествам очи и търся върху какво да ги спра. Ти се сещаш за келнера:

— Къде ли е заспал нашият?

Неволно и двамата сме привлечени от нещо най-обикновено, което ни поразява със своята необикновеност. Отсреща на една маса под рехавата сянка на лозницата идват двама млади. Излъчват свободна влюбеност. От никого не се крият, нищо не ги смуцава. Момчето сяда прекалено близо до момичето, обгръща раменете му. Отмахва едно паднало листо в косите му и го целува по врата.

Колко трае младостта? — питам мислено.

Не зная... — отвръщаш мълком. — Десет дни.

Тези изтървани мисли объркват и двама ни. Заглеждам се в елегантните обувки на момичето. Високите иглени точета стоят така предизвикателно върху плочите с прорасла тревица. Как си могъл да ме харесваш с ония плитки, тъпоноси, олющени обуца с дървени подметки по някогашните разбити плочи на тротоарите, които при невнимателна стъпка бризваха по глезените ми кални пръски? Винаги ще ме боли споменът за грубите обуца. Най-мъчно ми е, че в младините си нямах хубави обувки. Все криех краката си навътре под стола. Момински вървеж в дървена обковка. За цял живот остана един дървен отпечатък в походката ми. Все помня протракване на налъми. Все обуцата ми се пълнеха с пясък и вар. Все избикалях дупки по разкопани улици. През цялата си младост не зная да съм минала поне веднъж през чиста улица, по която да стъпвам, без да гледам къде и без да прескачам ями и купища тухли.

Ние сме от поколението с отложена младост! — мислим едновременно.

През нас, през порите на кожата ни префучават годините-ветрове с лъх на вар и цимент, с грохот на изсипани колички пръст и камънак по насипите, с усещане на скоравени от пот и мраз ватеници около врата като гилотина, с вкус на рядка бобена чорба от общи, бригадирски казани. Длани, опърлени от тухли и умора. Неспирен вик:

— Дай бетон! Дай бетон!

Къде не пръснахме младините си като семена! — мисля аз.

И какво поникна от тях? — отвръщаш ти иронично на мислите ми.

Виждам себе си отвисоко. Котловината бе една огромна шепа, по която пълзеше мравуняк от младежи. Аз с изгорели до бяло дочени къси панталонки и безръкавна фланелка, с островърха шапка от пожълтял вестник, почерняла от слънце и вятър като циганка, с обелени рамене правех разкопки на дъното на утрешния язовир.

— Изровихте ли тогава нещо на дъното? — продължаваш на глас мислите ни.

— Първата ми експедиция...

— Каква бе важна, като заминаваше!

— Мислех, че мъжете забравят.

— Забрава е от женски род.

— Добре, че копахме тогава. Щяхте да залеее цяла епоха.

— Каква?

— Неолит.

— Толкова ли е интересен?

— Изумителен. Открихме цял тракийски град отпреди 3000 години: Сефтополис при Копринка. Тракийският град е бил голям, импозантен. Със своите домове, улици, светилища, крепостни стени и украси ни изправя пред много загадки.

— Докато ти си изкопавала древен град, аз съм копал основите на нов град...

Умълчаваме се пред наивната обреченост на нашия живот. Бяхме се разделили, за да отидем в два несъществуващи града, отстоящи 3000 години един от друг. А сега се срещаме, извървели безкрайност от време. И стигаме пак до раздялата. Както седим един срещу друг, ние се виждаме млади, облечени в някогашните си старомодни, смешно мили дрехи. Пак подлавяме своите препирни, но сега мислено:

Все строях върху развалини!

А аз бранех развалини от строители!

Добре, че копахме ние за язовири и заводи, та да излязат наяве вашите находища!

А колко пакости нанесохте с вашето скоростничество!

Ако чакахме вас да чегъртате с ножчета за бръснене!

Келнерът се пресята през рамото ми и започва да нарежда приборите. Неохотно се връщаме в сегашните си дрехи, в сегашната си

възраст, в мълчанието си. Не ни прилича да сме запаянковци дори наум. Най-подходящо изражение за четиридесетгодишните е скептично-ироничното. Мълчим, всеки вторачен в приборите, които келнерът лениво нарежда пред нас. Залисиите около обяда са добре дошли. Той изчезва, сякаш нарочно, за да ни остави насаме. Мълчанието ни е така дълбоко, че ни се струва, чуваме гласовете си отпреди 17 години. Два млади гласа като два остри камъка се сблъскват и дават искри. Сега не смеем да нарушим мълчанието, като че ли да не опровергаем някогашните си думи, които продължават да изпращат своето ехо до нас:

Ние не си подхождаме и въпреки това...

Ние си носим раздялата в самите нас! — протестира моят глас, предизвиквайки нарочно възражения.

Зависи от нас да останем заедно!

Само от нас?

Само от нас двамата и от никого другиго!

Тогава раздялата е сигурна!

Защо?

Защото един от двама ни трябва да се нагоди според другия, а такъв няма!

Да се опитаме двамата да се нагодим!

Знам, това значи аз да се нагодя според тебе, а то никога няма да стане!

Да не мислиш, че много държа на тебе! — се наежва твоят глас.

Келнерът бутва под носа ни две порции.

— Какво е това?

— Пъстърва, пържена, току-що уловена от реката!

— Чудесно!

— И без това друго няма! — ни успокоява келнерът.

Нахвърляме се върху рибата, току-що излезли от ония гладни години. Келнерът стърчи над нас като наказание:

— Нещо за пиене? Карловски мискет, изстуден, екстра?

— Съжалявам, шофирам, не мога! А ти?

— Сама няма да пия!

— Тогава лимонада, но добре изстудена!

Келнерът ни поглежда със съжалителна усмивка. Започваме съсредоточено да се храним. Даваме си вид, че сме погълнати от това.

Ти протягаш ръка към резен бял, мек хляб. И улавяш в спомена чер, препечен като въглен резен.

... Цялата таванска стая бе окадена с мирис на прегорял хляб. Между две наши неизмерно дълги целувки филийката на електрическия котлон бе запушила и съвсем почерняла. Най-сладкият хляб в живота ни, напоен с вкуса на дългата ни, лакома целувка...

Съпругата ти навярно обича да ти угажда с препечен хляб вечер, когато оставаш в къщи. Тя е спокойна тогава и съвсем не подозира какви призраци извиква самата тя с престараването си да ти направи домашната вечеря по-вкусна. Знае ли човек какъв свят носи най-близкият до него? И в кой момент какви опасни асоциации събужда сам в другия? Може би приближаването към спокойствието е възможно само ако човек осъществи първата си любов и стигне с нея до последните си дни. А може би това носи други безпокойства, много по-страшни и неусмирими?

Очите ни се връщат към нас, уморени да се търсят далече през годините и да гонят изплъзващото се. Срещат се за миг, наново се откриват. Толкова пъти бях гледала в тези очи и с тези очи. И ти също — с моите. Погледът ми отскача към градината. Блъсва се в младата двойка насреща, която се смее. Дали не се смеят на нас? Колко ли стари и спънати изглеждаме в техните очи? Забивам поглед в чинията, търсейки тема за разговор от нямата риба.

— Не си ли заразен от епидемичната страст риболов?

— Само това ми липсва!

— А извънработно време какво правиш?

— Нямам извънработно време за страсти!

— Светец поради липса на време!

— Напротив! Минавам за голям грешник!

— Защо?

— Все ме критикуват за грешки... Нашият заспалко къде се запиля?

Гърлата ни пресъхват от жажда.

— Кой те критикуват?

— Най-необоримите! — Гласът ти посивя, не го познавам такъв.

— Ония, които никога не бъркат, а при всички промени все правилно

се ориентират по ветропоказателя.

Боях се, да не би да си станал като тях! — помислям хапливо.

Благодаря за доверието! — отвърщаш на мисълта ми.

Прости ми, но толкова бивши герои ни заобикалят! Камъкът съвсем е забравил, че е бил светец метеор на небето...

Не вярвам карьеристите някога да са били светещи метеори. Те са си били камъни, които е повлякла вълната на революцията.

Вече привършваме обяда. Келнерът чак сега невъзмутимо пристига и отваря две бутилки лимонада. Ти ми наливаш. Чашите се изпотяват. Поемам жадно, вдигайки чашата нагоре, и отпивам с очи една дълга глътка прохладно небе през листата.

— Как бе кръстила като малка лимонадата?

Стрелвам те със сепнат поглед:

— Бодлива вода... Как се сети?

— Винаги се сецам, като пия лимонада... Бодлива вода! — С иронична присмивка приглушаваш сантименталната нотка.

— Закъсняваш! — напомням аз.

Плащаш набързо. Тръгвам пред тебе. Минаваме край масата на младите. Навеждам гузно очи. Да изпитваш срам от младите! До какво доживяхме! Ти мислиш със завист, отключвайки колата:

Да бъдеш млад... Това е животът!

Всичко останало е разновидност на смъртта! — потвърждавам мълком.

Нищо да нямаш... Младостта е повече от всичко!

Но когато сме млади, не знаем това.

Една вечер се прибирахме със стъпки, които полагаха равни усилия да бъдат сговорни. С походката си аз протестирах срещу жените, които вървят ситно-ситно, за да изглеждат грациозни. И все пак не бе лесно съгласуването на крачките ни. Ти великодушно правеше стъпки с намален калибър, за да вървим редом. Имах странното чувство, че те задържам, дърпам назад, спъвам. Това би бил твоят вървеж, ако тръгнем в живота заедно: крачки с нарочно умерен калибър. Мълчанието ни бе наситено с проверка, с изпитване: ще можем ли да понесем цял живот заедно — целия дълъг път до края рамо до рамо? Вървахме сериозни — двама, събрали се на шега.

Вървахме като едно обещание за някаква вечност през преходния, разрушен свят. Тогава за пръв път долових един вътрешен диалог помежду ни:

Какво мислиш?

Това, което и ти.

Крачките ни не се погаждат.

Трябва да ги коригираме, всеки своята според другия.

Но всеки човек си има програмирана стъпка и няма право да я изменя, защото знаем ли едно такова нарушение каква катастрофа може да предизвика?

От всичко свое ли трябва да се лиша, за да те обичам?

Може би твърде много те обичам и затова не искам да се лиша от нищо свое, за да не се обезлича в твоите очи.

Няма ли да остареем заедно?

Не е ли по-добре далеч един от друг да остареем?

Ако сме заедно, няма да забележим старостта си.

Сега и младостта си не забелязваме, когато сме заедно.

Как да живеем?

Как да се справим с тая мъчна любов?

Ако бе лесна, нямаше така да ни погълне.

Не е по силите ни радостта да сме заедно.

Така ние спорехме мислено. Не съзнавахме, че мислим вече в диалог. Кой да ни разкрие тогава, че това е пълнотата на съществуването на човека?

Вътрешният диалог между двама души, които се обичат, е истинският, пълноводният поток на човешкото съзнание. В привличането и отблъскването, в присвояването и отчуждаването, в противоречивата пулсация протича вътрешният ни живот.

Ние сме същества, които получават контакт със света чрез две очи, две уши, две ръце. Включването на жизнения ток е възможно в два антипода. Ние можем да добием искрата на мисълта и чувството при сблъсъка на два свята, на плюс и минус, на „да“ и „не“. Цялостното се постига чрез противоречие. Мъж и жена — два полюса, които се съчетават, за да бъдат човек. Ами самотният? Самотният, за да се осъществи като човек, тоест да мисли и чувства пълноценно,

трябва вътрешно да се раздвои. Потокът на съзнанието трябва да тече, удрайки се в два противоположни бряга. Раздвоението е най-яркият израз на самотата и отчуждението. Двама влюбени — това е човекът, който не се чувства самотен сред пустинята на вселената. Колко кратък е неговият живот — почти едnodневка.

Ние двамата се бояхме от противоречията, от постоянния си креслив и мълчалив сблъсък, от неразрешимия спор на характерите си, а тъкмо този вътрешен диалог е бил мигът истински живот за нас.

Мъж и жена се срещат не само за да родят деца. Но и светът да се роди нов в тях. И те самите да се родят нови в света.

Вътрешният диалог между двама влюбени е новото раждане на света в едно ново съзнание. Там е неповторимото усещане за живота. Взаимно дълбоко облъчване на двама души. От единия към другия се отправят вълни, оттласкват се, пресрещат се и усилват. Безкрайността бушува между тия два насрещни бряга. Най-фина вибрация на кръстосани усети. Песента на света е вътрешният диалог между двама влюбени. Но ние я чуваме истински едва когато замлъкне.

Слънцето по пладне е снишило тревата и изкоренило всяка сянка по пътя. Летният ден носи амнезия — сякаш никога не е имало и никога няма да дойде мрачна есен, нито студена зима. Колата се носи през самото огнево сърце на деня. Изведнъж ни залива необузdana веселост. В един миг съзираме цялата необятност на летния ден. Да бъдем заедно, далече от погледи, свободни, на път. Очите ни, отключени за светлината, поглъщат околния свят като празник. Ти караш колата бавно, поемайки пътя на гълтки, за да продължиш насладата. Тоя летен ден ни мисли доброто. Все по-често обръщаш очи към мене.

— А какво стана с оня твой приятел?

— Коста? Преуспя!

— Виждате ли се?

— Служебно.

— Спомня ли си за приятелството?

— Често, щом му трябва подкрепа за кариерата.

— Още тогава долавях, че той ти завижда.

— И завистта е стимул.

— Поне добър специалист ли е?

— Голям спец по богослужение на събрания!

Едно време като младежки ръководител ти изнасяше беседи върху новия морал. Я ми кажи, какво е това нов морал? Срещна ли го сред живи хора? — питам мислено.

Срецнах го... по-често сред загиналите! — отвърщаш на мислите ми.

Облягам гола ръка въвн през прозорчето. Протягам я към топлата ласка на вятъра. Тънката ми кърпа пърха и се увива назад. Вятърът ме целува чак до зъбите.

— Духа ли ти?

— Не, много ми е приятно!

Притварям очи и оставям вятърът да ме къпе в своите топли вълни. Ти изместваш огледалцето, за да видиш в него лицето ми. Сегиз-тогиз стрелваш с бърз поглед отражението ми. Навярно там подскача някакъв кос отрез от бузата и ухото ми. Ти някога твърдеше, че най-красивото, което имам, е раковината на ухото. И обичаше да я целуваш. Тогава аз чувах бученето на океана. После тази музика замлъкна за мене. Сега грижливо държа кошницата. Най-скъпото, което имам — едно счупено гърне. Много ли съм ти смешна?

— Чудя се как още не си изгървала това гърне! — отговаряш на незададения ми въпрос.

— Две години от живота ми са пъхнати в него. Колко кръстосване пеша, ровене, чоплене... Дано с това успеем да спрем или поне забавим завиряването...

— Какво? Пак язовир ли ви гони?

Въздишам безпомощно:

— Един свят ще потъне на дъното.

— А един друг свят ще изникне от тая вода.

Ти се замисляш над нещо свое, до което аз нямам достъп.

— При вас, археолозите, навярно е по-друго...

— В какъв смисъл?

— Ровите земята, не си ровите един друг под нозете!

Отвърщам само с една горчива усмивка.

— Е, къде е спокойно, за кого? — избухваш ти.

— За посредствените — навсякъде! — те успокоявам.

— Изглежда, сивият цвят е цензът да напреднеш!

— Но ти беше една ярка боя, а си напреднал!
— Беше! — И махваш с ръка.

Заглеждам се в замаха на тази ръка. Тя мигновено се връща и залепя на волана. Сякаш е вързана за него. Ти улавяш крадешком погледа ми в огледалцето. Твоите дълги, източени пръсти ме затеглят и отвличат назад към младостта... Тогава ръцете ни не бяха вързани за нищо и замахът им бе свободен по всички посоки.

Бях се зачела в циклостилни записки, които изпълняваха роля на учебник. Ти четеше вестник. Усещахме как едно смъртно безпокойство се натрупва и сгъстява във въздуха край нас. Очаквахме нащрек мига, когато ще даде искра.

— Е, решено ли е за експедицията? — попита ти иззад вестника.

— Професорът каза да се готвя...

— Е, много хубаво!

Исках да видя лицето ти. Но то бе затулено от заглавия с едри черни букви. Вместо да прочета мислите ти, прочетох: „Младежки бригади на борба със сивия червей!“, „Паразитът заплашва реколтата!“, „Сплотени — срещу сивия червей!“

Опитах се да привлека вниманието ти:

— Слушай каква поезия има в тоя стар надпис. Същинско стихотворение:

*Гробът сега те съдържа мъртъв, кесарю,
който вчера говореше ясно с нас.
О, странно чудо. О, преславно видение.
Ти, великоименити, който се яви като някое слънце,
доблестен мъж с добродетелите,
сега лежиш умрял в малкия гроб.
Ох, ох, как пребиваваш безгласен и обезобразен,
без взор, съвсем без дух!
Като виждате това, братя, нагледно,
усърдно отдайте внимание на онзи,
който лежи тук
и който бе толкова голям,*

а сега е стеснен в малък гроб.

Вместо да те разсее, това те ядоса:

— Не четеш вестници!

— Ех, както всяка вечер, ти ще ми кажеш какво пише във вестника!

— Да не си неграмотна?

— Аз как ти казвам какво пише по старите български надписи?

— Много важно!

Как да не е важно! Да разчетеш истината за себе си. Ти си потомък на вековна мъка. Какво са носили твоите предци, за да се изправят на Балканския полуостров срещу хилядолетна Византия? Твоят народ е нямал блясък, но е имал нещо друго, по-силно, по-дълбоко и здраво, за да устои на силата на блясъка...

— Стига агитация за памтивека!

— Да живее подметката на стърницата!

Заядливка! — ме нарани погледът ти.

И по характери не си съвпадаме!

И по убеждения!

Когато се мръщиш, не ми и харесваш!

И последната точка отпада!

Нямаме нищо общо!

Добре! Тръгвам си!

Иди си!

Скочих. Ръката ти се препречи и хвана бравата.

Ще си отида! Няма и да се обърна назад! — мълком отсякох с рамо.

Никой не те спира! — отвърна мълчанието ти.

Но ръката ти ме спря. Бе добра и силна. Върза ме в прегръдка. Не можех да се съпротивявам на тая ръка...

Сега същата ръка държи волана и с едно леко извиване насочва колата като по релси. Сякаш не ръката води сега, а кормилото я държи и води. Пътят ни е грабнал и няма да ни изпусне, докато не ни заведе право по домовете ни и ни остави далече един от друг.

Ти гласно продължаваш мислите ми:

— Странно! Със собствените си ръце създадохме един свят, който върза ръцете ни! — Показваш как не можеш да отлепиш длани от волана.

Ръцете ти са развързани там, в миналото. Гониш по пътя спомена като изпусната свобода...

Тогава преодолях себе си и отблъснах ръката ти, макар че с нея се погаждах много по-добре, отколкото с тебе. Даже не помня за какво толкова сме се разсърдили. Грабнах си куфарчето изпод леглото, наблъсках вътре броените си дрехи, книги, тетрадки. Смъкнах роклята от прозореца и я пъхнах в куфара. Едвам го затворих. Едната закопчалка щракна и пак отскочи. От бързане да не би да не ми достигне силата до следващия миг хукнах навън. Забравих дебелината история на Египет. Отидох си, без да се обърна. Иззад отсрещния балкон ме следеше рошавата съседка. Светът ми изглеждаше рошав и противен като нея.

Ти остана сам в празната стая. Смехът ми те бе напуснал. Ти за пръв път почувствува, че си в разрушен таван. Започна да се разхождаш назад-напред като звяр в клетка. Цял ден място не можеше да си намериш. Ту вземаше моята книга за Египет, зачиташе се в случайно отворена страница, после я захвърляше. Търсеше някакви следи, оставени от мене. На стената над леглото бяха врязани с моя нокът шест чертици. Шест дни. Днес бе седмият. Един празен ден. Отвън стъпките на минавачите те караха да се вслушваш изтръпнал. Но все отминаваха и те оставяха още по-самотен. Най-сетне късно вечерта ти не издържа. Грабна историята на Египет и се спусна да ме дириш. Добре, че бе съществувал тоя Египет! Втурна се запъхтян в студентското общежитие за девойки. Портиерът, сприхав дядка, препречи входа:

— Ей, момко, къде? Мина часът за посещения!

Ти направи лице на икона:

— Да предам тая книга на една колежка!

— Дай, аз ще ѝ я предам!

— Трябва да ѝ съобщя нещо!

— Друг път!

— Много е важно!

— Знам ги тия важни работи!

Ти се повъртя още, мярна номера на телефона, написан пред апарата с едри цифри като за старчески очи, и излезе. Вмъкна се в телефонна кабина. Набра номера. Звънна телефонът при портиера. Ти бе майстор на студентски номера. За тебе не бе мъчно да изиграеш стария портиер.

— Альо, молим! — се обади хрипкавият му глас.

Ти избоботи с престорен глас в слушалката:

— Ей, другарю! Тук пожарната команда.

— Альо! Не се чува!

— Другарю! Тук пожарната команда! Подпалил се е котелът на парното ви! Кой е отговорник?

— Ама беля!

Дядката хукна в мазето да види как се е подпалил котелът без грам въглища. Ти се вмъкна в общежитието и изскочи нагоре по стълбите. Не бе сигурен в коя точно стая съм аз. Започна да се разхождаш по цялата дължина на коридора. Вслушваше се дано смехът ме издаде зад коя врата съм. Но съвсем не ми бе до смях. Разбрах, че за мене вече няма връщане от оная съборетина. Вътрешно бях останала там завинаги. Поне най-същественото от мене бе останало там. От една врата излезе Павлина. Ти се обърна към нея:

— Моля те, повикай Неда за малко!

Павлина изживя моето смущение. Пламна като тухла, всади очилата си в трапчинката на носа и се завтече към стаята. Бе така задъхана, че едвам разбрах думите ѝ:

— Излез по-скоро! Чака те в коридора!

— Кой?

— Твоят...

Вече приятелките ми не те наричаха „Сухар“. Забравих дори косата си да оправя. Ти бе застанал в коридора с гръб към нашата врата. Палеше цигара. Знаех, че когато си потиснат, търсиш опора в цигарата. Гърбът ти изразяваше унижение, което ти никога нямаше да ми простиш. Приближих се изотзад:

— Какво има, колега?

Ти се възви на половин рамо:

— Забравила си тая книга!

— Благодаря! — Посегнах да я взема.

По коридора мина студентка и тактично обърна глава към стената.

— Ела си у дома! — каза ти тихо, без да пуцаш книгата.

Теглейки книгата, произнесох на висок глас:

— Мисля, че друго не съм забравила!

— Забравила си уговорката: десет дни!

— И шест ми стигат! — Посочих, че ми е дошло до веждите.

Тогава ти изрече злъчно:

— Десет дни са необходими!

— За какво?

— За да се излекуваме окончателно един от друг!

След колебливо мълчание процедих през зъби:

— Добре! Щом трябва да глътна цялата горчива доза!

И се върнах на тавана. Врязах с нокът още една чертица на стената. Ти задържа ръката ми:

— Тоя ден не се брои!

— Един сърдит ден!

— Дължим си един ден, запомни! Един изгубен ден!

Ето го нашия ден! Цели 17 години бе узрявал, за да падне в шепите ни като сочен плод. Би било неблагоприятност към случая да го изтървем и стъпчем. Този ден ни принадлежи. Би ни проквел, ако се съпротивяваме на слънцето му. Колко дълъг и мрачен бе тунелът от тежки дни, извеждащ до светлината на тоя ден. На всички минали дни, на всички свои дни прощавам заради единствения ден на срещата ми с тебе.

Съвсем намаляваш скоростта. Сякаш бавният летен ден влива в нас своя ритъм, носещ нещо от вечността. Нали уж знаем, че всеки опит за връщане назад е изгубена схватка с времето? Но въпреки това вътрешната ни спирачка отказва. Протягаш ръка към моята върху кошницата. От допира ни лумват забравени тръпки от предишни докосвания. Ти поемаш моята днешна кротка, уморена ръка едновременно с някогашната ми млада, немирна, неудържима ръка. Пулсът ти отсега и отнякога пробива дланта ми и прониква в мене. С дълги, покоряващи пръсти обхващаш моите малки, тихи пръсти. Годините са изтекли през тях и чак сега ние разбираме това. Без да се

гледаме, без да продумваме, за един миг само ние си казваме натрупаното през живота ни. Колко дълъг и колко кратък е бил тоя живот! Моята ръка се замисля дълбоко в твоята: че тоя златоок ден е може би най-хубавият от дните ми, че не искам никога да дойде вечерта, когато ръката ми ще трябва да се изтръгне и прибере далече от твоята. А пък твоята силна, самоуверена длан горещо твърди, че цял живот е била празна и чак сега е пълна, преляна догоре и трепере да не би да разпилее това богатство, и го държи здраво, и никога няма да го изпусне.

Това е най-краткият миг в нашата кратка среща. Всъщност едва в тоя миг се срещаме. Светкавично приближаване, бегло докосване и отново разминаване. Ти не носиш венчална халка. Нито аз. Ние сме от първата следвоенна генерация, която се венча без поп, без сватбено було и без размяна на пръстени. Но аз чувствавам твоята халка на същия пръст, на който някога нави кичур от косата ми. Един лъскав, черен пръстен. Бяхме се заплеснали в някакъв философски спор. Внезапно скочих да взема нещо. Изпицях. Кичурът коса, навит около твоя пръст, ме дръпна със страшна сила. Това бе нашата венчална халка, която ни държеше до болка един до друг. Незаличима халка от нашата циганска сватба горе на мизерния таван. Сега на същия пръст имаш невидим пръстен. Една студена, неразчупваема верига. Тя стяга ръката ти в самия ѝ корен — в желанието, във волята. Уж държиш ръката ми, а всъщност допирът ни не се състои. Вътрешно се отдалечаваме един от друг. Сякаш докоснахме не ръцете си, а всичко, което ни разделя. Понякога най-голямото разстояние е между слети ръце.

Издърпвам ръка не от тебе, а от това осезаемо отчуждение. Хващам кошницата като спасение, а ти — волана. Гледаш напред. Аз гледам встрани. Само да не поглеждаме навътре в себе си. Колко е светло вън от нас! Ти чувствуваш съвсем определено, че вече не ти преминаваш през света, а светът преминава през тебе и оставя своя отпечатък от багри, образи, аромати, звуци и движения. И аз не помня никога пътя така разтворен пред мене. Накъде? Нека нищо не мислим. Накъдето пътят сам ни поведе.

Овощна градина край шосето. Дръвчета, сякаш окичени със запалени фенерчета. Праскови! Как не си ги забелязал на идване? Като че ли ей сега са узрели. Или ти си минал с превръзка на очите. Спираш колата. Аз нищо не казвам. Боя се да погледна часовника си.

— Да си откраднем по една праскова!

Искаш сам да си повярваш, че си някогашното момче. Да се опитам и аз да стана някогашното момиче. Оставям кошницата със забавени движения, като на филмова лента. Слизаме, отворили широко очите си за света, ако ще да ослепеем от слънце. Дочуваме високо в небето звънарнята на една чучулига. Превръщаме се в тромави деца.

— Дръжте го, краде!

— Мълчи, за тебе ги бера!

— Не, от ония!

Гмурваме се навътре в шарени сенки. Градината навлиза в нас, а не ние в нея. Поемаме дълбок дъх да напоим душите си с тоя нежен лъх на плодове. Обгръща ни целебна тишина и покой. Само такъв покой, далече от шумотевица и бързане, е плодоносен. Дръвчетата са зелени гнезда на прохладен ветрец. Избликва свежест от всяка наша стъпка. Вдигаме един към друг ведри погледи, измити в зеленината, погълнали небето. Очи! Това са нашите небеса, под които можем да виреем ние. Разбираме, че сме живели досега без небе.

Откъсвам една праскова.

— Прилича ти...

— Да крада?

Всички сме крадци на нещо!

Ще ми прилича ли да крада щастие?

— Знаеш ли новия виц? — отбягваш мисълта ми.

— Най-новият виц е, че ти разправяш вицове!

Виждам, че в твоите спомени съм си останал голям чукан! — помисляш с горчива полуусмивка.

Важното е, че си останал в моите спомени! — отвърщам мълком.

Погледите ни, като пресети през сито, се търсят, за да си кажат нещо през листата.

— Е, какъв е новият виц?

— Броят работната ръка по забрадки: Днес имахме на полето толкова забрадки!

— Брой ги някоя чанта от мъжки род.

Проникваме по-навътре. Зелената тишина на тревата гъмжи, пренаселена с невидими трагедии и веселия на насекоми. Всяка клонка се протяга към слънцето с птича песен. Признай си, авточовече, отучил си се да разговаряш със земя, вода и вятър, отучил си се да им разбираш езика, да мислиш с корени и клони, да протягаш с всеки лист шепа към небето за капка дъжд. Двамата долавяме разокования глас на природата в себе си.

Поглеждам към тебе през клоните. Разменяме си една усмивка като овошка, надникнала зад висока ограда. Посягам да откъсна недостъпна, руменобуза праскова. Мисля за друго. За пропуснатото време. Още малко, още съвсем малко да протегна ръка, и с върха на пръстите си ще докосна времето. Ти прегазваш тревата помежду ни, сякаш стъпкваш годините, прехвърляш границата, изкопана от задълженията, обидите, възрастта. Искаш да ме привдигнеш нагоре към клона, да хвана времето, да го откъсна като плод. Но осъществяваш това по друг начин — в спомена. Нашето поле на действие е миналото. В настоящето ръцете и волята ни са вързани.

Обхващаш ме с някогашните си свободни и силни ръце. Високо вдигаш момичето, което имаше тяло, звънливо от смеха. Сякаш не ти ме държиш, а аз те повдигам в своя смях нагоре към клоните, натегнали от плодове и птича песен. С моя някогашен смях, който звучи в паметта ти. Уж се смея по същия начин, а ти чувствуваш някаква раняваща разлика. Какво бе онова неповторимо звучене на младежкия ми смях? Ти се замисляш над тая гатанка. И внезапно сякаш някой ти прошепва отговора. Много просто! Същият смях, само че тогава проочаваше не на място! Без причина. Тъкмо в най-неподходящ момент. Ето тази неуместност го правеше изненадващ и завладяващ. Изгубил това свойство да избликва, когато най-малко го очакваш, сега смехът ми напомня сериозност.

Добре, че миналото е нестареещо. Така настоящето може да се подмладява чрез спомени. Двама чувствуваме слънцето, разтворено в кръвта си. Не можем да се докоснем дори мислено, без да избухне помежду ни миналото, което ни свързва и разделя. Залутан по следите на младежкия ми смях, ти се натъкваш на един далечен изгрев.

Бе ранно утро. Котешко жално мяукане ни събуди. От разсъмващата светлина всичко бе бакърено — дори черните ми коси. Стори ти се, че ако ги дръпнеш, ще издрънчат. Надзърнахме през прозореца към мяукането. Слънцето още едва никнеше от червените покриви, червено и огромно. Бездомна котка, стъпила с четири лапички в една точка на самотна, изшилена греда, висеше с настръхнала опашка над кладенеца от руини. Носеше на извития си гръб облаците.

— Сираче от войната! — каза ти.

Втурнах се навън да спасявам клетото животно. Ти ме вдигна към покрива. Предутрен ветрец заигра с широката ми хасена нощница. Смехът клокочеше в ръцете ти от цялото ми тяло. Усещах слънцето, изгряващо на рамото ми. Пресегнах се. Ръката ми все по-близо се протягаше към котката. Мяукането се засили, изпълнено с надежда и нов страх. Изведнъж залитнах в ръцете ти. Смехът ми падна долу в дъното на кладенеца. Двама погледнахме изтръпнали към оная костница на тухлите. Мяукането пак стана отчаяно и пронизно. Ти ме вдигна по-високо. Стъпих с бос крак на рамото ти и хванах треперещото животно. Слязох с котешка пъргавина от рамото ти. Приседнах върху изкъртената стълба, турих сиротното коте в полата си и го замилвах. Мяукането полека-лека преля в мъркане. Моят смях отново огласи развалините. Утринната светлина разтваряше дивите цветя, избуяли в съсипните. Разрушенията дишаха и цъфтяха. Слънцето никнеше като огромен мак от червените керемиди на покривите...

Подавам ти една праскова и те връщам в настоящето. Впиваме зъби в прохладните мъхести бузи на плода. Едновременно сме там и тук, в някога и в сега, някогашните и сегашните. Времето се събира в нас. Компактно време. Изпитваме непознато удовлетворение от това. Носим в себе си трайността на преходното. Как да продължим тази мигновена вечност?

Търся място да приседна на тревата. Градината е някак делова, непригодна за разходка. Коси подпорки под клоните на всяко дръвче ни спъват. Текат вадички, облечени в треви, между строя на варосаните дръвчета.

— То не е градина, а работна площадка!

— У нас няма място за излежаване!

Поне за две минутки да приседнем на тревата. Усещаме непреодолимото земно притегляне. Летният ден е преизпълнен с тихо чувство за зрелост, със спокойствие, натежало от слънце. Обещава ни приобщаване към света на треви и дървета.

— Ето тук! — показваш ми една по-свободна полянка.

Постилам шалчето от главата си на тревата. Присядам върху него. Понечвам да се облегна на ствола на едно дръвче. То е варосано до коляно. Ти се излягаш до мене и захапваш един стрък трева. Аз се отдръпвам от стеблото:

— Май варосах гърба си!

Ръката ти посяга, но не посмява да изчетка следите от бялата вар по роклята ми. Край нас се сключва звънлив обръч от щурци. Седим близко един до друг. Ръката ти мислено се забравя на гърба ми. Правя се, че не забелязвам този стремеж към докосване.

— Ти си изгуби целия ден!

— Ех, един загубен ден!

Замлъкваме. Улавяме се в еднопосочни мисли. Виждаме оная седма чертица, врязана в стената за изгубения ден от младежката ни свада. Връщаме се в полустаята на небето. Гнездо на излитащи звезди. Двамата седяхме също така един до друг. Твоята ръка се плъзгаше към тила ми. Ти ми четеш на глас Спиноза, любимия ти философ:

— Природата е причина сама за себе си.

— Как така?

— Тя се самозаражда, саморазвива и самосъздава.

— Спиноза какъв е?

— Материалист.

— Едно дете казва „*диалектрически* материализъм“. Твоят Спиноза не е *диалектрик*.

— Всеки случай по-голям диалектик от нас. Той казва: „*Omnia determinatio negatio est.*“

— Какво значи?

— Всяко определение е отрицание.

— Ами твоето определение за любовта?

Смеех се неудържимо. Забравях дори от какво ми е станало смешно. Да би ме попитал някой, доста бих се зачудила защо

всъщност се смее. Ти оставяше книгата. Тъмнината се съгъстваше. Стените изчезваха. Нашата стая-люлка се откъсваше от земята и се понасяше в безпределността. Аз идвах към тебе. Първо изгръваше голямото ми рамо. Излизах от тъмнината, а светех цяла. Обицата на новия месец, окачена на ухото ми. Облечени само в лунна светлина, удивени един от друг, заставахме пред вечното първооткритие на влюбените. Твоят пулс като чука удряше гърдите ми. В отговор отекваха тихи, звездни експлозии в погледа ми. Полумесецът котешки пълзеше по покрива, надничаше през пролуките, за да ни даде да се видим осветени през различни ъгли, отвред, цели позлатени. И да не можем да се забравим. Ние се виждахме отразени в очите си, красиви един за друг и за никого, освен нас. Не е ли това най-високият връх на човешка красота? Люлеехме се в обърнатата мрежа от звезди. И заспивахме с преплетени тела. И сънищата ни се смесваха.

А сега се събуждаме разделени, чужди, с непознати един за друг дни, домове, пътища. Ние натрапваме на тихата природа своето настроение и тя го приема на доверие, без да възрази. Всичко наоколо се изпълва с нашето объркване. В слепите ми очи удря един кълвач: „Има ли смисъл? Има ли смисъл?“

Тревите не се изхабяват в търсене на мисъл! — разсъждаваш ти като ехо на кълвача в слепите ми очи.

Смисъл... Ние преминаваме от край до край живота си под терора на смисъла. Всичко, каквото вършим, каквото чувствуваме и мислим, бива претегляно на везните с двете блюда: има смисъл — няма смисъл. И според това, кое блюдо натежи, се определя изборът ни. Раждаме се и умираме в мита за смисъла, без да можем да се изтръгнем поне за миг вън от него, за да го съзрем. И така си остава за нас неясна неговата същина.

Какво е това смисъл?

Нейде в самите корени на съзнанието си ние носим императива на смисъла. Той диктува постъпките ни, оформя чертите ни, прецежда стойността на желанията ни. И колко пориви, убити в зародиш, защото няма смисъл! Дали е някакъв вроден усет, който ние унаследяваме с инстинктите си? Но ако бе така, защо ще го търсим в нещата вън от нас

и все няма да го откриваме? Или го има, или го няма. Защо трябва да си го създаваме от нищото?

Най-грубо ние отъждествяваме смисъла с ползата. Това е примитивната самозащита срещу големия, неутолим глад за смисъл. Така е най-лесно и най-достъпно. Още от малки ни учат, че трябва да избираме игри, другарчета, книжки, от които да има полза. Всичко друго е безсмислено, опасно, излишно. По-късно, в зрялата възраст, ние вече сме придобили начална инерция да подбирате приятелства, връзки, среда, пътища, начин на държане, от които да имаме изгода. И без да се усетим, властният закон на смисъла ни превръща в егоисти, а понякога и в самооправдани престъпници.

Друга по-благовидна разновидност на диктатурата на смисъла е резултатът. В съзнанието ни успехът, постижението, целта изместват и заменят смисъла. Няма защо да хвърляме силите, чувствата и надеждите си върху нещо, което не обещава сигурен резултат. Съобразителните добре премерват възможностите за сполука и знаят да осмислят всяка своя битка, вярвайки, че победата осмисля битката. Ако предвижданията им не се окажат прави, тогава провалът унижава самочувствието им на хора със здрав смисъл. Те се срамуват дори от спомена за всяка своя неуспяла дързост. Каква безсмислица са допуснали!

А тия трезви глави не подозират, че са замъглени от хипноза за смисъла. Тъй нареченият здрав смисъл е болестна зависимост от измисления, фетишизиран, тираничен смисъл. И те не са способни на нито един щедър жест, на нито един рискован скок над пропастта, на нито една внезапна и безвъзмездна нежност. А тъкмо тези непреднамерени пориви придават аромат и очарование на живота. Безнадеждната любов е най-силна и незабравима. Отчаяната неравна борба, при която се отива на явна гибел, е върховен акт на духа. С оглед на прекия резултат, на ползата, на възнаграждението — всяка благородна саможертва е безсмислена. Но такава светла, привидна безсмислица придава възвишен смисъл на съществуването.

Ако бихме могли да проникнем в жизнената сила на тоя род безсмислие, може би всичко ще се обърне наопаки, или по-точно: всичко ще дойде на своето естествено място. Битието няма да ни опустошава със своята нецелесъобразност, а, напротив — тъкмо в

неговата привидна безсмисленост ние ще открием загадъчната му красота и величие и неговия обратен, недостъпен за нас смисъл.

Търсим все смисъл в трайността, в последователността, в обещанието за развитие. А забравяме, че разпукването на живота е в мига. Ако съзнаем това, гнетящото ни безсмислие изведнъж ще се напои с особен смисъл, който закотвя битието ни в мига: радостта от самото усилие, макар и напразно. Упоението от самото чувство, макар и несподелено. Гордата тръпка от подвига, макар и обречен.

Но обременени от неотстъпния натиск на смисъла, ние сме слепи и недъгави да се раздаваме на мига. И в своята доживотна гонитба на смисъла ние обезсмисляме живота си.

Тишина. Минахме през толкова шумотевици и трясъци, че започнахме да се съмняваме в съществуването на тишината. Превръщаме се за миг в трева, блажена от тихия си растеж. Ето го нашето циганско лято! Нищо друго не ни е нужно, освен присъствието ни. Поемам те дълбоко с всичките си бронхи чрез въздуха край мене. Нужно ми е твоето дишане наблизно, за да дишам. Тринайсет пъти на минута трябва да вдишвам. Тринайсет пъти на минута ще ми липсваш утре. Тоя наш общ въздух ни кара с пълен гръден кош да поглъщаме аромата на света.

Аз и ти. Това е пълнокръвен човек. Само двойни сетива, двойни мисли включват ток във веригата на съществуването. Двама заедно, които се обичат — ето човека в пълен капацитет, осъществяващ възможностите си до предел. Двойното преживяване съставя единната вибрация на живота. Възприемаш света по-цялостно, чувствуваш по-интензивно всеки миг, тръпнеш с всяка своя клетка. Присъствието на любим човек е оня катализатор, който стимулира жизнената енергия. Ние зазвучаваме внезапно с цялата си недокосната клавиатура. Любовта е най-осезаем допир със света, макар че преставаш да го забелязваш, а може би тъкмо за това. Тя отмахва вътрешните ни граници. Събужда всичките ни сетива и способности за чувствуване. Един неврон затрепти и предизвиква цяла гама вълни от усети, нюанси, трепети. Радостите са удвоени, болките са удвоени. Светът е удвоен и събран в едно цяло. Един неврон звънне, а резонират безброй съседни и далечни неврони, получават се безброй непредвидени съчетания. Вълните се преплитат, наслагват, интерферират и дават нови, по-широки и обхватни вълни. Зазвучаваме като могъщ орган. Сами се превръщаме в ехо на собствената си музика. От това ехо в себе си измерваме своите дълбочини и върхове, своите бездни и своя зенит. Любовта може би иде от други звездни светове, може би е космически лъч, който активизира психоелектроните ни. Всичко уж ми е вече добре познато, изпитано, а пък едва сега откривам чудесната му непознаваемост и неповторимост.

До какъв сантиментализъм изпаднахме!

Едно момиче, което още нищо не знае, се залива от смях в младостта ни. Днес тоя звънлив смях отеква в мълчанието ни. На кого се смееш, лудо момиче, в прегръдките на едно момче? Не се ли смееш на нас, които седим така вдървено един до друг в прасковната градина,

без да се погледнем, сякаш да не прочетем в очите си доживотна присъда.

Стъпки разплискват тишината. Щурците в тревата се плахват и замлъкват. И смехът на момичето плахнат замира в паметта ни. Събуждаме се от странното компактно време. Изправяме се в настоящето, гузни и раздалечени един от друг. Селянка, възпретнала престилка, бърза към нас. Тръгваме си като заловени в кражба.

— Чакайте да ви дам праскови!

Спираме се, засрамени от бягството си. Тя протяга към нас пълна престилка:

— Така ще изгният! Грехота е! Няма кой да ги обере!

Напълва ни джобовете. Лицето на тая утрепана женица ни се струва самата доброта, която цял живот сме търсили и никъде не сме срещнали. Иде ни да се наведем и да целунем напуканата и ръка като на стара икона.

— Много мило! Само че няма къде да ги сложим! Благодарим!

— Вземете още! Да занесете на децата!

Побързваме да се отдалечим. Селянката ни изпраща с дълъг удивен поглед. Нищо не може да убегне от тоя поглед. Двама закъснели млади. Градината приюти един кратък, откраднат празник. А може би доверчивите очи на селянката съчетават двата ни образа, за да разгатнат какви черти имат децата ни. На кого ли биха приличали нашите деца? На колко ли години биха били те? Почти на толкова, на колкото ние бяхме тогава. Невероятно. Сякаш сме унищожили себе си в самия си разцвет.

В огнената сърцевина на деня — в зенита — е забита птича песен. Чучулигата от своята звънарня вдига по-високо деня на крилете си. Къде отиваме? Пътят знае по-добре от нас. Ти дръпваш вратичката на колата с поривист жест. В началото движенията ти бяха затворени, стегнати, сякаш годините са ги омотали с безброй невидими въжета. Сега неусетно се отвързват и стават неотмерени и изсилени. Вместо да ги освободи, това развързване ги прави по-забъркани. Замахът ти удря до болка в невидими прегради и се връща назад, и пак се бие встрани, като птица о затворен прозорец. Стъклото не се различава от въздуха, но е твърдо и студено и не пуца желанията да излетят на воля. А

просторът е така близък, дели ни от него само тънкото прозрачно стъкло на въздуха. И ние внимаваме да не строшим това невидимо стъкло, което ни разделя.

Колата потегля. Затвори в някаква кухня на спомена като в пещера зноя на този ден, трепкащата мараня над главите ни. Завържи във възел тези огнени жици, лъчисти нишки, които са ни заплели като паяжина. Запази това жужене на мушиците в слуха си като в раковина, която заключава вечното ечене на морето. Остани в този горещ ден, вкорени се, врасни цяла в зноя му!

От вятъра кокът ми се развива. Захапваме по една праскова. Изведнъж заедно със свежия сок на плода в нас прониква необяснима, безпричинна радост. Всичко ни развеселява. Дреболиите придобиват огромен смисъл. Гълтаме с детско лакомство прасковите. Насреща по пътя се задава клепоуха сянка. Мъдрецът на мостовете, тълкувателят на загадките на пътищата, нашето магаре, събрало търпението на вековете, върви отвъд времето, отвъд скоростта и преде с дълги уши хоризонтите. На челото му подскача червен пискюл, да го пази от лоши срещи. Поздравяваме със смях приятеля си от детските приказки.

— И магарето стана туристически обект!

— Чужденците го снимат наред с джамиите.

Наоколо под избелялото небе димят изгорели от суша стърнища. Зад гърба си ние сме оставили несвършени, застрашени дела. Напред ни очакват усилия, задължения. В домовете ни — обвързващи грижи, самота на двама, препълнена с умора и пустота. А ние сега ликуваме. Срещата ни е бликнал извор сред нажежена пустиня. Ветрецьт от движението на колата развява косите ми, те своеволно падат към твоето лице. Приемаш ги като крадлива ласка. Бързешком ги оправям назад по посока на вятъра. Ти ме разпознаваш в това ловко движение, останало ми от младините, макар че косата ми не е така буйна. Разпознаваш ме и в други привични движения на веждите, лицето, устните. И пак една бучка задавя гърлата ни.

— А, забравих си кърпата!

— Остаряваш, момиче!

— Напротив! Аз като млада бях много разсеяна! Подмладявам се.

Колко забравени книги, тетрадки, билети за театър, уговорени часове усложняваха и без това мъчната ми младост.

— Помниш ли поне къде я забрави?

— Навярно в градината.

Извиваш колата на непозволено място.

— Не се връщай! Луд ли си?

— Откога стана суеверна?

— Нали бързаше?

— Аз пак бързам!

Сякаш сме забравили младините си нейде край пътя и се връщаме да си ги вземем. Пътят тече назад. Възможно ли е връщане? Едно завъртане на волана, и ние се носим обратно. Заличава се възрастта и още по-релефно изпъква. Отдръпва се светът наоколо и още по-силно се налага. Времето се обръща и потича в обратна посока.

Колата пак спира край прасковната градина. Слизаме и се затичваме през слънчевия дъжд, рукнал из рехавите сенки. На един клон виси моят шарен шал и процежда ярките си бои през ситото на листата. Селянката го е закачила — ако се върнем, да го намерим. Ветрецьт го повява като поздрав от жената с добрите очи. Ти го откачваш внимателно, да не го скъсаш. Подаваш ми го. Бързешком го издърпвам. Ефирната тъкан се изнизва от ръката ти, за миг свързвайки ни с двата си края. Изтръпваме от вътрешно докосване. Все повече електричество се насъбира помежду ни. Всеки миг може да се разрази. Какво ни пречи? Ние сме сами. Свободни от еснафски скрупули. Тоя ден ни принадлежи. Той ни е подарен от скъперника случай, който по някакво чудо днес е станал щедър. Допада ни откровената яркост на тоя летен ден, горещата пазва на вятъра. Всичко е в унисон с ехтящата радост в нас. Една безкрайност вън и вътре в самите нас. Този слънчев ден би ни проклел, ако се съпротивим на слънцето му. Ние сме близко един до друг. Само четвърт посягане с ръка, и ще си принадлежим. Но не това ни е нужно. Нищожното разстояние помежду ни е непреодолимо, защото ние сме свикнали да търсим или всичко в живота, или нищо. Само не половинчатост. Този наш фанатизъм! Озъртаме се мълком в градината. Сякаш сме забравили още нещо, без което не можем да продължим пътя си.

Настроението ни се мени със завоите. Все пак сме заедно. Пред нас е прострян още един отрез от пътя. Усмивката на деня все още не се е прибрала. Все още вратите на домовете ни са далече. Радостта ни става така огромна, че изведнъж се натъжаваме. Колата навлиза от бляскавата бакърена светлина на жегата в тунел от дървета. Короните им се прегръщат горе над самия път. И сянката им е нежна прегръдка. Асфалтът тече като тиха река. Спомняме си шосетата и проходите, които прокарахме с младежките бригади, дръвчетата, които садихме. Изсипахме младините си с пълни колички пръст по насипите на пътищата. За да минат по тях други, непознати, непонятни нам младини. Заровихме в сипеи и пясъци най-бодрите си стъпки. Станахме кофражи, арматури и бетонни основи. Вградихме сянката на младостта си като Струна невеста в градове, мостове, язовири. А сега със закъснение ни връхлита неизживяната ни младост. Това е отмъщението на чувствата, пренебрегнати някога. Все повече се желаем. Все повече ни съхнат гърлата.

— От гонене на времето си изпуснахме времето! — изтърваш гласно мислите си.

— Морето ни бе до колене...

— Преимущество на младостта. Може би тъкмо на това чувство, че морето е до колене, човечеството дължи своите крачки.

Чудно човешко свойство! Вярвахме, че всичко ще постигнем с един замах. И се нагърбвахме с непосилни дела. Да преобразим една изостанала страна. Да прескочим цели столетия. Невероятното ни се струваше възможно. Революцията е винаги двадесетгодишна. Тя носи тая наивна младежка вяра въпреки суровите предупреждения на историята, въпреки ръбовете на реалността, въпреки всичко.

— Бяхме отприщена река! — казваш с комична важност.

И двама прихваме. От една дума може да изникне цяла епоха. Някога бе на мода епитетът „отприщен“. Още от първия ден на свободата във всяко стихотворение, печатано из вестниците, във всяка реч по митингите, във всяка уводна статия и всеки възторжен репортаж всичко бе отприщено: народ, песни, език, път, таланти, мисли, енергия. Всички образи в поетичната и ораторската реч се въртяха все около отприщена река, разбила прегради и бентове, потекла на простор. От тая дума ни облъхва вятър от младините ни, наситен с озона на забравена дързост и бодрост.

— Какви бяхме смешни!

— Тъжно е, че вече не можем да бъдем смешни!

— Сега сме още по-смешни!

Ако можехме да се видим отстрани! Уж сме се променили, а сме си същите. Верни на фантазиите си. Все още не можем да приемем живота такъв, какъвто иде насреща ни. Напразни са били раните, безсъниците, умората, скуката, щом не сме прозрели най-простото: как да живеем свободно. Как? Имаме право на един ден. Защо да не го изживеем, без да мислим? Желанието ни свършва в невъзможността — там, откъдето е тръгнало. Ние знаем: трябва само да започнем, за да не можем да се спрем в чувствата си. А сме във верижна обвързаност: семейство, професия, общество. Някога бе рано. Сега е късно. Винаги сме били длъжни на някого или на нещо. Когато избирахме, все предпочитахме да пренебрегнем себе си. Все за друго, въвн от нас, по-важно от нас мислехме. Останали сме си непроменени, като замразени. Животът ни е очукал, изравнил е ръбовете ни, но не ни е направил по-пригодни към реалността. Рефлексът да се самообуздаваме ни е станал втора природа. Не умеем да живеем, да се радваме на случая. Не трябва дори на шега да започваме, защото всичко вземаме прекалено на сериозно. Нашата непроменима черта е: самоогравване.

Прасковите вече не ни са вкусни. Добрата селянка ги изсипа в шепите ни за нашите деца, които не са наши. Странно! Една друга, по-хладна връзка е създала нов живот, който е по-силен от собствения ни живот. Една анемична полуобич е родила нещо пълнокръвно — деца. А една голяма, пълноценна любов не е родила нищо. И всички съдбовни срещи, всички спомени трябва да отстъпят пред надмощието на по-слабото чувство. Последниците от това получувство отхвърлят на заден план собственото ни съществуване.

Пробягва крайпътна табела: До „София 60 км“. Толкова е близко домът, който ми стана така далечен. Да се върнем в предишния си семеен живот! Това е нелепица. И все пак цялото ни същество го приема като единствено разумно нещо. Една инертна, послушна лъжа, венцеславена от самодоволната добронравност на обществото, което се самоизтъква като ново.

— Ожаднях! — прошепвам сякаш в пустиня.

Пресягам се назад към плажната торба. Спираш колата. При тия движения тънката кърпа се изхлъзва от косите ми. Ти не забелязваш, че лицето ти като слънчогледова пита е обърнато все към мене.

— Защо си се натоварила с тая вода? — Поемаш термоса.

— За мъжа ми... Водата е минерална.

Отвинтваш капачката предпазливо:

— И той ли страда от язва?

— Не... Но я пие.

— Като предпазно средство?

— Казва, че тая вода му пречиства глътката от горчилката на деня.

Наливаш ми вода, внимателно ми подаваш. Пия жадно. После наливаш на себе си. Вече избягваш да ме гледаш. Помежду ни се вмъкна третият. Навярно отдавна ти е известно, че съм омъжена. Как ли, кога ли, от кого ли първо си узнал това? Когато аз чух, че ти си се оженил, в първия миг ми се стори, че ми изскубват дъха. Но после привикнах с тая абстрактна представа за твоята женитба, станала някъде вън от моето време и пространство. И почти я забравих. Сега се сблъсквах с реалността: аз имам мъж — присъстващ, неоспорим, друг. Ти имаш жена — друга, неизбежна. Но най-поразяващото е, че това никак не ни поразява. Поклащаш термоса.

— Малко остана за твоя... съпруг! — Без особено усилие побираш тая дума в устата си.

— Нищо!

— Няма ли да се сърди?

— Той се е помирил с много липси, щом ме търпи още!

Не възразяваш, замислен.

— Веднъж ви видях на театър... — промълвяш неопределено.

— Кога?

— Доста отдавна... Ти беше с черна рокля.

— Ходите ли на театър?

— От време на време... Жена ми все се оплаква, че нямам навик да излизам вечер... Не срещам почти никого от старите приятели.

— Пръснахме се...

— Прибери ги в торбата си! — вадиш праскови от джобовете си.

— Ами за тебе?

— Моята дъщеря не се интересува вече от праскови. Дай ѝ магнетофон... Големи грижи ми създава! — Подкарваш колата.

— Моите ще им се зарадват! — Прибирам прасковите.

— Имаш ли деца?

— Две момчета. Единият е ученик, а другият — още събирач на марки.

Бях клонче, а неусетно станах корен. И все забравям това. И току се протягам към слънцето да разцъфтя. А аз трябва да си остана долу, в мрака под земята, да храня, да поя крехките, жадни мои клончета.

— Ще си имаш бели с тях. Днешното поколение е мъчно!

— Всяко поколение изглежда мъчно за старото. Ами ние да не бяхме лесни?

Сега помежду ни седят нашите палави деца. Вдигат глъчка, заглушават думите ни. Опитваме се да водим необвързващ разговор, сякаш в тяхно присъствие.

— Какво ще правиш на конференцията?

— Ами какво се прави на конференция? Съкращаваш в последния миг най-важните пасажии от доклада си, измънкваш го под носа си, преструваш се, че внимателно слушаш, докато другите мънкат своите доклади... Все едно и също.

— Важното е да се срещнеш с хора от разни страни, да имаш контакти.

— Превърнахме се в комивояжори на културата...

В далечината се виждат строителни площадки. Някакъв нов, неочертан още на хоризонта индустриален обект. Спираш колата и я прислоняваш в един тревист ъгъл край шосето.

— Ще имаш ли търпение да ме почакаш? Или ще дойдеш с мене да видиш моите разкопки? — питаш с една тревожна сянка в гласа си.

Близостта на твоята работа ни раздалечава. Толкова неосъществени замисли те болят. Все нещо ти пречи да ги изпълниш. И ти се успокояваш с това, че ти пречат. То е оправдание пред самия себе си. Но не си ли ти най-голямата си и непреодолима пречка? Годиците се изнизват. Трябва да бързаш, да се самоограничиш върху най-главното. Пропиля сили и талант да оправяш чужди грешки. Стига! Нямах право на авантюри. Малко време ти остава.

— Не, не искам да ти преча! — казвам решително.

— Да ми пречиш? (Ти можеш само да ми светиш! — се шегуваше някога и сега чувам това.)

— Тук ще почакам!

— Може да се наложи да се забавя!

— Не се безпокой за мене!

Проследявам с поглед отдалечаването ти. Вървежът ти е някак раздвоен: външно отправен към строежа, а вътрешно насочен към мене. Нищо друго не бих могла да ти донеса, освен раздвоение. Седя в колата сама и несъзнателно стискам кошницата с все сила, за да имам някаква опора. И тая опора е полустрошена. А дали твоите черупкови покриви са достатъчно стабилни, за да пазиш вътрешно равновесие? Вдигам поглед към един висок някогашен покрив далече, отвъд предела на тоя ден, отвъд предела на видимостта.

Вятърът прелиства вехта ученическа тетрадка, захвърлена там горе на стръмните керемиди край окаден комин. Листове, начертани с редове като за класно упражнение. Някоя дума задраскана, пак прибавено нещо. Вметнати на полето изречения, заградени в тумбести облаци. Моят млад, още неоформен почерк. Вятърът четеше дневника на едно момиче, което смяташе себе си за дъщеря на революцията. Накъде е разнесъл той, по кои посоки и кръстопътища е развял, до кои устни и чела е пръснал като цветен пращец ония младежки смешни самопризнания, така пълни с порив и противоречия? Или ги е разпилял с праха на пътищата? Или ги е засипал с пушеци и сажди от комините на тихи еснафски домашни огнища?

Някога си водех дневник на десетте „опитни“ дни. Дневник на собствената си най-променлива и неуловима същност — на първите си чувства. От него помня един стремеж, една наивна дързост за изясняване на неизяснимото.

ДЕН ПЪРВИ

Сама идвам и сама ще си отида.

Идвам да позная любовта не от формули, а с риск да получа рани от изгаряне. Дори да са неизлечими.

Да преодолея себе си, да пречупя усвоения от векове начин на мислене и поведение. Да сломя инстинктивния си момичешки страх и

глупав срам. Да стъпча предразсъдъци, съмнения, скованост. Това е равно на революция.

Гледам света отвисоко с освободени очи.

Лудешки весело! Усещам най-рядкото щастие на тоя свят: да съм свободна! Да имам самоинициатива в собствения си живот, да направя един експеримент в любовта, да измисля нещо, да закопнея за нещо и да имам смелост да го осъществя. Такива ще са хората на бъдещето.

Ние в тоя полуразрушен таван сме изгревът на утрешните хора.

Бъдете, млади влюбени, бъдете като нас! Не вървете по утъпкания път на лицемерния морал — той ще ви заведе до развалини!

Подсигуряване, обществено мнение, обвързаност, пресметливост, прикритост, принуда — всичко това убива чувството. А чувството е най-нежното цвете, виреещо на грубата земна кора.

Бъдете изобретатели, откриватели в любовта! Не бъдете епигони, чиновници и бюрократи в собствените си чувства!

За недораслите ми родители моята литнала на воля любов би се стоварила като тежък удар. Как да ги превъзпитам?

Не мога да понасям протегнати ръце, прибързващи да ме откъснат като плод и да ме направят своя собственост. Жадувам за едновременно прострени едни към други ръце, които искат не да вземат, а щедро да дават.

Защо ме гледате, съседи и състуденти, като аномалия? Толкова ли е странно да бъда човек, а не предмет?

Чуйте, хора, наведени над коритото на делника! Аз ви извиквам от камбанарията на една рухнала таванска стая:

Човекът започва да става човек!

Сърцето ми бие като камбана:

Покажи ми как обичаш, за да ти кажа какъв си!

Влюбени от цял свят, съединявайте се! (Това задраскано.)

ДЕН ВТОРИ

Предутрен трепет ме събужда.

Сама не мога да хвана себе си. Какво става с мене? Никога не съм изпитвала тая свежест на утрото, сякаш е първото утро в живота ми. Разсънва ден, цял от неизвестност. Добро утро, ден!

Обикновено заран се успивах. Струваше ми се, че цялата земя трябва да вдигна с раменете си, за да стана. А сега любовта ми дава

воля да ставам рано без никакво усилие. Сякаш двама си разделяме тежестта на земята върху своите рамене и я вдигаме високо.

Ти планираш стъпка по стъпка своя ден. Само мене не си запланувал. И аз нахлух в деня ти да го объркам и пренаредя.

Кожата ме боли от целувки като изгаряне от слънце.

Потопям се в утринната прохлада като в отрезвителна езерна вода.

Станали преди деня, ние двама държим целия огромен ден в ръцете си. Няма да го изгървем! Заедно с цялата ранобудна страна и ние сме на крак, по-бодри от всички.

Случва се толкова чудо: да се промениш за една нощ и да се събудиш нов и непознат на самия себе си.

Една сладка тревога: да не проспим новия ден, новото раждане на любовта.

От хоризонт до хоризонт светът е наш, гледан от нашето лястовиче гнездо, и все пак е тесен за любовта ни.

Следя сама себе си. Радвам се и се удивявам на това, което става в самата мене. И се изненадвам от себе си.

Само двама заедно сме човек — пълноценен, истински.

Ти си делови, а аз съм „отнесена“ според твоя израз. Но без мене ти би бил само сурова, твърда земя, лишена от криле. Без тебе аз бих била облаче, откъснато от земята и залутано в простора. Един без друг сме немислими, тъкмо защото сме различни до непримиримост.

Земята и небето могат да се съединят за миг в нас двамата.

Ти си мечтата към бъдещето. Аз съм паметта за миналото. И двама не живеем в днешния ден. Странно, ти си устремен напред към по-красивото, а си малко сух. Ти си копнежът, а си суров. Навярно такива трябва да бъдат мечтателите, за да устояват своята мечта.

Всичко се извява в своята обратна същност.

Аз съм поглед, обърнат към миналото, към по-трагичното. Аз нося сянката на паметта, а съм по-поетична и светла. Това е не само до характер. Кръгът на интересите, професията, мислите на човека определят неговата тоналност. На моя мечтател му липсва измерението на паметта, а то е поетичният живец. Защото в паметта има винаги тъга по загубеното. А тъгата е поезия.

Въображението и паметта си дават среща в нас двамата.

Навярно това е любовта — без вериги, без решетки, без клетки. Без гаранция. Истинската любов, най-хубавата — това е свобода.

Вратата не се заключва. Мога да си отида, когато поискам.

Ти не сложи пръстен на ръката ми. Безкрайният хоризонт, който ни обгръща от таванския прозорец, е нашият сватбен пръстен. Не може да се изгуби, нито счупи, нито открадне, нито продаде, нито скрие. Където и да отида по света, ще си нося пръстена на хоризонта — моя сватбен пръстен.

ДЕН ТРЕТИ

Правя удивителни открития. Сякаш всичко става за пръв път в света. Двама души откриват любовта не само за себе си, но и за цял свят. По-богат става светът. Бих го обеднила, ако потъпча чувствата си.

Откривам това чудо на природата — мъжа. Искам да изпея един химн на мъжа.

— Ти си мой творец — твоето обяtie ме създава.

Проникваш в мене, цял от необятност.

Чрез тебе аз ставам безбройна.

Сега разбирам. Слешком съм вървяла към тебе.

Все към тебе. Предоставяла съм се на силата да ме влече към тебе, далечния и смътния. Знаех, че рано или късно ще те срещна. Винаги ти беше в мене една липса, по-осезаема от всяко присъствие.

Осъмвам в твоите очи. Те ме откриват наново и цяла ме измислят. Утрото поруменява. Усещам загадъчната сила на любимия мъж: наново да ме претвори. Зажаднял, погледът ти извлича най-дълбоко скътани, спящи извори и корени в мене. Причинява ми остра болка, сякаш ме изтръгва от самата мене. Възвисена, нова, непредвидена — себе си откривам като далечна звезда.

ДЕН ЧЕТВЪРТИ

Не мога да разбера от кой момент започнах да те обичам. Може би от оня миг, в който изпитах желание да срещна погледа ти и с това ти вече ме притежаваше.

Ръцете ти са настояще, а мислите — бъдеще.

Прегърнатата от настоящето, се мъча да проникна в бъдещето.

Един трети, непредвиден, нероден още човек, съчетал най-хубавото от двама ни, се надвесва през раменете ни, жаден да види слънцето и да разгласи по земята безсмъртието на нашата любов. А ние го пропъждаме. Не му даваме слънцето.

Нали за това стана революцията? За да обичаш свободно и да бъдеш обичан.

За да се роди човекът! Но светът е още неуютен, разрушен, миниран с предразсъдъци. Трябва първо да създадем един обитаем свят.

За да се вдигне светът от пепелищата и тъмнините, бе пожертвуван един нероден живот. Преди още да бъде загатнат, бе осуетен.

С това ние отричаме близостта си и опровергаваме целувките си. Не знаех, че любовта е отговорност.

ДЕН ПЕТИ

Не под наблюдение поникна моята усмивка. Не се опитвайте да сложите усмивката ми в калъп!

Не мога да понасям женското „не“, което значи „да“. Когато искам, аз казвам „да“, а когато не искам, казвам „не“. Жени, аз ви връщам човешкия език!

Непонятна ми е женската привързаност към оня мъж, който ги подкрепя и закриля. То е все едно да обичаш дърво, на което можеш да се облегнеш.

Само една любов признавам на тоя свят — да обичаш, независимо от това, обичат ли те, носят ли ти сигурност, подкрепят ли те, като че ли си недоразвито същество и се нуждаеш от патерици. Независимо от това, изгодно или не, благоразумно или не. Да обичаш, защото обичаш. Това е единственото основание.

Никога не мога да обичам от благодарност.

Нека всичко изгубя! Нека срещна студенина и неразбиране! Аз обичам в пълен капацитет. Не унижих любовта си с пресметливост и благоразумие.

Ръката ти държи рамото ми, а твоят поглед бяга от мене, погълнат от далечината. И аз не го спирам.

Любовта е по-свободна от птиците, защото не се подчинява на никого, дори и на себе си.

Не ми връзвай ръцете, за да мога да те прегръщам.

Искам да облагородявам, да извайвам, да изтънчвам взаимността.
Не искам да повтарям чужди образци.

Не се опитвай да ме заключиш в прегръдката си като в клетка.
Тъкмо така ще ме оттласнеш да изхвърча на простор. Остави ме да
бъда всичко, което сама не зная още за себе си!

Какво от това, че съм противоречие?

Нека да бъда като любовта — неуловима, променлива,
неподчиняваща се никому за нищо!

ДЕН ШЕСТИ

Устните ти като огън се разхождат по мене.

Не, ти няма да останеш жаден, защото твоят път е единственият
извор, който може да те утоли.

Един мъж с мамещи далечини в очите. За такъв съм мечтала.

Твоята любов ми е нужна, за да дишам. Но аз няма да те моля да
останеш при мене. Нека бъдеш верен не на мене, а на своя път, който е
съставна част от самия тебе и който едва ли ще извървим заедно.

Няма да бъда трънлива драка, в която ти ще заплетеш крилете си
и не ще можеш да летиш.

Ще преглътна стипчивите си сълзи. И ще си тръгна достойно.

Самообречен на всички посоки и гласове. Никой, дори ти няма
да узнаеш, че винаги ще те обичам — само тебе, защото ти
принадлежиш на нещо по-голямо и по-красиво от мене.

Далечината — моя равностойна съперница.

Сама идвам и сама ще си отида.

ДЕН СЕДМИ

Всяка своя грешка пред любовта заплащам с болка.

Скарахме се жестоко. Не разбрах за какво. Едва не си отидох
завинаги. Цял ден не си продумахме, не се погледнахме.

Трябва ли да се брои тоя ден? Да се заличи от календара един
несъществуващ ден!

Нека да бъдат заличени от календара всички дни, в които няма да
бъдем заедно!

Няма никога да си простя, че убих един ден!

И все пак няма да се подчиня на твоя властен нрав. Аз съм самостоятелен човек. Не мога да бъда скачен съд!

Не искам да затворя живота си в странична, еднопосочна уличка. Искам да изляза на простор! Да се осъществя.

Искам свободно да избирам и сменям посоките си!

Благоразумието ме съветва на ухо: бъди като всички жени! Направи си добра сметка! Не прави погрешна стъпка!

А аз отвърщам на благоразумието:

Ако моята любов е грешка, тогава най-вярната стъпка в живота ми е тази грешка!

Стига грабеж на чувства! Любов и забрана — две несъвместимости.

Какво от това, че нямаме сигурен покрив над главите си? Звездният свод е наш покрив, цялата земя е наш дом. Никой не може да разруши нашия необятен дом!

ДЕН ОСМИ

Тая любов на шега излезе най-голямата истина в живота ми!

Защо трябва винаги да бъдем сериозни, непогрешими и скучни като пътни указатели?

Хора, сърцето ви е домашно куче, свикнало с късия синджир и кошарата.

Колко сте виновни, хора, пред любовта, загдето сте я оковали във верига, затворили зад решетки, заключили в спални, затиснали в дебели законници, турили сте я на колене в студени църкви, под трънен сватбен венец, разпънали сте я на кръста на раздвоението, задушили сте я в маски на лицемерие и попско благоприличие.

Колко сте виновни, хора, пред най-голямата чистота, висота и красота на живота!

Млади приятели от цял свят! Да освободим свободата на света — любовта!

Лицемерните не могат да простят искреността на чувствата ми. Те дебнат моите летящи стъпки, за да ги окалят и смъкнат долу. Още една усмивка в света искат да угасят. Да стане мрачно и студено като в затвор. Да облечем в черно-белите дни. Да няма задъхана нощ с голи, лунни рамене!

ДЕН ДЕВЕТИ

Хора, добри хора! Вие ме осъждате с погледи за моята любов. Вместо аз да ви осъждам за вашата нелюбов или полулюбов.

Вие с примера си ме съветвате загрижено. Така искате да заприличам на вас!

Ако и аз се прибера на топло, кой ще бди над любовта? Кой ще я зове в тъмните, ветровити вечери? Кой ще ви напомня, че тя съществува?

Как да се сгуша в топло врабче гнездо, а да оставя любовта да зъзне отвън сама? Тясно е за нея вътре в четири стени. Тя вирее навън сред свободния, широк ритъм на хоризонтите.

Аз съм тук на преден пост на любовта под дъжд и вятър.

Не съжалявам за рисковете, които поех.

Сама идвам и сама ще си отида.

Всеки миг трябва да бъде изживян пълнокръвно, интензивно.

Няма щастие, наготово поднесено като сладко от вишни на табличка!

Хора, аз първа посрещам слънцето тук горе и ви го предавам с опарени шепи!

ДЕН ДЕСЕТИ

Дните вече се свършиха. А всичко едва сега започва.

Любовта ме понесе като буйна планинска река. Одра от мене старата ми кожа. Разби ме о канари и тесни брегове. Сми от мене налепите от фалш и заблуди. Оглади ръбестите ми стени. Стри ме на кремъчен пясък. И ме сля със своите вълни. И ме превърна в буйна планинска река.

Няма да позволя да хванат моята буйност в баражи и бентове. Няма да се оставя на сушата да ме изпие. Животът има нужда от свежест. Искам да напоявам всекидневието с бистро клокочене, да нахлуя в задухата с ведър, непресъхващ смях.

Не се страхувай от риска, страхувай се от сигурността!

Хора, не се оставяйте да влезете в клопка!

Само любовта крие нещо обещаващо.

Искам да задържа неудържимото.

Любовта ме учи да се усмихвам на болката си.

Цял свят се изгражда в нас сред разрухата — един нов, по-друг свят. Ние носим живот в деня, пълен с развалини, и в нощта, куха сред развалини.

Нашите двойни стъпки правят земята обитаема.

Трябва да се надраснем, за да стигнем до любовта.

Посадих своите стъпки в това пепелище. Всяка руина ме боли като наяден зъб. Защото ми напомня за тъмните сили, които заплашват всичко, дори и любовта.

Дойдох при тебе със сърце, готово за смъртен скок.

Любовта е една смела крачка към неизвестността.

Населихме развалините с надежди.

Предоставям се на интуицията да ме води като слепец слепеца.

Аз с целия свят оспорвам твоя поглед.

Трябва да си отида, за да разбереш дали съм ти нужна.

Сама дойдох и сама си отивам...

Вятърът на покрива обръща безразборно страниците на дневника отзад напред, спира някъде по-дълго, сякаш нещо повече допада на вятърничавия му вкус. А дъждът шиба отгоре, изтрива, заличава афектираните думи на едно влюбено момиче, което си въобразяваше, че е откривател и творец на онова чувство, забърквало хората, откак свят светува. Вятърът прелиства страниците, прелиства десетте дни...

Ти се задаваш. Изведнъж откривам голямата промяна. Това е негативът на твоя някогашен образ. Идвайки към мене, ти изобщо не идваш. Сред слънчевия ден цял си наметнат със сянката на грижата.

— Е, закрепи ли черупковите си покриви?

— Държат се на една честна дума!

Подкарваш колата. Раздвоението ти е зримо.

Безпокоя се от мислите, които те спхождат, докато ме чакаше сама.

Навярно същите спхождат и тебе!

Колата се отправя към нова бензиностанция, още несвикнала с ярките си бои. Слизаш и правиш спокойно лице, готово на всичко. Опашката е внушителна. Все някой или нещо трябва да отнеме от

броените минути, които ни остават да бъдем заедно. Заставаш пред гишето за плащане. Опашката мудно се влачи като ленив гуцер на слънце. Вече няма време да се спасяваме от действителността с прибежки към спомените. Все очакваме нещо да започне. И то започва, само че не напред, а назад.

Какво е сполетяло нас двамата през тия 17 години, че дотолкова сме станали плахи и нерешителни? Тогава лицата ни, думите, постъпките — това бе образът и гласът на самата свобода. Отношенията ни бяха така откровено явни, че внушаваха респект и у най-наглите. А сега се срещаме с маски. Крием се от собствените си мисли.

Ти се връщаш, трясваш вратичката и подкарваш колата към хобота на бензиновата помпа. Пред тебе се изтегля камион, оплескан с кал и мътиляк. Шофьорът нещо ругае. За да заглушиш вътрешните ни гласове, ти ставаш приказлив. Вкопчваш се с поглед в калния камион пред нас, дано ни измъкне от гнетящите ни мисли:

— Чуден човек е българинът! Не мога да го проумея. Майстор да си създава ядове. Гледай го сега! Дай му да мине през разпавии, за да повеселее. Навярно петвековна привичка. В караниците българинът намира поле да разгърне способностите си.

Колата потегля. Пътуваме в растяща напрегнатост. Редуват се табелки край пътя все по-натрапливо:

До София 20 км.

До София 15 км.

До София 10 км.

Като някакъв зримо тиктакащ часовник. Поглеждам те бегло. Улавяш погледа ми в огледалцето.

Щом се умълчиш, познавам, че си тревожен! — помислям.

Спокоен съм, щом ние сме заедно!

Това е още една тревога към останалите!

Напротив! Нашата среща е оздравяване за мене!

— Колко ще трае конференцията? — Вземам една цигара от кутията, която е между нас.

— Около седмица.

— Сигурно ще бъде интересно...

Слагам цигарата в устата ти. Отвърщаш ми с твоята момчешка полуусмивка, ухапал цигарата от пръстите ми. Преди да премислиш,

спираш колата насред пътя. Залитам напред и прегръщам кошницата. Без малко да я блъсна.

— Защо?

— Едноцигарена почивка!

Спирките ни зачестиха с приближаването на крайната спирка. Предлагаш и на мене от кутията си. Измъквам с неточни пръсти една цигара. Това ни пронизва с общо спомняне за първата целувка. Сега имам нужда от ласки и нежност, а не тогава, в ония незрели години. Подаваш ми нагревателя. Запалвам, вече с дългогодишна опитност. И ти палиш своята и посягаш да пуснеш радиото. Но преди да зазвучи, ни пронизва представата за познатия глас на говорителя с кухото ехо на изгърканите фрази. Щракваш копчето и пресичаш звука в самия му зародиш. В тишината отекват мислите ни, също празни, без мисъл.

И двама пушим, обърнали глави всеки към своя прозорец. Колата стои, изгубена сред необятност. Земята пред нас е разпъната на кръст от пътищата. Ние се чувствуваме задушени от безкрайност — вън и вътре в нас самите. Безкраят е също клетка под стъкления похлупак на небосвода, не можем да я разчупим. Където и да идем, повеждаме след себе си стени, стени, привличаме край себе си стени, все по-високи и плътни. Мълчание като опната кожа на тъпан ехти в ушите ни проглушително. Търся в себе си една дума, една-единствена — да отвори някаква врата помежду ни. Но не мога да намеря такава дума. Пък и когато заговорим, словата ни звучат като на перон. Не, непременно съществува някаква дума в мене, но се е загубила, затрупала, удавила в делничните залисии или в смътните, растящи страхове. За да открия тая жива дума, трябва да преобърна наопаки слегналите се пластове на живота ми. А нямам сила и смелост за такова коренно преобръщане. В натегнатото мълчание долавям помежду ни слова, пълни със сянка. Сякаш говор на два камъка:

В търсене на пътя се изгубихме.

Да тръгнем, без да гледаме пътепоказателите!

Ръката жадува да е нежна, но е във верига.

Забравяме времето, но времето не забравя за нас.

Нима вече сме така слаби и плахи, че не сме способни на никаква грешка?

Времето отпраща миналото ни все по-далече зад нас.

А никакво бъдеще не се приближава към нас двамата...

В тая тишина едва долавям един смущаваш шум, който се промъкна през някакъв зид помежду двама ни, звъни като изопната до скъсване струна, бръмчи като оса, ту расте, ту намалява. Една постоянна тревога, може би разпра вън или вътре в нас, растящо недоразумение със света, непримиримост. Колкото и да си затъквам ушите, този шум ме пронизва из дъно. Като опъната жица на ток с високо напрежение звънти във въздуха точно над моята глава, просверддя слепоочията ми. Никъде не мога да избягам от този обезпокоителен звънтеж.

Мълчим. Още миг, и нещо ще стане между нас. Нещо, което ще промени всичко, ще промени и самите нас, и целия свят.

Откъм гърба ни наистина се задава заплашителен шум. Огромен комбайн се движи насам, заел цялото шосе. Не може да се размине със спряната кола. Принуден си да потеглиш. С тъга поглеждам двете цигари между пръстите ни. Наполовина изпушени. Наполовина усетен живот. Всичко ни се издърпва от устните на половин глътка.

Да се опитаме да започнем отначало.

Но човек мъкне една охлювна къщица на гърба си, тя му тежи, тя го смазва, а той пълзи с нея и не я захвърля.

Не искам да се прибера като охлюв в черупката си.

Ставаме все по-мълчаливи и разстроени. Пътят се изплъзва изпод колелата. Минутите се изнизват през пръстите ни.

София се приближава със сгъстено движение по шосето. Поглеждам пътепоказателите през рамо, когато вече съм отминала. И пак впивам поглед в дъното на пътя — към единствения отвор, който расте на хоризонта, устието на пътя, водещо към моя доживотен затвор. Приближаването на раздялата ни прави по-близки.

Още малко ще сме заедно.

След тази случайна среща нищо повече в живота не може да ни се случи.

Какво е случаят?

Ти дойде като отглас на мое смътно повикване. Случаят се откликна отзивчив на моя дългогодишен, подсъзнателен копнеж по тебе.

Може би случаят е въплъщение на наши сгъстени желаня.

Случаят е материализирана наша воля, наш дълбок подсъзнателен вик.

Случаят може би е покорен изпълнител на нашите стремежи.

Ние го създаваме, ние го зовем из дълбините на инстинктите и комплексите си, а после се чудим как тъкмо в тоя миг и тъкмо такъв се е появил на пътя ни.

Стига да имаш голям, огромен копнеж, случаят ще се подчини и като хипнотизиран ще го въплъти.

Издебва те тъкмо в мига, когато, преуморен от чакане, си забравил за него. Но той не е забравил за твоята повелителна жажда.

Ние сме прокълнати да се срещнем и да бъдем цял ден заедно — от самите си сърца сме прокълнати.

Но ние изпуснахме и тоя единствен ден, както целия си живот.

Нищо да не стане — това е най-силната изява на любовта.

Последна любов...

По-недостижима от първата.

С липсата на бъдеще, с преброените мигове, които са вече изминали, когато започват. С онова, което е повече от един живот, защото няма вече живот.

С по-отчаяна страст от първата. Първата е безнадеждна, а последната няма дори безнадеждността на първата, защото изобщо нищо няма.

Последна любов, която е краят на всичко, след която няма повече нищо, няма живот — тя е последната глътка въздух, който вече

свършва и не достига. В самото жадно вдишване глътката въздух се изчерпва.

Когато вече дишаш без въздух, само чрез любовта.

Среща на сянка със сянка, опарване на болка с болка, сблъсък на край с край.

Последна любов — тя причинява мъка, по-скъпа от всички радости на целия ти живот, взети заедно.

Най-тихата болка, когато се откъсва животът от тебе и ти чувствуваш прощалната му усмивка.

Последна любов — последно усещане на топлината на живота, най-силното, преди да те обхване вечният студ.

Дефилето пред София. Свирката на влак промуши планината и излезе от другия ѝ край. Едновременно поглеждаме към синия силует на хребетите. Не мога да откъсна очи от профила на планините, който за мене се покрива с твоя профил зад волана. Еднакво далечен и близък, непостижим и познат ми се струва той на фона на планините, слива се с техните очертания.

— В тая жега как ли е прохладно в някоя хижа?

— Скоро бил ли си на планина?

Поглеждаме към хоризонта. Планините спотайват нещо обещаващо.

— Не съм ходил отдавна. Все не мога да се откопча. Ами ти?

— Понякога водим децата на Витоша.

Млъкваме. Планините изглеждат далечни като отплуващ пропуснат кораб.

Внезапно гласът ти набира дързост:

— Кога ще ме заведеш на някоя хижа?

Цял се преобразяваш. Превръщаш се в някогашното свободно момче. Ти си почти грозен, но тази вътрешна независимост те правеше обаятелен. Такъв те помня. Нашата младост ни задължава да бъдем смели. Искаме един пред друг да покажем, че сме останали верни на себе си, че не сме се поддали, не сме остарели.

Търся с поглед опора в планините. Струват ми се вкаменени викове, издигнати към небето. Гласът ми, преди да ме попита, се издава:

— Да те заведе... Но ти ще искаш с кола.

— Все още мога и пеша.

— Раница туряш ли на гръб?

— И тебе мога да метна на гръб!

За миг се забравяме. В двама ни се надига някаква нежност като внезапна буря. Поглеждаме към планините с подмладели очи. Виждаме ги съвсем други, достъпни. Сякаш планините се приближават. Там се гуши една дървена хижа сред китка борове. Отдавна гостолюбно е отворена чамовата ѝ врата и ни чака. Вътре — камина с лумнал огън. Тъкмо да прекрачим прага заедно, вратата се тръшва пред нас.

Погледите ни се блъсват до нараняване в една огромна жълта табела: СОФИЯ.

Хоризонтът почернява от проточено изсвирване на влак. Градът диша пушеци и говори с шумове.

Двамата бавно се свързваме като слънчасали.

СОФИЯ.

Очите ни, ослепели от слънце, се разбиват о тая табела като о крайбрежна скала.

Трябва да се връщаме в къщи. Но къде ли бе нашият дом?

Изведнъж ми се струва, че по погрешка съм се озовала в моето семейство, в моя град, в моя живот, в моя днешен образ на застаряваща жена.

Погледите ни нямат никакво желание да се връщат в града, в истината. Там ни причаква раздялата.

Градът, в който живееш. Ти съвсем и не подозираш какво ти отнема той. Бързаш да се завърнеш в него. Чувствуваш се сигурен сред познатите улици, които водят от дома до канцеларията и все до същите магазини. Слепешката можеш да се движиш из този добре проучен лабиринт. Удобно се носиш в своя град като във всекидневен, плътно прилегнал към походката и жестовете ти железобетонен кожух. Измъкването от него е съпроводено с неприятно зъзнене, с неловко усещане за оголване, за излагане на опасност, за уязвимост от разнопосочни ветрове. Само вътре в тоя град чувството ти за ориентация е безпогрешно. Вървиш из него като кон с наочници, без

да се озърташ, право към яхъра. Твоят град е единственото гнездо на твоето самоуспокоение.

Но не и на твоето самочувствие. Защо ли е тази потисната, смътна неловкост, която гнети раменете ти, когато прекосяваш своя град? Защо, без сам да съзнаваш това, ти вървиш, загледан право пред себе си, избягвайки да срещнеш очите на сгради и минувачи? Дори не познаваш зданията, край които си отрасъл. Не се заглеждаш в тях. Дали от боязън да не би да откриеш по стените им петната и сенките на своето минало, на своите несполуки, отражението на собствения си образ?

Градът, който помни твоите първи, наперени стъпки, твоите горделиви погледи през рамо, твоите спъвания и смешни натъртвания — през него ли ще минеш вече с високо вдигната глава?

Ден по ден като бръмка по бръмка тук е изплетена мрежата на твоите обвързаности. Ти си риба, хваната здраво в мрежата на своя град. Няма изскубване, няма извъртане, няма изход. Усилие след усилие, грешка след грешка, постижение след постижение, ти тук си очертал посоките си. Всяко отскачане встрани от собствената посока би събудило смеха и на камъните в твоя град.

А понякога така ти се иска да станеш друг, да се родиш сам от себе си наново, да отречеш целия си досегашен път и да започнеш отначало. Да опиташ поне. Да се напиеш с отлежалото в подсъзнанието ти вино на риска. Да влезеш в нова кожа като в празнична дреха и да се удивиш сам на себе си.

Не. Тук не можеш да полетиш по-високо от тавана на апартамента си. Не можеш да надскочиш себе си. Знаем те кой си и какъв си! Към всички свои недостатъци ще прибавиш още един: непостоянство. Не можеш да се замахнеш по-нашироко от зидовете, които сам си изградил край себе си. Всяка дръзновена промяна в живота и в поведението ти застрашава не тебе, а устоите на града. Паветата не обичат да бъдат разклащани. Отмъщават си, като те опръскват с кал. Продължавай да вървиш с веднъж завинаги установения си калибър крачки. Най-много да ги намаляваш и смиряваш. Инак бордюрите на тротоарите ще се надигнат срещу тебе да те препънат и повалят.

Твоят град е клопката на твоите комплекси: неуспехи, нелепи напъни, провали, навици, положение — всичко това е желязната

арматура на твоето съществуване. С динамит трябва да вдигнеш във въздуха целия си град, за да се откопчеш от тази ръждясала, бетонизирана арматура.

Ти обичаш града, в който живееш. Не можеш без него. Не знаеш, че той те изсмуква с пипала на паяк: с познати непропускащи погледи, с одумки, с подигравки, със заплахи, с принуди, с неумолима памет. Как помнят камините всичките ти криволичения. Не можеш ги накара да ти повярват, че си по-добър. И всъщност тебе, истинския, какъвто би желал да бъдеш, те няма в твоя град. А къде си ти?

Понякога в тебе започва да вие вълчи глад по други градове, по други пътища и безпътици. И ти наричаш това скитническа треска. А то е човешка носталгия по родния собствен образ. И ти тръгваш, събличаш от гърба си града, сраснал с тебе. Боли те, одираш го до кръв с кожата си. И търсиш не пови впечатления, както си въобразяваш, а търсиш да възстановиш себе си. И там, сред неуютните, оголващи ветрове по кръстопътищата на света, ти започваш неусетно да изправяш глава, да отърсваш от плещите си гнетящия товар на привичките и стеснението, на сковаността и самоунижението. Вдигаш поглед и откриваш света. Разглеждаш лицата на зданията и на хората, без да свеждаш поглед от техните очи. Крачките ти стават самоуверени и по-широки. Походката ти е барометър за самочувствието ти. Никога през своя град не поемаш с такива жадни, всепоглъщащи стъпки, както през чуждия. Свободен, любопитен, обновен, ти вървиш през непознати улици, които не те опровергават със спомени. Правиш своеволни завои, които не те сблъскват с невъзможното.

Там, далече от твоя обичан град, е вероятността за среща с любовта. Защото там твоите валенции са освободени от възлите на страха и натрапения калъп. И там, загубвайки чувството си за ориентация, ти намиращ своите верни вътрешни посоки, така капризни и непредпазливи. Нека те изведат, където щат. Пусни на воля дълго потушаваната си същност. Бързай, докато не си се завърнал в своя град. Той те чака — незаличим от земната кора, неизбежен. Твоя съдба. И в мига, в който прекрачиш чертата му, ти влизаш в усмирителна риза. Тогава усещаш как те стяга, как те боде, как те задушават бетонната риза. Замахът ти има определен радиус — от едната стена най-много до отсрещната стена. Можеш задъхан да тичаш

— до трамвайната спирка. Можеш да се вдигнеш на пръсти и да стигнеш горния перваз на вратата. Толкова.

В града, в който живееш, ти не живееш.

София.

Къде да избягаме от реалността? Насам, натам — пак в спомена. За миг се връщам в последната ни вечер.

Бързах към едно пътеводно прозорче там горе.

Ти ме чакаше, ей така приседнал на рухналите стъпала до късно. Почти в същата поза. Същият човек и съвсем друг. Изтъркано, окъсяло сако. Оръфани обуца. Видях отдалече силуета ти, очертан върху силуета на развалините. Бе някак двусмислен: сърдит и радостен, нетърпелив и лениво отпуснат. И също двусмислена луна грееше над руините.

— Отдавна ли ме чакаш?

— Тъкмо станах милионер!

— Как така?

— Преброих до един милион.

— Веднъж и аз да закъснея!

— Вашите изкопаеми няма да ви избягат!

— Какво разбираш ти от...

Грабна ме за яката и с настървение да ме набиеш ме целуна.

И ме понесе на ръце нагоре. Не ни омръзваше да повтаряме все същите си шеги:

— Натисни електрическото копче!

— Дръж се за перилата!

Стигнахме — до опасното място с двете рухнали стъпала. Ти нарочно ме залюля във въздуха.

— Ще ме изтървеш, ей!

— Държиш ли се здраво за мене, няма!

Бе така самоуверен, че дори аз повярвах: никога няма да ме изпуснеш, ако ще цялата стълба, цялата земя да рухне.

В стаята ме причакваше изненада. Бе притъкмил пиршество за прощалната ни вечер. В гилза от бомба на пода бе потопен пресен люляк, набран от околните развалини. Върху електрическия котлон

нещо вреше в голяма тенджерата. От нея се кълбеше пара. Повдигнах капака, опарих си пръстите.

— Картофи! Да не си ги откраднал?

— Къде ги има, че да ги открадна?

Ти сне тенджерата и я постави в средата на масата. Запали две свещи, останали от времето на затъмнението. Угаси електрическата лампа с абажура от вестник. По стените заиграха сенките ни — огромни, рошави. Погледът ми скачаше от предмет на предмет, от хрумване на хрумване.

— Чакай, не удряй гонга.

Смъкнах роклята-перде от прозореца. Изчетках я. Скрих се зад гардероба. Бързешком се преоблякох за тържествената вечеря на свещи. Сресах косите си по-грижливо от всеки друг път. Ти в отговор сложи комуналната връзка. Изпаднахме в празнично настроение. Седнахме един срещу друг: аз на стола, ти върху обърнатото буре. Белехме парещите картофи, духахме си в пръстите. От цигарена кутия, приспособена за солница, вземахме щипка сол и ръсехме обеления картоф. Бяхме оживени, лъчисти като две свещи една срещу друга на масата. Сякаш раздялата бе най-големият ни празник. Ти отвори лимонадена бутилка, подражавайки с уста залп от тапа на шампанско. Наля две чаши. Чукнахме се.

— Наздраве за десетия ден!

— Ден последен, ден господен!

— Ще има ли последен ден? — Ти ме погледна от упор.

Пламъчето на свещите премигна. От смущение вдигнах чашата:

— Знаеш, като бях малка, наричах лимонадата „бодлива вода“!

Ти се разсмя с цяло гърло:

— Наздраве, бодливо момиче!

Смяхме се презглава. Постепенно станахме сериозни. Нещо бодливо, непреодолимо възникна между нас.

— Забравих да ти кажа!

Пламъчето на свещите замря неподвижно.

— Заминавам за разкопки! На дъното на язовира.

— Честито! — И налага горещ картоф. — За колко време?

— За пет месеца...

— Достатъчно са.

— За какво?

За да се забравим! — каза тишината.
— Значи, отиваш на дъното?
— А ти?
— За дъното — до дъно! — Ти вдигна чаша. — Нали знаеш, на
бригада... в новия град.
— Затова си така важен! Наздраве!
Ти издекламира с комичен жест:
— Единият към миналото, другият към бъдещето!
— За настоящето няма желаещи!
— То пък едно настояще!
Тогава ние не предполагахме, че това е било нашето единствено
настояще. И нищо по-нататък.
Преглъщахме с мъка горещите картофи.
— Изврели са!
— Още малко да бе закъсняла, щяха да станат на пюре!
Празникът бе вгорчен. Двете ни сенки, наежени, враждебни, се
надигнаха една срещу друга на стените. Станах. Затършувах в джоба
на палтото си. Ти се изправи близко зад мене:
— Какво пак?
— Намерих една вълшебна монета! — Разтворих дланта си.
В ръката ми сивееше плесенясала монета с изображение на
древен орлов профил.
— Каква е тая антика?
— Който я стисне в шепа, започва да говори истината. Хайде да
поиграем на вълшебната монета!
— Имаш ли смелост да кажеш истината?
— Който не е дорасъл до истината, щом пипне тая монета, устата
му се отваря!
— Добре! Отговаряй! — След замислено мълчание: — Кого...
мразиш?
Очаквах тъкмо противоположното.
— Що за въпрос?
— Бързо, без да мислиш?
— Класовия враг!
— Откога стана толкова идейна?
— Под твое влияние! Сега е твой ред! — Подадох ти монетата:
— Ти си изхаби въпроса! Отговаряй: Кой... ти е смешен?

— Ти, защото се преструваш на сериозна! — Протегна ми монетата: — Твой ред!

— Питай! — Зачаках нащрек.

— За какво мечтаеш?

— Да видя египетските пирамиди! — Подпрях се на стената с предизвикателно нехайство.

— То не е игра, а попълване на формуляр за благонадеждност! — възмути се ти.

Подхвърлих ти монетата на масата със злорадство, че вземаш играта на сериозно. Ти настигна с ръка монетата тъкмо на ръба на масата, преди да се търкулне на пода.

— Кога ще се ожениш? — попитах напряко.

Замря пламъчето на свещите и прикова двете ни настръхнали сенки на стените.

— Когато срещна подходящ тип! — разчлени дума по дума ти.

Положи монетата право в шепата ми, задържа ръката си върху дланта ми:

— Тоя път няма да си изхабя въпроса!

Сама бях влязла в капана. Стиснах монетата в шепа и се изправих като на разпит:

— Питай!

— Съжаляваш ли за нещо, което си извършила?

— Съжалявам само за онова, което не съм извършила! — Захвърлих ти монетата ядно.

Ти сграбчи монетата във въздуха. Монетата бе потна.

— Какво място заема любовта в живота ти? — попитах сериозно.

— Последно!

Спусна ми монетата отвисоко в шепата като милостиня. Очаквах поредния въпрос, изопната пред инквизиция. Ти дълго мълча, стиснал устни, сякаш наточваше въпроса между зъбите си. Не можех вече да се откопча от наглата игра, която сама предизвиках.

— Кой ще бъде утре? — попита ти.

Пламнах като от плесница.

— Утре ми е почивен ден! — блъснах монетата в ръката ти.

— Имаш ли някакъв хубав спомен? — попитах с променен издънически глас.

— Не живея със спомени! — отвърна ти презрително.

Монетата се заби в дланта ми.

— Какъв е твоят тип мъж?

— Мени се според сезоните! — запратих ти монетата.

Ти едвам я догони.

— По коя точка ти допадам? — смерих те с примижал поглед.

— Само по пета: физическо харесване.

Трепнах с мигли. И пламъчето на свещите отекна с една тръпка.

Забравих да ти подам монетата.

— Достатъчни ли са десет дни, за да ми се наситиш?

— Предостатъчни! — отвърна ти с полуусмивка.

Монетата се потеше в шепата ми. Вече играехме без нейната вълшебна намеса.

— Коя ти е най-голямата грешка в живота? Веднага! — попита ти.

— Купих си чорапи на черна борса! — показах ти крака си.

— Не играеш честно! Не увъртай! — процеди ти.

В гласа ми се надигна цялото ми накърнено достойнство:

— Това, за което мислиш, не е никаква грешка! Сама дойдох при тебе, сама поех риска! И си плащам!

Запокитих монетата на масата. Тя издрънча и се търкули на пода чак нейде в ъгъла. Но ти не забеляза, че вече не държа монетата и че играта свърши.

— Още какво те интересува да знаеш? — попита ти.

— Какво ще ми кажеш, преди да замина?

— На добър път!

Свещите пушеха, догаряйки.

Колата търпеливо изчака колона коли към града.

Как не сме се срещнали през тези години? — питаш ти по-скоро пътя, отколкото мене и себе си. — Как пътищата ни не са се кръстосали?

Ти на една страна, аз — на друга! — отвърщам мълком.

Бяхме обзидили два противоположни вятъра и препуснали в две обратни посоки. И все пак, макар и с огромни заобиколки, макар и със зигзаги, ние бяхме вървели през годините един към друг. Неотменно

един към друг. За да се срещнем тъкмо в тоя ден. В тоя зрял летен ден, събрал всичките ни дни, минали и идни, пропуснати и неосъществени.

И ни става ясно до обида, че денят е изтекъл, както целият ни живот, невъзвратим, бърз, изгърван. Една шепа небе. Днешната ни среща бе мигновено кръстосване на отделните ни два пътя, които се разминават, раздалечават и си отиват по своите две несъвместими посоки. Двата се събуждаме от съня на тоя ден. Слънчев вятър ни бе окъпал от всички наслоени сенки през дългите години. А сега трябва да се върнем в сенките.

Не среща — то бе точката, в която се пресичат миналото, настоящето и бъдещето ни. Фокус на времето, в който ние ненадейно попаднахме. В него се събират всички посоки на живота ни като лъчи. Не можем да издържим кондензираната сила на времето, ще лумнем и ще се разсипем на прах. Тъкмо на превала на стръмния ни живот. Странно. При този кръстопът на времето всичко се обърна наопаки, а може би всичко си дойде на истинското място. Ние мечтаем за миналото си, а съжаляваме за бъдещето. Защото за нас миналото е непостижимо като мечта, а бъдещето — невъзвратимо като младост. Посоките за нас са обратни. Нашето opak поколение застана дръзко и самонадеяно в разрез с необратимия ход на времето. В своя устрем към едно общо по-добро идеще ние пренебрегнахме своето собствено. И сега откриваме, че нямаме бъдеще за нас самите. А не можем да се включим и в настоящия миг, щом той е изпразнен от перспектива за утрешния ден. Всичко, което притежаваме, е зад нас. Нашето бъдеще е миналото.

Никога времето не е текло тъй бързо, както след революцията! Как се изнизаха тия години? — въздъхваш ти науум.

Тъкмо да започне животът, и вече ни се изплъзва!

Докато всичко за нас бе утре, предстояще, занаяпред — изведнъж трябва да се обърнем назад и да го търсим във вчера, в някога. Но ние отдадохме всичко свое за идния ден и не можем да се задоволим с отминалия. Самите ни клетки по инерция са устремени напред и се съпротивяват на всяко връщане или задържане на едно място. А сега откриваме, че сме устремени към нищото, към невъзможната любов.

Имахме ли поне любов? Някога се съпротивявахме упорито на това чувство, защото ни пречеше да бързаме, да гоним времето, да превръщаме по-скоро мечтаното бъдеще в минало. Тая ненадейна

среща ни отвори очите; разбираме какво сме били един за друг и какво можем още да бъдем. Една нежелана, ненасърчавана от нас любов е врасла дълбоко в съществата ни. Намираме я в миналото и я търсим в идещето си. Как да я изкореним оттам? Тя е и напред, и назад, накъдето се обърнем в дните си. И никакъв друг утрешен път не ни привлича, ако не ни очаква среща нейде по този път. А из цялата наша земя, избраздена от нашите пътища, няма такъв път за нас. Тогава ние нямаме и любов. Защото любовта иска да бъде навечерие, очакване, копнеж. Любовта иска да бъде утре, още повече. Протегнати мисли и жадни ръце. А нашата обич е вчера. Дори днес при срещата ние можахме да я изживеем, само връщайки се във вчера.

Ти си спомняш същата оная последна нощ. Аз вдълбах с нокът в стената още една рязка, десетата. Извиках почти ликуващо от гняв и обида:

— Последният ден!

— Последният! — въздъхна ти с облекчение, сякаш планина ти се смъква от гърба.

Тази дума се сгромоляса върху нашата полурухнала мансарда, за да я доразруши.

Окото на нощната лампа под закрехнат клепац от вестник премигна над нас, за да ни даде да се видим още веднъж, преди да ни погълне пустинята. Двамата лежахме един до друг мълчаливи, отчуждени. Гледахме в мрака, без да се докоснем. Преди да си тръгна, ти разбра, че вече съм си отишла. Завинаги. И не се опита да ме върнеш. Все още бе възможно.

Опитах ли се да ме спреш, ще ме изгубиш! — ти подразбираше моята мисъл по блясъка на очите ми, разгатван в мрака.

Няма да ти се моля! Ако искаш, остани! — отвърщаха твоите очи, без да ме поглеждат.

И все пак чаках, чаках, вторачила поглед в мълчанието ти, жадувах твоите думи. Но ти не каза тия думи. Струваше ми се, че чувам в тишината как крепко си стиснал челюст. Лежахме един до друг като два камъка, захвърлени на дъното на нощта. Някъде високо над нас бе разпиляна скъсаната броневица на звездите.

В миг ти се стресна от полудрямка. Вратата тракна. Ти потърси до себе си. Няма ме! Леглото бе празно. Във възглавницата до тебе — една още топла трапчина. От тръшването на вратата си се събудил или от тази празнота?

Аз слизах надолу с куфара в ръка. Стъпките ми отекваха със сърдито достойнство по изкъртените стъпала. Искях да бъдат стъпки на еманципирана жена, която си има свой собствен път, независим от никакъв мъж. Горчеше ми в устата от тая победа.

Ти скочи и отвори вратата. Надзърна от площадката, както при първото ми идване. Обърнах се. Над развалините светеше щърб месец. Видях те през решетката на изкормените арматури. Погледът ти крещеше:

Къде отиваш?

Хипнотизираше ме:

Спри! Нито крачка надолу!

Но устните ти бяха заковани. Спрях пред двете изкъртени стъпала. Забавих се да прескоча. Още веднъж погледнах нагоре. През решетката на арматурните железа очите ни се пронизаха. Останахме миг неподвижни, пригвоздени с тоя поглед. Ти очакваше, че аз няма да издържа. Представяше си как ще увисна на врата ти, как ще се разхълцам на рамото ти:

— Не мога без тебе!

Ти жадуваше това и бе почти залитнал да ме поемеш в прегръдките си. И никога да не ме изпуснеш. А аз стоях прикована пред двете рухнали стъпала. И се надявах, че ти пръв ще простреш ръка, ще ме издърпаш нагоре към нашето небе, ще ме грабнеш в силното си обятие. Ще прошепнеш задъхан в ухото ми:

— Остани! Завинаги! Не мога без тебе!

Но нито един от двамата ни не направи пръв малкото движение, което би ни свързало за цял живот. Под мигновеното ни колебание зееше пропаст. Развалини. Зави ми се свят.

Прескочих зиналия процеп и заслизах надолу. Силех се да вървя самоуверено, както бях дошла. Отивах си, изпратена от твоя последен, намръщен поглед. Нищо не си казахме. Завих зад ъгъла и се скрих от погледа ти. При това нелепо напущане изпитвахме най-голямото приближаване на двама души, каквото е възможно да се понесе. В дотогавашната ни любов, в цялата тая любов, нямаше нито помен от

любов в сравнение с чувството, което ни завладя в този миг. Дали бихме познали дълбините на такова разтърсващо чувство, ако бяхме останали заедно?

Отидоха си последните ми стъпки. Заглъхна ехото им. Ти се върна в стаята. Смехът ми си бе отишъл, тоя път наистина. Ти остана сам и за пръв път почувствува, че си сред развалини.

Е, добре! — си помисли ти. — Смехът й бе една несъобразност сред развалините. Сега всичко си е нормално!

Озърна се. Леглото бе празно. Столът — празен. Чашата — празна. Стаята — празна. Светът? По дяволите! Все още всичко бе на шега: моето идване и моето напущане. И внезапният прилив на любов в сърцето ти, неизпитвана дотогава — и това бе на шега. Дори се опита да си подсвиркваш с уста. Над покривите още висеше избледнял полумесецът. Тръгнах си рано, преди изгрев, за да не ме завари Коста. Десетте дни бяха изтекли по-бързо от десет наши целувки. Стори ти се, че бях разчупила луната на две и ти бях оставила половината за из път, да ти свети. Ти презрително отби поглед встрани от сантименталния, анемичен полумесец. Не ти трябваше излишен багаж да ти тежи по нанагорния предстоящ път. Двама си тръгнахме един от друг с разни попътни ветрове. Точно така трябваше да бъде! На пода проблесна в ъгъла търкулнатата монета. Ти се наведе машинално и я вдигна. Повъртя я в шепа. Истината! Можеше ли да кажеш пред себе си истината? Мъчно ли ти е? Не, никак! Дори ти е весело! Отвори прозореца да се отвее моето дихание, моето припряно тръгване, моето отсъствие!

Ти замахна и захвърли през отворения прозорец монетата над покривите, над развалините, да запратиш с нея далече ненужния спомен — заедно с истината.

А аз вървах сама по пустите улици и чувах ехото на собственото си сърцебиене:

... Едва сега, след като си тръгнах, почувствувах огромността на случилото се. И колкото повече се отделям от тебе, толкова повече ме изпълва твоето присъствие. Всеки миг преживявам наново като за пръв път. И всеки миг става силен, наситен с нови тонове. Колкото повече се отдалечавам от тебе, толкова по-близо ида до тебе. И все повече ме

изпълва едно горко ликуване, сякаш чак сега истински те откривам. Ти си по-действителен, по-осезаем сега, отколкото в миговете, когато от близост не можех да те видя. И бързам надалече от тебе, защото там някъде ще се кръстосат нашите пътища. Там в бъдната среща ти ме чакаш по-близък, наслоен от безбройните възкресени мигове, завладяващ. И аз зная, че утре и през следната нощ, и през всички дни и нощи ще бъда с тебе. И все по-пълно ще те усещам в себе си.

Вървах право към изгряващия ден — първият ми ден без тебе.

Ние сме все още там, в спомена, а колата вече потегля по булевард „Ленин“ към града. Сякаш сама продължава като домашно животно, което по навик се отправя към обора. Попадаме в градския ритъм, който се вмъква и разбивайки ритъма на вътрешния ни диалог, ни разделя. Нервни фрагменти от столичното движение. И ние двамата редом с колата сме един фрагмент от разчупения лик на града. Опитваме се да се отдръпнем от себе си.

— София се дострой! — констатирам сухо.

— Тя стана една! Вече няма къде да паркираш!

Първото, което усещам, е, че въздишката на града вони. София ни пресреща с един гърмящ, безцветен глас от микрофоните:

— Граждани, спазвайте строго правилата на уличното движение. Пресичайте само при зелена светлина!

Уж си опитен шофьор, а правилникът за движение видимо те затруднява. Колата навлиза във възли от улици и пресечки. Въздухът издъхва, затворен в стени. Двама шарим със святкащи очи, които не искат да влязат в железобетонната клетка на града. Вратите ни причакват да ни препъват с прагове, прозорците — да спуснат пред погледа ни пердета. Стрелваш часовника си.

— Колко още ти остава до самолета?

— Има време! — Гласът ти оклюма.

Градът ни вплита. Чувствуваме се наблъскани в тясно време и пространство. Пак започва напрегнато дишане. А съпротивлението на простора се надига в нас за една последна вълна срещу ограниченията на движението.

— Ще те отведа до музея! — И пресичаш неправилно улицата.

— Само да не закъснееш! — настоявам безсмислено, познавайки твоята упоритост.

След колата свирна някаква милиционерска пищялка. Ти едвам я удостои с поглед през рамо. Градът като под похлупак на мравуняк захлупи хоризонта, пътя, смеха ни. Улиците ни раняват с погледи на познати. Неволно надявам черните очила.

— Къде ти е тоя музей?

— Направо! От чужбина нарочно идват да го разглеждат, а ти...
— усмихвам се вече пестеливо.

Високоговорители ни преследват с автоматичен, натрапчив глас:

— Граждани, всяко нарушение правилата на движението води до...

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ МУЗЕЙ. Надписът е със старинни, витиевати букви. Сградата е обвита в бръшлян, сякаш да се защити от шума. Колата спира пред входа с проточена внезапност. Край. Дотук. Слизаш и ми отваряш вратичката. Забравям, че държа кошницата на скута си. Едвам не я изтърсвам тъкмо пред прага на музея. Помагаш ми в последния миг да я уловя. Минават хора. Може би някой от тях ни познава. Ти изваждаш моята плажна торба. На задната седалка остава самотна твоята скучна делова чанта. Изправяме се пред вратата. Мълчим. Понечвам да натисна звънеца, но двете ми ръце са заети с кошницата. Давам ти знак. Ти безсъзнателно натискаш звънеца. Едва като проечава пронизителното звънтене, се опомняме.

С внезапен жест ти дръпваш черните ми очила. Забравяме къде се намираме. За пръв път очи в очи.

— Толкова ли е неотложно това? — питаш ти.

Вратата се отключва. Служител от музея претърчава да ми помогне, но аз му посочвам да вземе само плажната торба. Ти някак неохотно я отстъпваш. Крепя кошницата с две ръце, още по-внимателно отпреди, сякаш чувствавам вина. Протягаш ми ръка за сбогуване. Нямам свободна ръка да ти отговоря. Смотолевям:

— Довиждане. Благодаря ти.

— Няма защо.

— Изгуби си целия ден с мене. Дано успееш да се приготвиш. На добър път! Успех...

Усещам как те прекосява нещо твърде бързо и всеобхватно, за да бъде мисъл:

Втори път губя тази жена, тъкмо разбрах, че тя е всичко за мене. Изгубих всичко.

През мене се стрелва:

Ето кого бях търсила и чакала цял живот. Занапред какво ще чакам?

А гласно произнасям полуобърната:

— Пък друг път, когато ме видиш на театър, обади се!

Отиваме си едни от друг, потиснати под купола на мравуняка. Ти гледаш след стъпките ми. Не виждаш хубава ли съм все още, погрозняла ли съм, остаряла, напълняла. Нали аз съм същият човек? Нищо друго не те интересува в този миг. Служителят затваря тежката врата. Изведнъж преди помислянето, преди решението ти извикваш след мене през процепа на затварящата се врата:

— Ако свършиш скоро, ще те почакам!

Лъхва ме познатият музеен мирис. Стъпките ми кълтят в празната зала, отекват в слепите ми очи, сякаш стъпвам и забивам топчета в собствените си слепоочия. Минавам край древногръцките и римските мраморни фигури с празни очи. Слагам си каменна маска на лицето, за да не се издам пред колежката. Само аз зная колко невероятно е такова прахосничество на време за тебе. Дано не те забележат, че се въртиш отвън. Ехото от стъпките ми натяква:

Гузна си! Криеш се! Ето така и той, и ти ще криете любовта си от другите, докато най-после я скриете и от самите себе си.

Вървя край вкаменените усмивки на древността. Защо се срещнахме? Тая среща дойде да прибави още един камък върху нашия товар от отговорност — един последен камък, който може да ни събори. Какво усилие за нищо — да се задържиш прав в собствената си пустиня.

Колежката се втурва към мене с показна радост, за да прикрие завистта:

— Успех, а! Честито! Най-после! Стига са мъркали, че напразно пилеем средства!

Това злобно подмятане ми действа като инжекция за свестяване. Идвам на себе си. Поглъщам с отучени дробове отново плътния лъх на музейни вещи, на плесен, на застояла древност, на

прилежна тишина — лъх, който някога ме опияняваше като гъсто, отлежало вино. А сега ми тежи под калпака на мравуняка. Просторът, необятният ден, вятърът на движението останаха някъде отвъд обсега на вдишването ми. Задухът ме отрезвява.

— Какво ново към вас?

— Всичко по старому...

Искам да се отърва от нея, но тя върви по петите ми нагоре по витата стълба. Надзърта иззад рамото ми.

— Какво си донесла? — Дори не прикрива злостния си тон.

— Дреболия...

Понечвам да отворя с лакът вратата на керамичната лаборатория. Колежката ме изпреварва и отваря услужливо. Влизам сред познатите по семейному дълги рафтове с грънчарски изкопаеми — вази, гърнета, купи. По стените са нарисувани цветни керамични фигури. На средата — тезгях с разхвърляни глинени отломки. Сандъче с пясък, в което е сложен един слепен съд, за да се задържи. Гипс. Отвред нахълтват нещата. Обсаждат ме. Две девойки работят с четчици и спринцовка. След мене се вмъква и завистливката.

— Здравейте, момичета! Инжектираме, а? Има ли полибутерал?

— Заговарям ги с изнудена непринуденост.

— Свърши се!

Смътно ги чувам. Девойките оглеждат кошницата, нямат търпение да видят какво съм открила. Те винаги са имали доверие в мене. Постепенно сред музейния роден въздух се възвръщам към себе си. Изваждам от плажната торба инвентарната книга, още непроявения филм от снимките. Да не забравя да кажа да го проявят по-контрастно! Започвам внимателно да разгръщам кошницата. Вадя парче по парче. Колежката надзърта нахално иззад рамото ми.

— Ще лепите да не личи никак. Има ли полибутерал?

Чак след като задавам въпроса, се сецам, че вече ги попитах. А те какво ми отговориха? Девойките изненадани се споглеждат:

— Свърши се!

Мислят си, че от радост за находката съм си изгубила ума. Изваждам амфората в мрежата, която сама изплетох пред твоя нетърпелив поглед. Вдигам я, въртя я. Счупена в горната си част около шийката, амфората при въртенето пак като че добива своята форма. И

аз отново се завъртам в кръга на своите интереси. Девойките гледат с очи, разбиращи цената на находката.

— О, и надпис!

— Още сега да направим отпечатък от надписа! — нареждам, без да се съобразявам с моминските им планове за тази вечер.

Отгръщам от лигнина отломките.

— Според номерацията! — подреждам ги. — Разчитам на вас!

— При изравянето ли се счупи? — подпитва колежката ехидно.

Но не може да ме ядоса. Аз съм раздвоена. Отивам да хвърля лигнина в кошчето. Чувствувам се потопена сред свои води. А мисълта ми се хвърля през прозореца долу на плочите пред музея и се разбива на късове. Мъча се да я слепя и върна тук. Сред тия глинени скъпоценности, така крехки и нараними, плувам ребром, без допир, като сянка. Вещите ме сграбчват и не ме пуцат. Влизам в своята втора кожа. Вдигам телефонната слушалка. Трябва да се обадя в къщи. Минавайки край прозореца, надниквам навън. През бръшляна те виждам долу. Спрял си колата в страничната уличка. Криеш се да не те видят. Разхождаш се нервно назад-напред по тротоара със стъпки на крадец. Връщам обратно слушалката. После ще се обадя. И бързешком откъсвам очи от прозореца. Озъртам се гузно към девойките, особено към колежката, да не би да са ме забелязали. Още са погълнати от моята находка. Пак поглеждам през прозореца сред бръшляна. Ти ме забелязваш.

Защо чакаш? — питам с поглед.

Защото на времето не доизчаках! — отвърща цялата ти стойка самоиронично.

Поглеждам смутено навътре и пак към тебе:

Ще се забавя!

Колко? — питаш няма.

Вдигам рамене безпомощно. Погледът ти настоява:

Остави това гърне!

Аз го оставям, ами то не ме оставя!

Още малко ще почакам!

Не е нужно.

Толкова чаках...

Усещам с гърба си как колежката под око ме наблюдава. Връщам се към тезгяха. Да мога да сложа главата си на тоя тезгях да я залепят

част по част наново.

— Жалко, че няма полибутерал.

Представям си как се разхождаш долу назад-напред. Самите стъпки като от ъгъл до ъгъл в клетка те унизяват. Същата походка, същият човек. Какво е станало с тебе? Някога в изтъркано, окъсяло палтенце, с оръфани обуца вървеше през развалините и от никого не се криеше, от нищо не се боеше. А сега в елегантен костюм в блестящ мерцедес, който ти приляга като втора кожа. Някогашният покорител на бъдещето! А се криеш в странична уличка.

Ето пак така сновеше ти пред вратата на парткома в университета. От дъното на коридора се зададох аз, натъкмена като за среща. Отивах на другарски съд, а тръпнех от нетърпелива радост. Знаех, че там ще те видя. Мъчех се да заобиколя погледа ти. Не можехме да се разминем в тесния коридор.

— Не се ли познаваме? — попита ти заядливо.

— Предполагам, щом не се сети поне веднъж да ме потърсиш!

— Ами ти сети ли се?

— Седем пъти съм минавала край твоята съборетина!

Прозорецът все тъмен!

Тогава ти отвърна с просветнал глас:

— Сигур в това време съм обикалял край твоето общежитие!

Сграбчи ръката ми над китката:

— Да не си се уплашила?

— Защо?

— Не знаеш ли? Ще ни съдят! — каза ти шепнешком.

Бях забравила.

— А, затова ли ни викат? — посочих с поглед към парткома.

Ти кимна поверително:

— Тъкмо случай да те видя!

— Не е най-удобното място за среща!

— Все ми е едно!

Дръпна ме за коланчето на роклята:

— После ще излезем заедно!

Останахме неподвижни, близко един до друг. След раздяла — най-нежното докосване. Чух гласа ти в самото си ухо:

— Тоя път няма да те оставя да се измъкнеш!

Раздялата ни бе дала тласък към още по-голямо привличане. Вратата на парткома се отвори. Сепнати, се раздалечихме. Не знаехме, че това е последната ни близост. Партийният секретар събщи служебно:

— Вас чакаме!

Влязохме сияещи. Напразно се стараехме да скрием радостта си, че сме се сдобрили и събрали отново. Край дълга маса със зелена плюшена покривка седяха съдиите: членове на парткома, пратеник от районния комитет, активисти от студентските организации. А покрай стените седяха свидетели — наши колеги и колежки. Едно лице се наби в очите ми: студент по право от моя роден град. Това бе първият удар, който едва не ме повали. Момъкът щеше да отнесе мълвата чак там. Щеше да стигне до ушите на родителите ми. Преди да започне съдът, бях омаломощена. Двамата останахме прави като наказани. Никой не ни покани да седнем. Пък и за нас нямаше предвидени столове. За да не гледам лицата, вперени в мене, вдигнах очи към стената. Там бе окачен лозунг, изрисуван с прясна, още незасъхнала червена боя като кръв:

ДРУГАРСКИ СЪД—

ПОДАДЕНИ РЪЦЕ ЗА ПОМОЩ

Не виждах ни една протегната ръка. Започна разпитът. Кадровичка с поучително гладка прическа стана. Неволно оправих косите си. Гласът ѝ бе пълен със сенки от инквизиторски пощи:

— Имаме сигнали, че двамата давате лош пример!

— Ние? — едва прикрихме усмивките си.

— Другарю, имаш думата! — се обърна тя към някого от ъгъла.

Двамата, изумени, едва сега забелязахме там свит Коста. Той премигна невинно с детско руси клепки:

— Всъщност нищо не зная. Бях за 10 дни на бригада. Като се върнах, съседите в кварталната ОФ организация нещо шушукат за

битово разложение. Но аз не допускам... С Боян сме приятели отдавна.

Слушах и не вярвах на ушите си: така безцветно рус бе и гласът на твоя приятел, както и целият му облик. Само нейде иззад думите му се мерзелееше някаква мътилка.

Кадровичката зададе следователски въпрос:

— Какво е ставало в твое отсъствие в квартирата?

— Питайте мене, който съм бил там! — избухна ти.

— Кварталът сигнализира, че сте се държали непристойно! — възвести кадровичката.

— Махленски клюки! — махна с ръка ти. — Партийният комитет няма ли по-сериозна работа?

Партийният секретар почука с молив по чашата с вода, предварително налята за по-разпалените обвинители:

— Другарю, не дръж такъв тон!

Кадровичката даде знак на нов свидетел. Надигна се един познат силует на стената, от който настръгнах: рошава коса като таралеж. Съседката, която все ни следеше от насрещния балкон! Обвинителната ѝ реч бе също такава рошава, наежена:

— Аз като квартална отговорничка трябва да заявя, че в дадения случай твърде дълго търпях...

Престанах да следя смисъла на думите ѝ. Чувах само тоя свадлив, бодлив като таралеж глас. Това бе страшилището на квартала: тя бе изселила безброй семейства. По стълбища, задни дворчета и по опашки замлъкваха всякакви разговори, щом се появеше тоя рошав призрак. Квартална отговорничка — тиранинът на епохата. Хората избягваха да я срещат. Изтръпваха, когато ги спираше, за да ги подпита нещо. По лицата им се вдълбаваше усмивка като гипсова отливка. Сега сянката ѝ на стената се люлееше като глава на Горгона. Тя, която крещеше на мъжа си и едва не го биеше, обвиняваше нас, загдето се обичахме. Да ѝ се дадеше още власт, тя би превърнала цялата земя в една рошава, креслива топка, откъдето любовта ще бъде завинаги изселена.

— Какво е правила в квартирата ти студентката Неда Велева? — продължи разпитът с безстрастна неумолимост.

— Нищо лошо, уверявам ви! — отвърна ти разпалено.

Но кадровичката не промени тона си:

— В качеството си на секретар на студентската организация ти си подмамил тази девойка!

— Нищо подобно! Аз сама отидох при него! — извиках аз.

— Какво дебелоочие! — отекна потресен гласът на кадровичката.

— Аз съм виновен! — се обади Коста.

— Тоя пък какво се меси? — изтървах.

Коста се изправи, изкашля се многозначително и подхвана издалеч:

— На едно общостудентско събрание Боян разви една теорияка за любовна десетдневка...

— Това е твой вариант! — го пресече ти смаян.

— Не прекъсвай! — викна строго кадровичката и се обърна доверително към Коста: — Изкажи се, другарю!

Коста продължи уплетен:

— Ами... нещо като пробен брак за десет дни! Аз съм виновен, че не разкритикувах Боян, че не му посочих навреме грешката...

— Запази морала за себе си! — процеди ти през зъби.

Партийният секретар пак чукна с молив по звънката чаша:

— Другарю, другарю, не дръж такъв тон!

— Значи, не отричате? — уточни кадровичката.

— Не, разбира се! — възкликнахме в един глас.

— И не се червите от това? — ахна тя.

— Да се черви, който доносници! Ти стрелна Коста с див поглед, какъвто не познавах в тебе.

Коста се чудеше накъде да гледа. Аз вдигнах глава:

— Не сме извършили нищо, от което да се срамуваме!

Кадровичката захвърли бележника си възмутена. Ние двамата стояхме като треснати от гръм — не от разпита, а от неочакваното поведение на Коста. Усетихме някаква тъмна, тътнеща заплаха за утрешния ден. От въздушно русия Коста, от такива наши добри приятели щяха да прииждат мрачни облаци над нашите глави.

— Как не се посвенихте? — продължи кадровичката. — Всичко е било на шега! Другарю, разобличи ги! — Тя пак се обърна към Коста.

— Всъщност аз не зная. Една колежка ми каза за някакъв бас...

Това бе вторият удар, който ме смаза. Вече не можех да дойда на себе си. Боях се не от другарския съд, а от тебе. Ще ми повярваш ли?

Бях ти се клела, че е нямало такъв бас, че това е нечия нелепа измислица, за да ни разделят. Коста мънкаше:

— Мисля, че тя е между нас... Защо мълчи?

Вера стана от място край стената. По-бяла от варосаната стена. Вдигна вежди и заяви дръзко:

— Не е имало никакъв бас! Аз си го измислих, просто така!

Павлина скочи след нея:

— Отношенията между двамата бяха сериозни!

— Приятелките се защищават! — подметна наш състудент.

Районният пратеник, мълчал достолепно досега, зашепна нещо на кадровичката. Тя изведнъж омекна и се обърна към нас угодливо:

— Прав е другарят районен секретар! Да се вслушаме в мъдрия съвет. Нека двамата незабавно сключат брак!

Втрецихме се. Дори злорадите лица край стената се отдръпнаха като от плесница.

— Е, съгласни ли сте?

— То било едно време насила да се женят! — промълвих.

Ти заяви разчленено:

— Никой никога не може да ме застави да се оженя! Когато аз поискам, тогава...

Кадровичката въздъхна с показно съжаление: В такъв случай Боян Данаилов ще бъде свален от отговорния пост секретар на студентската организация! А Неда Велева няма да замине да следва в Москва!

Последният удар! Едва сега узнавах, че ще ме изпращат да следвам в Съветския съюз.

— Това прилича на сделка! — прошепна ти.

Пак прозвуча чукането на молива по чашата:

— Другарю, не дръж такъв тон!

Извиках вън от себе си:

— Аз мечтая да следвам в Москва, но това няма да стане с цената на...

Сълзи ме задавиха. Районният пратеник се намеси с тон на велемъдър Соломон:

— Пека оставим младите спокойно да обмислят. Може би въпросът бе поставен твърде рязко...

— Прав сте, другарю! — откликна мазно кадровичката.

— Техният случай е скандален! — се обади фанатичен глас.

— Злепоставят студентството пред гражданите!

— Гражданите не са ли хора? — вметна Дълговратият.

Ти поиска думата. Изчака да настъпи тишина:

— Отказвам се от секретарската длъжност! Тя не трябва да се заема срещу компромис и насилие!

Пак чукуване по чашата.

— И аз се отказвам! Няма да замина за Москва! — Разплаках се и побягнах.

Из коридора чух твоите стъпки, затичани след мене. Дръпна ме за ръката. Прислонихме се в ъгъла край кошчето за смет.

— Неда... Стига, не плачи!

— Аз не плача! — казах през сълзи.

— Зная, че много държиш на следването си... Ние всъщност нали и сами...

Освирепяла, издърпах ръката си, едва не паднах в кошчето.

— За секретарския пост ли ти дожаля? От него се отива и по-нагоре! Аз няма да се продам за нищо на света, разбра ли?

Избягахме един от друг завинаги. Всеки забърза в противоположното дъно на коридора. Все повече се смаявахме и изчезвахме, без да се гледаме и вътрешно обърнали гръб един към друг. Истина ли бе или някакъв страшен сън този другарски съд, на който бяхме разпънати на кръст? И ни една другарска ръка не ни се протегна. Може би, ако бяхме оставени сами да решаваме съдбата си, не бихме изградили кой знае какво щастие при нашите остри характери. А може би и никога не бихме се събрали. Но тая чужда, груба намеса ни остави една рана, която цял живот не може да зарасне.

Мъча се да догоня мислите ти:

Ще могат ли да се слепят черепките на амфората? Ще личи кърпеж. И животът ни е разпилян на глинени отломки. Нищо не ни остава, освен да ги стъпчем и отминем. Тогава защо още стърча тук и се въртя като хлапак? На младини имах повече гордост и достойнство...

Струва ми се, че си отиваш. Надзъртам пак през прозореца. Още си там. Някакъв познат се натъква на колата ти. Търси те с очи наоколо. Няма странична уличка в тоя град, където би могъл да се скриеш.

— Бояне! Здравей! — вика мъжът.

— Димо, какво става с тебе? Къде се губиш?

— Аз съм асансьор, спрял между етажите! — отвърща той.

— Как така?

— Нали съм пенсионер?

— Не думай! Здрав, прав, с твоите способности!

Приведените, още млади плещи на човека говорят: Не съм нужен. Не съм удобен. Толкова години специализация, усилия, подготовка, опит... Най-важното ми липсва: ценз угодничество...

Видимо си обиден и огорчен за приятеля си. Стоиш безсилно отпуснал ръце. Какво можеш да направиш за него, освен да се възмущаваш и да му съчувствуваш? Човекът се сепва, че неволно е започнал да се оплаква. Махва с ръка и си тръгва прибързано.

— Почакай! — викаш след него с виновен глас.

— Хайде да изпием по едно кафе! — предлага той.

— Сега бързам... Не мога... Но винаги друг път! — се извиняваш гузно.

Приятелят ти си тръгва. Прави усилие да се държи изправен, да няма плещи на пенсионер. Ти стърчиш сред тротоара. Хора минават. Не бива да те оставям повече да чакаш.

А в грънчарската лаборатория кипи тих труд, непредполаган от хората отвън. Девойките работят със смола, четчици и спринцовка. Шепнат, сякаш да не наранят с гласовете си уязвимите отломки. Към грънците имаме повече нежност и грижи, отколкото към човека. Под специални пари се почистват бронзови гривни, огърлици, обици. Кантарос с две дръжки се засмолява, за да се запази. На дългия тезгях парче по парче се слепват глинени гърнета, създават се цели форми

само по едно дъно или по една отломка. Това е някакво царство на чудесата, в което всичко става възможно: разбитото отново да се спои изцяло, унищоженото от времето да се възроди, изчезналото да се възвърне без следа от одраскване.

Измислям някакъв претекст, за да се измъкна. Никога не съм правила така. Гледат ме със смаян укор. Тъкмо сега съм нужна да бдя над главите им. Но аз съм разполовена между тях и твоето чакане долу. И така ще бъде винаги, ако не се тури край овреме.

Колежката ме изпраща с очи, забити в тила ми. Уж вървя, а съм скована като пригвоздена. Оставил си вратичката на колата отворена за проветрение.

— Не трябва... ще се прибера сама!

— Поне да те отведа до в къщи!

Неохотно влизам в колата. Вътре по-осезаемо попадам в клопката на града, задъхан от ограничено движение, гъмжащ от правила, настръхнал срещу нарушения, задръстен от улични знаци за определени посоки. Как да вместим откраднатата си среща в тоя правилник за движението? Улиците ни устройват засада от срещи с познати. Нещо се е счупило помежду ни. Ти се мъчиш някак да го залепиш:

— Представи си! Срегнах един стар познат. В разцвета на силите си — пенсионер. Беше твърде смел... Може ли революция в пенсия?

Вътрешно отстоим на голямо разстояние един от друг. Ти се обръщаш към мене с привидно безгрижие, което подчертава раздалечението ни.

— Е, ще съберете ли гърнето?

— Разбира се! Но ти защо разпиля времето си?

Стрелваш веригата на китката си, която те дърпа все по-изкъсо:

— Още почти два часа и половина!

— Как ще свариш?

— Първо ще те закарам у вас!

Твърде щедър жест за такава ръка, стегната във веригата на времето. Изведнъж се хващаш, че не знаеш адреса ми:

— Къде живееш?

Помълчавам, сякаш да си припомня адреса на собствения дом. Тръсвам глава да отпъдя представата как спиращ пред прага на моя

дом и как няма да имам смелост да те поканя горе на една почерпка.

— Не губи време! Живея далече!

— Как ще те оставя наред улицата?

— Ще взема тролея.

— Поне едно кафе да изпием някъде.

Колата едвам си пробива път през навалищата. Привечер София е пренаселена. Къде може да се изпие едно кафе без погледи на познати? Лутаме се из града, който ни помни млади и влюбени. Кого сме обичали? Дали сме се обичали един друг, или сме обичали днешния ден — само неговия първообраз, неговото обещание? А за нас няма вече място в тоя ден, в тоя град.

Любовта ни е една стара отворена рана. Целият свят с всички свои ръбове преминава през нея. Чрез тази болезнена рана чувствуваме дисхармонията на света, неговото несъвършенство.

Къде да идем? Няма за нас ни едно, ни половин ъгълче. Ставаш мрачен и затворен, като черен чадър, предвещаващ дъжд. За да надмогнеш лутането, спираш пред първото заведение, което ти се изпречва на пътя. Не би могъл да се направи по-лош избор. В предвечерен час това кафене гъмжи от журналисти и художници. Качвам се храбро по стъпалата. Пред вратата се спирам:

— Провери дали има свободна маса. Ще почакам тук.

— Защо? — Даваш си вид на свободен от скрупули човек.

— Навярно е претъпкано.

Влизаш сам. Вече се здрачава, а аз слагам черните очила. Въртя се отвън. Изведнъж съобразявам, че това е глупаво. Ако ти намериш свободно място, трябва да го изпуснеш, за да излезеш да ме поканиш вътре. Прекрачвам прага. Смъквам черните очила. Попадам в бръмчащ кошер. Отвред ме жилият думи и погледи:

— Пак нов директор на Народния театър!

— И пак стар репертоар.

— Всяко куче джафка срещу Кафка!

— Вече край на разводите... според новия закон...

Струва ми се, че всички погледи се събират в мене.

Турям си наочници и вървя по пътеката между масите. Едва като те приближавам откъм гърба, те забелязвам. Стоиш изправен, а редом оня същият твой приятел, който преди малко те покани на кафе и ти му отказа, че бързаш. Днес шегобиецът-случай ни е взел на мушка.

— Копая си дръвчетата в Драгалевци, за да не ме хванат нервите. Водя цялото семейство... — говори приятелят ти, който е с лице към мене. — Поне добихме здрав тен. Сега остава да пропиша мемоари...

Пъхнал ръце в джобовете от притеснение, ти смотоляваш припряно:

— Аз те търсих веднъж. Никого нямаше.

— Нали ти казвам. Апартаментът с дни стои празен. Ако имаш нужда да порботиш на спокойствие... мога да ти дам ключа...

Ти нервно се обръщаш. Погледът ти изстива. Аз съм пред тебе. Изпадаш в неловкост. Приятелят ти ни гледа озадачен. Търсейки начин да отклониш подозрението, неочаквано и за самия тебе правиш гаф. Обръщаш се към мене с показна изненада:

— Добър ден! Как сте?

— Добър ден! Благодаря, добре! — отвърщам и отминавам.

Оставам потресена не от тази фалшива сценка, а от твоето гузно лице. Най-чуждото лице на твоя характер. Тръгвам като в мъгла покрай масите. Оглушавам за шумовете. Сякаш всичко наоколо замлъкна и ме гледа. Вървя омотана в погледи, спъвана о погледи, замеряна с погледи. Вторият салон е с отворен таван за проветрение. Вдигам очи нагоре. Аз съм на дъното на кладенец. Стени, вътрешни балкончета на кооперации, пране, простряно на етажи. Задният двор на всекидневието. Една шепа небе нейде далече в тясното отворче на кладенеца. В тая фуния ехти задавена врявата от кафенето като под фризьорска каска. Да мота да се хвана за косите и да се изтегля нагоре, нагоре, да се измъкна от това котило. Няма изход. Трябва да се вирна. Тръгвам по странична пътечка. Някакво лице ми кимна, но аз се правя, че не забелязвам никого и нищо. Най-после изхода. Измъквам се от душегубка. Дори знойният въздух навън ми се струва свеж. Забързвам, накъдето ми видят очите. Само по-далече от тебе! Колко е трудно да бързаш, когато навалицата ти препречва пътя със своята бавна провлаченост.

Ти ме настигааш. Заставааш пред мене. Искам да те заобиколя. Хората ни наблюдават. Спираме движението. Издръпваш ме понастри. Аз съм друга, 17 години по-стара и чужда. Спомените са анулирани.

— Ще се прибера сама! Пък и ти трябва да се приготвиш.

— Готов съм да не замина!

— Само без глупости! — Нова тревога състарява лицето ми.

Искаш да изкупиш фалшивата игра преди малко. Вмъкваш ме в колата. Сядаме безмълвни. Не подкарваш мотора. Облакътяваш се на облегалката като на пейка сред тълпата. Не забелязваме, че сме под прицела на погледите. Вадиш цигарена кутия. Празна. Тъкмо в тоя момент се свършили цигарите! Дори вътрешният ни диалог пресъхва.

— Изгрява ми една идея! — казваш с внезапен пристъп на решителност...

— Осъществима или...

— Мисля, да...

— Каква?

— Ще отида направо на летището!

— Как така?

— Остави на мене!

Стрелвам те изплашена. Познавам това лице отнякога. Сякаш искаш да изтриеш собственото си гузно лице отпреди миг. Наказваш сам себе си с дързост, за да си отмъстиш за малодушието. Но това е разновидност на страха.

— Ами паспорт, билет?

— Ето ги в джоба ми!

— А колата?

— Асистентът и без това ще дойде да ме изпрати. Той ще я върне.

— Можеш ли да разчиташ на него?

— Способен угодник... както е правилото.

— Ами дрехи?

— Ах, нали трябва да правя добро впечатление! Имам в багажника куфар с най-необходимото...

Липсата на една дреболия може да отрови пътуването ти.

— Ех, при липсата на голямото... Ще ме придружиш ли до летището да изпием по едно кафе?

— Добре! Ще си представя, че заминавам нанякъде!

Отново колата потегля. Пробиваме си път през наваляк от натрапливи мисли:

Не бихме могли да подведем съдбата, пък и себе си да подведем!

Безсмислено е!

Тази безсмислица дава смисъл на живота ми.

Изведнъж разкопана улица. Колата поема встрани по тесни пресечки, дирейки излаз. Поне изтръгнахме още малко време да бъдем заедно. На всяка уличка има знак за еднопосочно движение. Сякаш сме попаднали в лабиринт. Не можем да се измъкнем. Навред погледът ни се удря в табелка с жълт кръг, пресечен с червена черта.

— Сега накъде?

— Ще се оправя някак!

Подкарваш колата по-нататък. Пак същата табелка. Въртим се в лабиринта от затворени улички. Даваш заден ход. С десния лакът чувствуваш близостта ми като липса.

Дума по дума, поглед по поглед, усмивка по усмивка — градим един зид помежду си. Той расте, стига до гърдите ни, до очите. Вече не се виждаме, не се докосваме. Само се викаме няма. Вик по вик зидът расте помежду ни, разделя ни. Вече не се чуваме. Само чуваме на зида и се зовем с къntenето на камъка...

Минаваме край някаква квартална будка. Спираш колата.

— Извини за момент, да си купя цигари!

Как си зависим, когато имаш някаква страст! Липсата на една цигара те прави невменяем. А как си трезвен и хладен, като сиво зимно утро, когато нямаш никаква страст.

Опашка за вестник „Вечерни новини“. Принуден си да се наредиш най-отзад и да стърчиш търпеливо. Оставам сама. Какво неизразимо удоволствие да те чакам! Но и това ми е отнето. Съмнения започват да бръмчат в слепоочието ми като кошер:

Кого чакаш ти всъщност? Какво търсиш в тая спряла кола? Минават хора и те оглеждат заедно с чуждата марка на колата. Някой сигур ще те познае. Чакаш един мъж — той всичко съчетава за тебе. Но и цял век да чакаш, ти не можеш го дочака. Той няма да дойде, дори сам да преобърне света.

Но кому какво отнемам? Бягайки от любовта, ограбвам чувството и се самоограбвам. Светът обеднява.

Но какво търсиш? Това, което е безсмислено, без перспектива, без почва, което е абсурдно, което е нищо — то става всичко за тебе. Съвземи се!

Нека си разбия главата. Да спя на гол камък. Но да не затъвам в това тресавище на полуживот, полулюбов, полусмелост.

А какво ще постигнеш? Четвърт час, четвърт близост, четвърт сърце. Ти, която искаше или всичко, или нищо.

Най-голямата лъжа, натрапена на човека, това е да мами любовта. Да лежиш на едно рамо, а да копнееш за друго. Да целуваш със затворени очи, в които пари отражението на друг образ. Да лъже мълчанието ти повече от думите.

А да превърнеш любовта в кражба на дребно, в джебчийство?

Сърцето ти ще се свива от страх, ще стане малко-малко и любовта ще стане малка, свита, унижена в своя страх.

Струва ми се, че ще се задуша. Отварям вратичката и излизам на въздух. Започвам да снова, завивам зад ъгъла. По-далеч от колата, от тоя забръмчал кошер на натрапливите мисли.

Изведнъж се озъртам. Днес случаят ме е взел на подбив. Някъде из тия пресечки, тъкмо преди да замина за експедиция, се сблъсках с приятелката си от студентски години Павлина. Състарена, надебеляла, някак посивяла.

— Неда! Къде се губиш? Какво става с тебе? — се обади тя първа.

Впих невярващ поглед в нея, сякаш в огледало видях собствената си възраст, изгубената си младост.

— Павлина, как си?

— Остави! Потънала съм в квартирни разправи. Не се погаждаме с хазаите! Трябва да замина на бани да лекувам бъбрека... А ти?

— И аз трябва да замина, на разкопки... Чергарски живот.

— Как се смеехме едно време, помниш ли? За какво толкова сме могли да се смеем?

— Питай ни за какво...

— Бързам! Какво ме чака в къщи да знаеш...

Още я гледам откъм гърба как се отдалечава. Похабена, утрепана от годините. С бърз рефлекс се връщам към колата. Още звучи в ушите ми как приятелката ми от младини ми повери на крак своите бедни тайни: болести, грижи, жилищни тревоги. Това ме чака още при утрешното неомощно разсъмване. С това е подсигурен животът ми. А защо все ми се струва, че същите тия дребни грижи с тебе биха се

превърнали в щастие? С всекиго друго се превръщат в ад. Как изтървах любовта, единственото, което ни примирява с живота? Аз, с ловките ръце да вадя глинени отломки от земята и да ги опазвам от най-малкото одрасване, не можах да опазя същественото.

Носиш куп цигарени кутии. Отваряш колата и се вцепеняваш. Една кутия пада на паважа. Оглеждаш се към дъното на уличката с обезцветен поглед. Колата е празна. Уличката не води наникъде. Вмъквам се зад тебе. Не съм го направила нарочно. Смерваш ме с поглед, който още не се е научил да прощава:

— Помислих, че си избягала!

— Почти... — викам закачливо.

— Много ли се забавих?

Цели 17 години! — отвръщам мислено.

Изсипваш цигарите в чантата на задната седалка, закопчаваш я с мъка. Движенията ти не улучват. Сядаш зад волана. Едва сега изтръпваш пред пустотата, която би зинала до тебе, ако наистина си бях отишла. И разбираш, че тая пустота вече съществува. Аз се опитвам да я запълня някак:

— Знаеш кого срещнах преди известно време?

— Кого?

— Павлина!

— Коя беше пък тя?

— Моя състудентка, не помниш ли?

— Павлина! — повтаряш озадачен. — Името нищо не ми говори.

Сигур на лице я зная...

— И на лице не можеш я позна. Единственото, което ѝ е останало от младостта, са очилата ѝ...

Подкарваш колата. Улиците сменят своите посоки. Вместо да водят към домовете ни, както винаги, те ни повеждат навън, надалече, към една аерогара. Каква победа: успяхме да обърнем посоките на улиците!

— Какъв е тоя самолет по вечерна доба? — питам весело.

— Ако отлиташе сутринта, нямаше да се срещнем!

Може би щеше да е по-добре! — отекват мислите ни.

Градът ни засича непрестанно. Свечерява се. Внезапни светлини и сенки налитат по стъклата на колата, шибат лицата ни. Едва успяваш да изведеш колата на широкия проспект към летището. Споглеждаме се. Прекосява ни общо досещане. Озъртаме се наоколо.

Някъде из този край беше... — търсим заедно.

Интересно, какво ли е сега на онова място? — се питаме мълком.

Отбиваш колата към новите квартали. Не можем да се ориентираме!

Струва ми се, че бе насам!

Тук беше една кал...

Колата се лута по алеите между нови, високи, неразличими един от друг блокове.

Нали наблизко садихме тополки! — си спомняме.

Започваме да дирим ония млади, крехки тополки. Наоколо — ни помен от тях.

Нали аз ръководех студентската бригада!

Сигур не са хванали!

Ами ние какво разбирахме от садене на дървета? Да не би пък да са тия?

Върволица стари, пресъхнали тополи се оттеглят в небето.

Колко са порасли!

Те вече остарели...

Е, тогава сме нейде наблизко...

Слизаме от колата по нямо съгласие. Над някогашното пепелище е вдигнат висок жилищен блок. Заставаме пред него безмълвни, смешни като пред паметник. На входа е окачена табелка:

ОБРАЗЦОВО ПОДДЪРЖАН ДОМ

Гледаме втречени тия три думи. Не можем да ги съчетаем със спомена.

ОБРАЗЦОВО... А виждаме бурените, поникнали из пукнатините на развалините, своите опърпани дрешки, своите необразцови караници и целувки по откритата стълба пред очите на минувачи и съседи. Усойно дворче, пълно с кашлица. Все бяхме простинали. И моят безпричинен смях, изкатерил се по стълбите чак горе до тебе. В мътната локва плуваше такова чисто и прозрачно утро.

ПОДДЪРЖАН... А виждаме рухналите стъпала, опадалата мазилка, увисналата във въздуха полустая и чуваме оттам непокорните си стъпки. В покрайнините на спомена се натъкваме на неща, които в центъра на преживяването не сме забелязвали.

ДОМ... А виждаме продупчения таван и през него небесния свод и опънатите жици на дъжда през капандура вътре в стаята. И залезите: на тавана остава последната слънчева шепа, а целият град долу тъне в сянка. И в мрака — горе едно пътеводно прозорче.

Откъсваме очи от табелката. Вдигаме бавен поглед нагоре по етажите. Затворени прозорци. Спуснати пердета. Врати, заключени със секретни брави. Най-горе жена полива на балкона сандъче с цветя. Чуваме един далечен екот от вятъра, засвирил в разкъсаните струни на арматурите, в бурени и трънаци. Оня вятър, който прелистваше страниците на една вехта тетрадка, захвърлена на покрива, и четеше моя млад, неоформен почерк:

„Покажи ми как обичаш, за да ти кажа какъв си!

Какво от това, че нямаме сигурен покрив над главите си?

Звездният свод е наш покрив, цялата земя е наш дом! Никой не може да разруши нашия дом!

От хоризонт до хоризонт светът е наш, гледан от нашето лястовиче гнездо.

Животът може да бъде пълен не в празно пространство, а споделен с любов. Само двама обичащи се съставят дом. Всичко друго е кухи стени.

Любовта с по-свободна от птиците, защото не се подчинява на никого, дори и на себе си.“

... Сега искаме да се изкачим по същата оная стълба към небето, колкото и неудобна да е тя, колкото и да се задъхваме под немалкия товар години. Поне един миг да се повтори от ония десет дни на младостта ни. Сега знаем как да го изживеем, как да го ценим! Но

нищо не се повтаря. В живота са повторими само напразните усилия да се върне пропуснатото.

Става ни неудобно пред самите нас. Сякаш сме дошли на поклонение. Усещаме как ни подозират и гледат с упрек отвред прозорци на образцови домове, тихи прагове на добре поддържани семейства, улички и фенери, водещи към сигурността. Сякаш сме дръзнали да бръкнем в сънното спокойствие на мравуняка и да го разбъркаме. На мястото, където някога избуя младежката ни любов, неблагоприятна и дръзка, сега е изникнал образцово поддържан дом. Нищо не можем да сторим срещу това. Разменяме си една самоиронична усмивка. Нали тъкмо за това бе всичко? За това нашите млади, горещи дни изтекоха с потта ни по строителните обекти. За това нашите силни нощи изгоряха в спорове по заседания и изтляха с лампите, наведени над срочни чертежи и планове. За да съградим „образцови“ домове, в които ние не можем да поселим любовта си.

Вмъкваме се в колата като в единствено убежище. Потъвам в твоето присъствие. То ме прониква цяла. Дишам чрез всяка пора на кожата си твоето присъствие като кислород. Знойният ден бленуваше за своята сянка — вечерта. Ето я. Някои ги ранява мракът, някои — светлината. А нас и светлините, и мракът ни раняват. Думите ни са изгаснали. Все пак още сме заедно. Изнудихме още няколко мига от безпощадното време. Как да ги разтегнем, да ги превърнем в микровечност?

Да би могло... Да купим един билет и за мене. А паспорт? А виза? Така, без паспорт, без виза. Отвъд граници и ограничения. А багаж? Така, без багаж. Със свободни, ненатоварени ръце. Нищо да не ни тежи, нищо да не ни пречи, нищо да не ни държи изкъсо. Да бъда с младежка прическа. Двама да бързаеме рамо до рамо. Да горим в пътническа треска. Вятърът от нашето бързане да ми развява косите край заруменялото лице. Да тръпнем да не закъснеем. Да не се озъртаме плахо. Да не ни дърпа нищо назад. Едни гигантски самолет да се готви да отлети далече. Отвъд планини и морета. Нищо да не оставим зад гърба си, което крещи, което не ни пуца. Свободни. Да дотичаме до самолета в последния миг. Задъхани. Ръка в ръка. Да се качваме нагоре по стълбица към небето. Пъргави, оживени, нетърпеливи. Да ни понесе въздухът на своите високи вълни. Да ни очаква светът, разтворил необятна прегръдка.

Да би могло... Да кацнем в някакъв старинен, стилизиран град, цял потопен в поетична атмосфера. На всяка стъпка да ни пресреща нежен полъх от миналото. Не... Това ще ми напомня за професията, за изоставащите срокове, за неизпълнените задължения. По-добре — някакъв свръхмодерен град без памет, без минало, без съжаления. Само ярки бои и дръзки линии. Не... Това ще ти напомня за твоята професия, за твоите неосъществени проекти. Дали съществува някъде някакъв град без минало и без настояще, вън от времето и пространството, град без конструкции, без силует, без лице? Няма такъв град за нас двамата. Да обиколим света, няма да открием град, в който да забравим всичко, да намерим спокойствие, да бъдем съвсем сами двамата.

Да би могло... Да идем за ден поне в някакъв непознат, нереален, абстрактен град. Цял иззидан от стъкло и синева. Потънал в зеленина като на дъното на езеро. Да ни пресреща собствената ни усмивка, отразена от всички прозорци. Да скитаме по улиците заедно. Да няма никакви познати. Да откриваме чудесата на града и чудесата в самите нас. Да бъдем истински, отърсени от страхове и маски. Да се радваме като деца. Всяка улица да бъде отворена пред нас и да ни извежда към една изненада, към една нова щедрост. Да гледаме жадно на всички страни, а най-жадно — в очите си. И там да съзираме огледан целия свят, цялата безпределност.

Изведнъж една бариера се спуща тъкмо пред носа на колата. Събуждаме се от мечтите. Ти спиращ на педя от бариерата. Покрай нас и зад нас се заковават други коли. Дълъг товарен влак се източва. Вагон след вагон, вагон след вагон. Край нямат. Седим един до друг, изтръпнали от раздалеченост. Година след година така префучаваха край нас като товарни вагони. Най-после бариерата бавно се вдига. Пътят към раздялата е открит.

— И на никого няма да се обадиш? — питам беззвучно.

— Няма...

— Все пак...

— Всичко е в джоба ми!

Неволно изтървавам:

— Отдавна не съм пътувала надалече...

Лампите, подскачащи на дълги низове, се размазват. Светът се замъглява. Понечвам да изтрия сълзите си. Очите ми са сухи. Бегъл

летен дъжд е облял стъклата на колата. Далечният град блещука с разплакани светлини.

Как можах да се озова в такава вечер така далече от своя дом и от своята работа? Изменям на характера си. Всъщност...

Чувам твоите мисли:

Измяна би било да се разминем.

Да се срещнем — това е също измяна.

Ние сме верни на нещо друго, по-вярно от всичко останало. Нас ни свързва нещо по-дълбоко от всякакви задължителни обвързаности.

Самооправдание... Какво е това вярно нещо, на което ние трябва да останем верни?

Това е нашата същност. Ние не можем да изменим на себе си. Верни сме на най-вярното в себе си.

Ние отдавна неуклонно вървим към тази среща.

Целият ни досегашен път, всички наши лутаници, всички грешки, всички смели стъпки са били насочени към тази среща. Макар и със заобикаляне, ние сме вървели все един към друг.

Благославям всички стръмни пътеки, безбройните пусти и изгубени криволичения на моя път, всички заблуди, всички пробиви към неизвестното, всички падания и ставания — защото са ме довели до срещата ми с тебе.

Сега всичко си иде на мястото. Били са прави дори грешките. Всички разглобени, пропилены мои дни като мъниста на скъсан гердан, всички нелепи случайности, всичко, което ми се струпаше несвързано, случайно, неясно в моя живот, изведнъж се събра в срещата с тебе. И всичко, каквото смятах за изгубено, намирам в мълчанието с тебе.

Добре дошла, раздяла, която ни свързва!

ЛЕТИЩЕ. На покрива локаторите се въртят.

— Стигнахме! — Гласът ти не е твоят глас.

И двамата сме изненадани от близостта на летището. Слизаме. Ти грабваш с механичен жест своята скучна делова чанта от задната седалка, мяташ на ръка шлифера, изваждаш от багажника куфара. Тревите след дъжда, оздравели от жегата, се изправят към посоката на вятъра. Избягваме да срещнем погледите си. В очите ни изтичат

последните минути на вечерта. Очакваме края като някакво начало. Най-после ще започне ли нещо в нашия живот?

Влизаме в хола. Попадаме сред кръстопът на езиците. Тия, които пристигат, носят в очите си пресита от далечни страни. Тия, които заминават, носят в очите си жажда за далечни страни. Само ние двамата сме с очи, които не заминават и не пристигат, а искат да останат тук, на това летище, постоянни сред околната преходност. Чувствуваме се сравнително добре. Нашият единствен кът и уют: една аерогара. Тук хората са все непознати.

— Къде да идем? Горے или долу? — питаш ти, сякаш от това зависи всичко.

— Все едно.

Отправляме се към залите. Тъкмо при летищата врата се спираш:

— Извини за момент... Все пак трябва да се обадя.

— Разбира се!

Вмъкваш се виновно в телефонната кабина. Ръката ти се подвоумява, преди да набере номера. Поглеждаш ме с провесена слушалка в ръка. Разхождам се назад-напред невъзмутимо. Надделяваш колебанието и навъртяваш номера. Водиш разговор с жена си, обърнат гърбом към мене. Аз хвърлям поглед към стъклената кабина. Гузният тон звучи от цялата ти стойка. Полуобърнат към мене, съкращаваш разговора наред думата. Обидата, нанесена на жена ти, рикошира в мене. Можех аз да бъда на нейното място. Вече съжалявам, че дойдох с тебе. Всичко се руши при най-малко докосване. Излизаш изпотен от душната кабина. Усещам, че идвайки към мене, всъщност си отиваш. Търсим ъгълче да бъдем насаме. Но ние вече не можем да бъдем насаме. Все присъствува трети, по-плътен и осезаем от собственото ни присъствие. Непохватно се опитваш да ме отвлечеш от този трети:

— Един наш поет, по професия архитект, е строил това летище. Вече е старомодно. Дори въображението на поетите, както виждаш, не може да догони съвременната конструктивна МИСЪЛ.

— А какво е модерно? — питам с помръкнал глас.

— Фантасмагории от стъкло и стомана... Свод в изящни параболи...

— Ти си по тая част, нали?

— Нещо такава...

Напомнянето за твоята специалност минава като сянка по лицето ми. Пак те заболяват неосъществяваните замисли. Все нещо ти пречи да ги изпълниш. И ти се успокояваш с това, че ти пречат. То е оправдание пред самия себе си. И аз ще ти преча, ако отново започна да съществувам за тебе. Но не си ли ти най-голямата си пречка? Годините се изнизват. Трябва да бързаш, да се самоограничиш върху най-главното. Пропиля сили и талант да оправяш чужди грешки. Нямах право на авантюри. Малко време ти остава. Броени години.

Прекосяваме тълпата.

— Страшен дъжд във Варшава! А тук...

— Не тоя! Един на сиви квадрати!

— Sind Sie Herr Schmidt, bitte? — пита девойка със заучена вежливост на гид и поднася букет.

Сядаме на малка маса едни срещу друг пред огромен панорамен прозорец. Цялата писта, отворена за всички посоки на света, е пред нас. Излитащ самолет отвежда очите ни към небето.

Наистина откога не съм пътувала извън граница! Какво ми предстои? Работа и работа. Ще изнудвам бодрост от изтощението. Ще се радвам на скъдната сянка в изкопа. Потта от кожата ми ще се изпарява и сякаш самата аз ще се изпарявам, ще изчезвам...

Поръчваш две кафета и чашка коняк. Гледам навън как просторът става безкраен между крилете на самолетите. За миг се устремявам с поглед отвъд чертата на хоризонта. Но и там няма спасение от моето раздвоение. Най-тежкият камък на шията е раздвоението. Никога не можеш да полетиш с такъв воденичен камък.

Келнерът поднася две кафета и коняк за тебе. Най-последно: една осъществена мечта днес — кафето. Ти нагълтваш коняка прежаднял. Над самите ни глави нависва автоматичен, бездушен глас:

— Самолетът от Бургас пристига след 5 минути!

Следва същото съобщение на руски и английски, със същия глас, без никакво изражение, без националност. Като гласа на някаква съдба-робот. Опомнена, се озъртам:

— Твоят асистент се забави!

Внезапно ти разчупваш своята клетка:

— Възможно ли е да си отидем едни от друг, тъкмо сме се намерили отново?

Загледана в черната гъстилка на дъното на чашата, казвам мислено:

С малко закъснение от 17 години ми казваш това!

„Никога не е късно!“ — се мъчиш да убедиш себе си.

Даваш знак с пръст на келнера за още един коняк.

— Неда! Чуваш ли? Е, така ли ще се разделим?

Конякът идва. Пиеш с прибързано вдигане на чашата. Имам чувството, че от коняка черпиш кураж.

— Слушай! Не мога без тебе. Наистина не мога! И ти не можеш!

Чак сега изричаш ония млади думи, които през последната ни нощ ти задуши в себе си. Сякаш 17 години си ги стискал между зъбите си, за да ги произнесеш днес. Но те са загубили младото си свойство да се превръщат в дело. Затова звучат като бълнуване на болен.

— Не трябва! — отсичам сухо.

— Отвсякъде, от всички слушам: „Не трябва!“ Навред се спъвам о „Не трябва!“ Но какво е това „Не трябва“? И кой го е наредил? И с какво право? И кому трябва това „Не трябва“?

Над самото ни ухо се надвесва автоматичният натраплив глас:

— Пътниците за Белград — Будапеща — Прага — Берлин да заемат местата си в самолета!

Следва същото съобщение на руски и английски със същия безизразен глас. Слушаме изтръпнали. Група пътници скачат при повикването като осъдени и хукват с ръчния си багаж към празното небе.

— Създадохме един свят да ни се налага на всяка стъпка! — казваш сподавено.

Следващото съобщение навярно ще бъде за твоя самолет. Посягам към изстиналото кафе на дъното. Тъкмо отпивам глътка, ти подхващаш с неудържим напор:

— Или какво? Животът ни е очукал? Уморени сме да устояваме себе си? Така ли? Нима за нас няма перспектива?

— Кафето ти изстина! — казвам спокойно.

Навеждаш се и гълташ от хладната горчилка. Забравил си да изсипеш захарта вътре. Мислим заедно:

Страх ли ни е?

Какво ще изгубим, освен една пустиня?

Домът ни е чакалня на гара.

Обещанията ни — последни заръки на перон.

За да заглушиш мислите, започваш да говориш: Някога насила искаха да ни свържат. И ние им се опънахме! А днес всичко и всички искат да ни разделят. Да им се опънем и сега! Нека ни свалят отвсякъде! От всички постове и самолети! Долу на земята! Да бъдем заедно!

Автоматичният глас откъсва устните ми от ръба на чашата:

— Пътниците за Бургас да се явят пред гишето...

Протягаш ръка и хващаш моята. Искам да изтегля ръката си.

— Ставаме смешни! — прошепвам.

— Изглежда, няма несмешни хора!

Потапям поглед в черната мътилка на недопитото кафе.

— Щом се върнеш от разкопките... — подхващаш ти решително.

Вдигам глава. Заговаряме едновременно, всеки следвайки своята мисъл:

— Това няма да стане!

— Ние ще се видим!

— Всичко ще бъде унижено...

— Ние ще се виждаме!

— ... както днес пред твоя приятел в кафенето...

— Няма да се разделим!

— Видях твоето гузно лице пред него...

— Не мога без тебе, и ти не можеш!

— Не мога да те приема с такова гузно лице!

— Ние не сме деца, Неда!

— Какво искаш?

— Изслушай ме!

— Крадено...

— Да се опитаме още веднъж...

— И клинчене...

— От нас зависи!

— И хитрини на дребно, и лъжи...

— Какви смели бяхме някога!

— И аз ще придобия гузно лице. Ще ти харесвам ли с такова лице?

Изведнъж ти приковаваш очи към нещо. Без да се обръщам, както съм с гръб към входа, аз по израза на лицето ти виждам като в огледало: асистентът ти се втурва, блъсва двете крила на стъклената летяща врата, носейки солидна папка. Ръката ти като опарена се отдръпва от моята. Надигаш се с променено лице.

— Извини за миг!

Отправяш се нататък, прекосяваш по диагонал дългата чакалня с походка на човек, който прегазва сам себе си. Навеждам глава под тежестта на неизпитвана досега вина. Гледам пред себе си. Мястото ти остана празно. Чашите — недопити. Цигарата ти догаря сама в пепелника. Превърната в сянка, се измъквам между масите. Келнерът ме настига вежливо. Кафето не е платено. Бъркам в чантата си, вадя портмонето и тиквам едва банкнота в ръцете му. Прокрадвам се в чакалнята и се разтварям в тълпата.

Сред смесицата от езици долавям твоя глас. Обясняваш припряно на асистента си, без да те пита:

— Имах неприятности по пътя! Едва се дотътрах! Върни ми колата! — Предаваш му ключовете.

Аз се шмугвам зад гърба ти. Ново унижение натяга на плещите ми. Представям си лицето ти — пак гузно, не твоето лице!

— Другарю Данаилов! Ето, подработих материалите! Всичко е готово! — престараващ се глас на талантлив угодник.

Ти поемаш папката. Обръщаш се към бюфета и ме търсиш. Нашата маса е празна. Процепваш с рамо тълпата и се връщаш там. Гледаш с празен поглед. Грабваш си ръчната чанта, мяташ шлифера на лакът. Отправяш се обратно към чакалнята. Започваш да шарииш с очи наоколо. Погледът ти се замъглява от пъстротата на тълпата.

Крадешком се изкачвам по стълбата към терасата, за да избягна минаването през чакалнята. Само укор има в стъпките ми. Не ме забелязваш. Слава богу! Стойката ми е чужда, угнетена. Дано никога не ме видиш такава! Как стигнах до това уничително криене и бягане? Поглеждам отгоре. Сред водовърта на тълпата асистентът ти подава някакъв документ за подпис. Машинално подписваш. Връчва ти някакво писмо. Разсеяно го напъхваш във вътрешния си джоб. Той ти се усмихва мазно. Ти отбиваш поглед от усмивката му към течащата тълпа.

— На снощното заседание... използваха вашето отсъствие, другарю Данаилов...

Отклоняваш поглед от тази мелеща уста. Към пъстрата до безцветност тълпа. Клетката все повече се стеснява. Пак започва тежкото дишане. Хаос от думи. Микрофони. Чужди думи от тълпата. Асистентът ти говори, но не го чуваш. Само мърдащи, мелещи устни. Минава електрокар. Разделя ви. Закъснели посрещачи тичат с букети, вдигнати над главите на хората. Асистентът пак натрапчиво се приближава. Думите му стрелят от упор в тебе. Въртиш глава на всички страни.

Смесица от лица. Моето лице не се мярка никъде. Облягаш се на стената и се превръщаш в стена.

На верандата аз се опирам на един стълб тъкмо под зейналата фуния на високоговорителя. Косите ми се развяват пред очите. През тия коси виждам фрагменти от пейзажа.

Летището е винаги ветровито. Най-откритото място на земята. Заминаване и пристигане. Изпращане и очакване. Най-силните ветрове на планетата. Те никога няма да утихнат.

Гледам пистата. Днешното отклонение от пътя е водело дотук, до тая открита за всички ветрове пустота. Всъщност срещата ни не се е състояла. И тогава, преди 17 години, и сега. Все принадлежахме на нещо друго.

Над главата ми прогърмява автоматичният глас на работа-съдба:

— Самолетът за Виена излита след 5 минути. Умоляват се пътниците да заемат местата си!

Сякаш отгоре ми се стоварва удар. Ти тръгваш към изхода, придружен от асистента. Даваш му последни наръки. Сигур да се обади на жена ти и да я успокои. И тя с право може да бъде спокойна.

— Изпращачите дотук! — казва глас, преграждащ изхода.

Сбогуваш се с асистента облекчен. Измъкваш се на въздух. Спираш се пред двойната стъклена врата. Отново претърсваш с трескав поглед залите. През стъклата лицата са разлети. И ни една черта от моето лице.

В тоя миг зад гърба ти застава асистентът, дръпва те за лакътя. Ти се изненадваш откъде е минал, как са го пуснали. Самодоволното му лице изразява:

„На нас ли тия? За нас няма затворени врати!“

Пак търсиш с очи зад стъклената врата. Замъглено, празно стъкло. В него се отразяват чужди лица. Погледът ти се блъска в тази клетка: асистента — тълпата — самолета. Все повече се променяш. Не те познавам такъв. Асистентът непрестанно мели. Пак отбиваш поглед към тълпата. Ни едно лице. Ни една черта. Погледът ти отскача към самолета. Лъскаво тюленово туловище. Най-сетне групата пътници тръгва, поведена от тънките токчета на стюардесата.

Отгоре, невидена от тебе, гледам през разветите си коси. Разсеяно разтърсваш ръката на асистента, казваш някакви думи, които не стигат до мене. Тръгваш в ръка с деловата чанта, с папката и шлифера, метнат нехайно на лакътя ти. Вървиш вяло, с чужда походка.

Групата пътници приближава самолета. Изведнъж ти се отделяш от групата, връщаш се назад, сякаш опомнен за най-важното, най-неотложното. Гледам те за миг с надежда: връщаш се към мене. Твоето упорито лице сякаш е устремено към мене. Приближаваш се. Идеш.

Спираш до асистента. Викаш яростно, на висок глас:

— Предай им, да не са посмели в мое отсъствие!

Ъгловатите ти черти придобиват непознат за мене израз — ожесточен.

Лицето на угодника светва. Най-после шефът му е такъв, какъвто трябва да бъде!

— Разбира се, другарю Данаилов! На добър път! Успех!

Втурваш се към самолета с друга походка. Походка на човек, който все бърза и не се обръща назад. Поемаш последен нагоре по стълбицата. Вървиш с упорна твърдост, сякаш се качваш на ешафод. Навеждаш глава и изчезваш.

Гледам в сгъстения здрач как проблясва алуминиевото тяло на самолета. Имаш целия свят, имаш пътищата, имаш всичко, само не и правото да се завърнеш към любовта.

Перките се завъртат. Все по-бързо, все по-бързо. Докато въртенето ги слее с въздуха и ги направи невидими.

Издание:

Автор: Блага Димитрова

Заглавие: Отклонение

Издание: трето

Издател: Български писател

Град на издателя: София

Година на издаване: 1976

Тип: роман

Националност: българска

Печатница: ДПК „Димитър Благоев“ — София

Излязла от печат: 30.I.1976

Редактор: Елена Огнянова

Художествен редактор: Кирил Гогов

Технически редактор: Любен Петров

Художник: Богдан Маврудинов

Коректор: Виолета Димитрова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/5664>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.